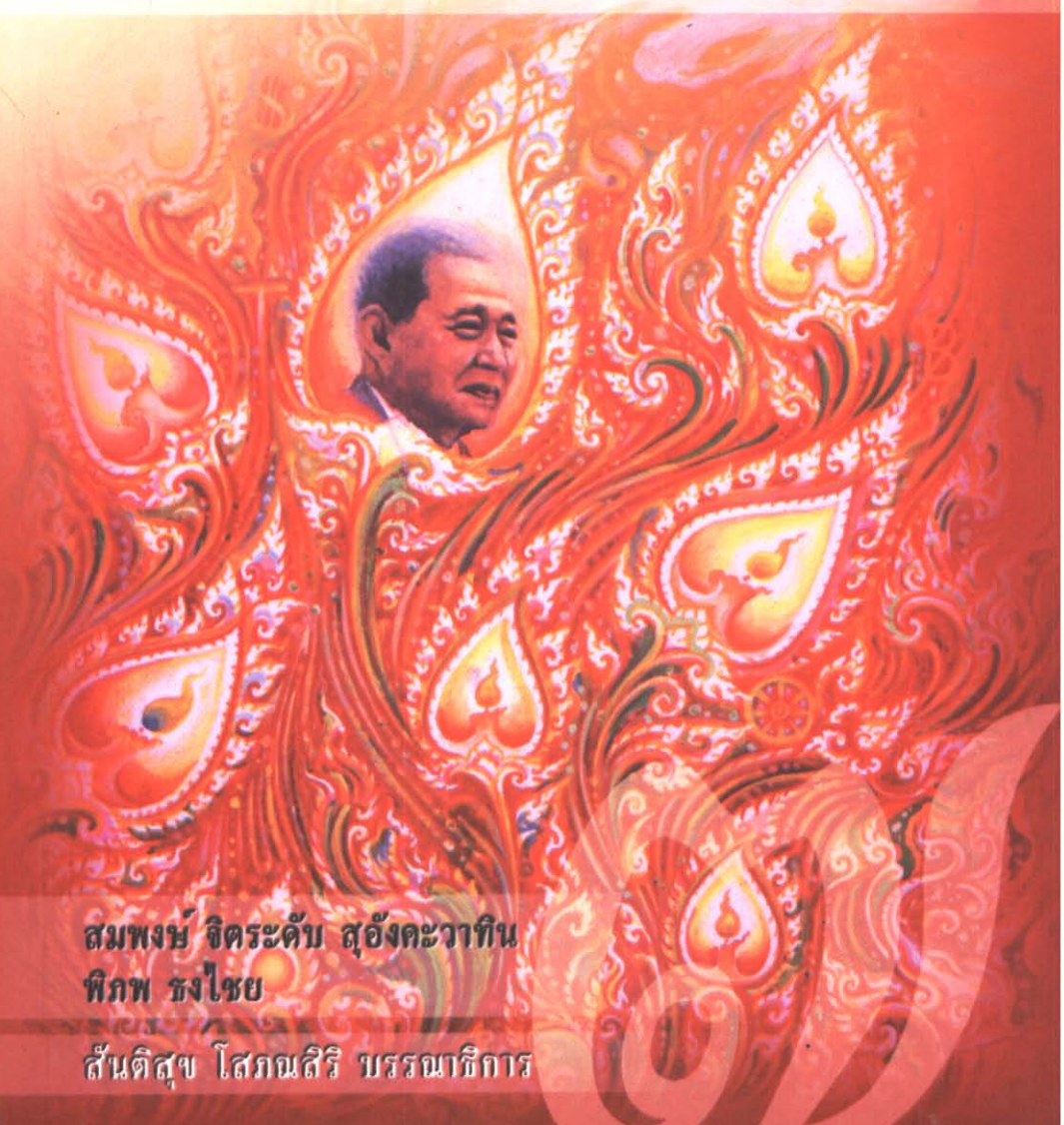

วิถีสังคมไทย

สรรพนิพนธ์ทางวิชาการ

เนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ ชุดที่ ๗

การศึกษาเพื่อความเป็นไทย

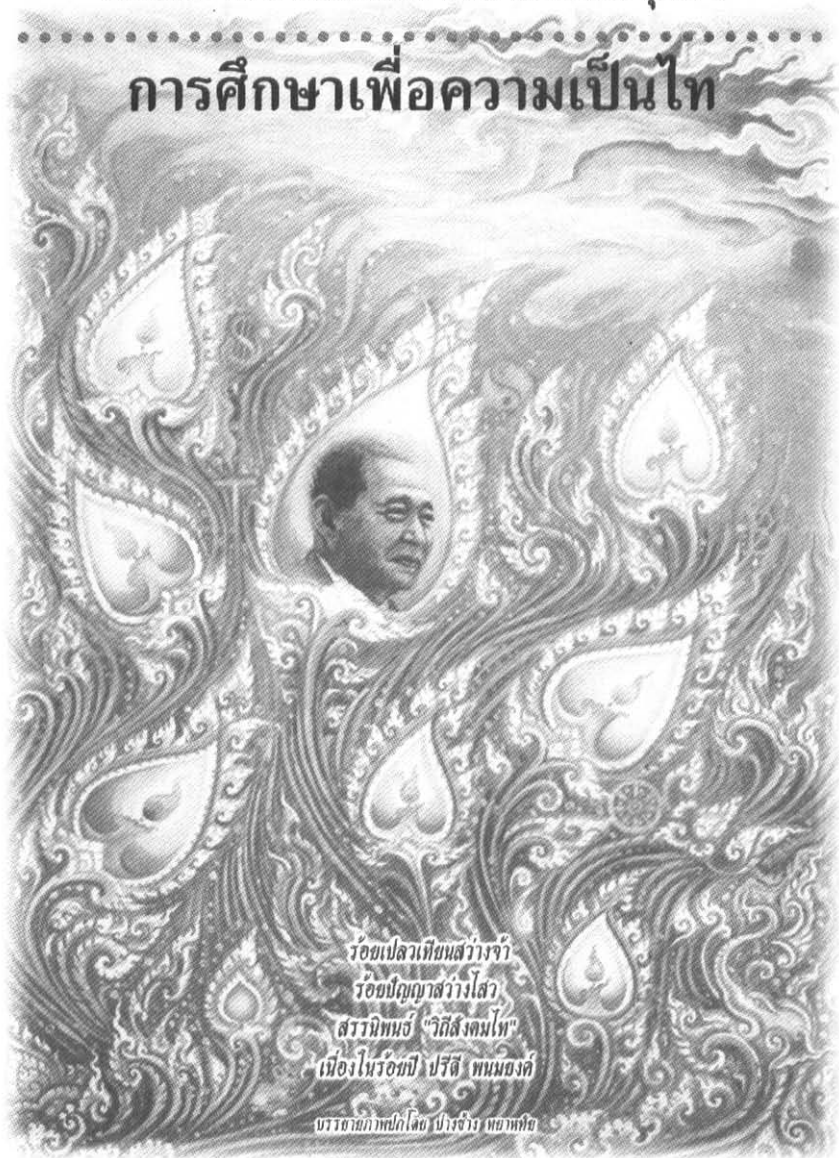
สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน
พิภพ ธงไชย

สันติสุข โสภณศิริ บรรณาธิการ

วิถีสังคมไทย

สรณนิพนธ์ทางวิชาการ
เนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ ชุดที่ ๗

การศึกษาเพื่อความเป็นไทย

ร้อยเปลวเทียนสว่างจ้า
ร้อยปัญญาสว่างไสว
สำนึกทนจ้ "วิถีสังคมไทย"
เมืองในรอยพิ ปรีดี พนมยงค์

บรรณาธิการปกโด่ ปาริชาติ พงษ์พานิช

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พูนสุข พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

วิธีสังคมไท

สรณิพนธ์ทางวิชาการ
เนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์
ชุดที่ ๗

การศึกษาเพื่อความเป็นไท

สมพงษ์ จิตระดับ สว่างคะวาหิน
พิภพ ธงไชย

คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

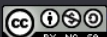
.....

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓)

และในวาระห้องสมุดการยูนีโคปรรูจื่อไว้ใน

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike

BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อไปได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อ

การค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่ผลงานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

วิธีสังคมไท :

สรณิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์
ชุดที่ ๗

การศึกษาเพื่อความเป็นไท

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 974-7834-13-8

พิมพ์ครั้งแรก : พฤษภาคม ๒๕๔๔

จำนวนพิมพ์ : ๓,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ : คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล
นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชน
E-mail : pridi@ffc.or.th http : //www.pridi.or.th

ประธานกรรมการ : สุลักษณ์ ศิวรักษ์

กรรมการและเลขานุการ : พิกพ ธงไชย

ผู้จัดพิมพ์ร่วม : สถาบันปรีดี พนมยงค์

๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) เขตวัฒนา (ปณ. สันติสุข)

กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ โทรศัพท์ ๓๘๑ - ๓๘๖๐ - ๑ โทรสาร ๓๘๑ - ๓๘๕๕

E-mail : pridi_institute@hotmail.com

ดำเนินการผลิต : โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับเด็กและเยาวชน

ประธาน : พิกพ ธงไชย

บรรณาธิการ : สันติสุข โสภณสิริ

กองบรรณาธิการ : กานต์ ธงไชย สุดใจ พรหมเกิด

เอื้อเฟื้อภาพปกหน้า : ปางช้าง หยาหทัย

ภาพประกอบในเล่ม : กลุ่มไท - ปางช้าง หยาหทัย

ประสงค์ วรรณทอง

เส้นภาพ บำรุง

ปกหลัง : วิธีสังคมไท : สรณิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ
ปรีดี พนมยงค์ ฉบับพิมพ์ครั้งแรก ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

แบบปกและรูปเล่ม : ปาจริย พุทธเจริญ

ดำเนินการผลิตร่วม : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

๔๖๐ ซ. จัตุรัสนิทวงศ์ ๖๗ เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ ๘๘๑ - ๑๗๓๔ โทรสาร ๔๒๔ - ๖๒๘๐

E-mail : cpublish@ffc.or.th http : //www.ffc.or.th

พิมพ์ที่ : เรือนแก้วการพิมพ์ โทรศัพท์ ๔๑๑ - ๑๕๒๓

จัดจำหน่าย : บริษัทเคสดีไทย จำกัด โทรศัพท์ ๒๒๕ - ๕๕๓๖ - ๔๐

• คำนำ •

ในการประชุมครั้งหนึ่งของโครงการฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชนนั้น ประธาน คืออาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้กล่าวถึงแนวทางของการจัดงานคราวนี้ว่า ไม่ควรเป็นเพียงเพื่อการยกย่องวีรกรรมของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ในลักษณะของลัทธิ "ยกย่องวีรบุรุษ" ตามสมัยนิยม หากควรเป็นการพลิกฟื้นความคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่มีเนื้อหาสาระของท่านกลับคืนมา พร้อมกันนั้นก็ให้คิดต่อไปจากที่อาจารย์ปรีดีคิดไว้และทำได้ โดยให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การจัดงานฉลองฯ ครั้งนี้จึงจะมีมิติที่ลุ่มลึกและมีคุณค่า

พร้อมกันนั้นก็ควรจะยกย่องผู้ที่ได้ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติและสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยท่านอื่นๆ ด้วย อาทิ พระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎร, อดีตรัฐมนตรีที่ยืนหยัดต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยจนถูกปองร้ายถึงแก่ชีวิตอย่างนายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายทองเปลว ชลภูมิ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง รวมไปถึงอดีตเสรีไทยคนสำคัญบางท่านอย่าง มจ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นต้น

อาจารย์ปรีดีในทัศนะของคณะกรรมการจัดงานฉลองฯ ภาคเอกชนจึงเป็นสัญลักษณ์ของบุคคลท่านหนึ่งที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง เป็นสัญลักษณ์ที่ยังมีลมหายใจอยู่เสมอ แม้ท่านจะวายชนม์ไปนานแล้วก็ตาม

กิจกรรมหลักอย่างหนึ่งของงานฉลองฯ ก็คือ การนำหนังสือทั้งที่ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้เขียนเองและที่มีผู้เขียนเกี่ยวกับท่าน รวมทั้งงานวิเคราะห์

ความคิดและผลงานของท่าน มาตีพิมพ์เผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป ในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำคนแรกๆ ของขบวนการประชาธิปไตยในประเทศไทย การศึกษาความคิดของท่านย่อมยังคุณประโยชน์ให้แก่คนรุ่นเราบ้างไม่มากก็น้อย

ทว่าในอีกด้านหนึ่ง ลักษณะของสังคมในสมัยอาจารย์ปรีดีกับสมัยเรามีความแตกต่างกัน ถ้าจะยึดเอาความคิดอาจารย์ปรีดีไปเสียทั้งหมด ย่อมไม่เกิดประโยชน์ได้มากนัก การนำเสนอทัศนะใหม่ๆ ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยคิดต่อจากท่าน ด้วยการถือเอาท่านเป็นผู้วางทางที่สำคัญ ก็ย่อมช่วยให้การฉลองฯ ครั้งนี้เกิดประโยชน์กับสังคมไทยได้อย่างแท้จริง คณะกรรมการจัดงานฉลองฯ ภาคเอกชนจึงได้จัดให้มีโครงการรวบรวมบทความทางวิชาการแขนงต่างๆ โดยนักวิชาการผู้ทรงวิทยาความรู้ ซึ่งก็ได้กลายมาเป็นหนังสือ *วิถีสังคมไทย : สรรนิพนธ์ทางวิชาการ* เนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ โดยหนังสือเล่มนี้ได้เปิดตัวครั้งแรกใน "งานพิธีสดุดีเกียรติคุณ ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์" ซึ่งจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๓ ณ ห้องประชุมรัฐสภา

การจัดพิมพ์หนังสือ *วิถีสังคมไทย* ครั้งแรกมี รศ. จรัญ โฆษณานันท์ (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง) เป็นบรรณาธิการ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล เมื่อหนังสือรวบรวมบทความเล่มนี้ (ซึ่งไม่ได้มีการวางจำหน่าย) ได้ถูกแจกจ่ายไปยังหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนหมดสิ้นไป ก็ได้มีเสียงเรียกร้องให้มีการพิมพ์เพิ่ม

ทางคณะผู้จัดทำ หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส จึงได้จัดพิมพ์หนังสือรวบรวมบทความทางวิชาการ *วิถีสังคมไทย* ขึ้นใหม่ และให้วางจำหน่ายทั่วไป เพื่อผู้ที่มีความสนใจในหนังสือเล่มนี้ จะสามารถหาซื้อเป็นเจ้าของได้ ทั้งได้แยกเล่มพิมพ์ตามหมวดหมู่เป็นเล่มย่อยๆ ดังนี้

ชุดที่ ๑ ภูมิปัญญา กระบวนทัศน์ใหม่ และจินตนาการใหม่

ชุดที่ ๒ ความคิดทางการเมืองการปกครอง

ชุดที่ ๓ เศรษฐกิจ-เศรษฐศาสตร์ทางเลือก

ชุดที่ ๔ ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน

ชุดที่ ๕ ประวัติศาสตร์สังคมการเมืองไทย

ชุดที่ ๖ กฎหมายและสิทธิมนุษยชน

ชุดที่ ๗ การศึกษาเพื่อความเป็นไท

ชุดที่ ๘ วิถีประชาธิปไตย

ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกในการหยิบอ่าน และให้มีราคาถูกลง และเพื่อท่านผู้อ่านจะสามารถเลือกได้ตามหมวดหมู่ที่สนใจ

ในการจัดพิมพ์ใหม่ครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือในการปรับปรุงและเนื้อหาเพื่อบทความจากคณะผู้เขียนชุดเดิม และบทความที่จัดพิมพ์เพิ่มเรื่อง "ปฏิรูปการศึกษา : เพื่อความแข็งแกร่งของพลเมืองไทย" โดยคุณพิภพ ธงไชย ในชุดที่ ๗ การศึกษาเพื่อความเป็นไท รวมทั้งการปรับปรุงและเพิ่มเติมภาพประกอบโดยคุณปางช้าง ทยาหทัย และกลุ่มไท ซึ่งคณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

และในโอกาสพิเศษนี้ ทางโครงการ ฯ ได้จัดทำกล่องสวญหวสำหรับท่านที่ประสงค์จะสะสมหนังสือชุดนี้ครบชุด (๘ เล่ม) เฉพาะ ๕๐๐ ท่านแรกเท่านั้น กรุณาสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมที่ โทร. ๘๘๑ - ๑๗๓๔

โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับเด็กและเยาวชน

• สารบัญ •

การศึกษาเพื่อความเป็นไท

สร้างคุณภาพเด็กไทยสู่สังคมโลกและชุมชน

สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน ๑

ปฏิรูปการศึกษา : เพื่อความแข็งแกร่งของพลเมืองไทย

พิภพ ธงไชย ๒๕

เกี่ยวกับผู้เขียนบทความ ๑๐๔

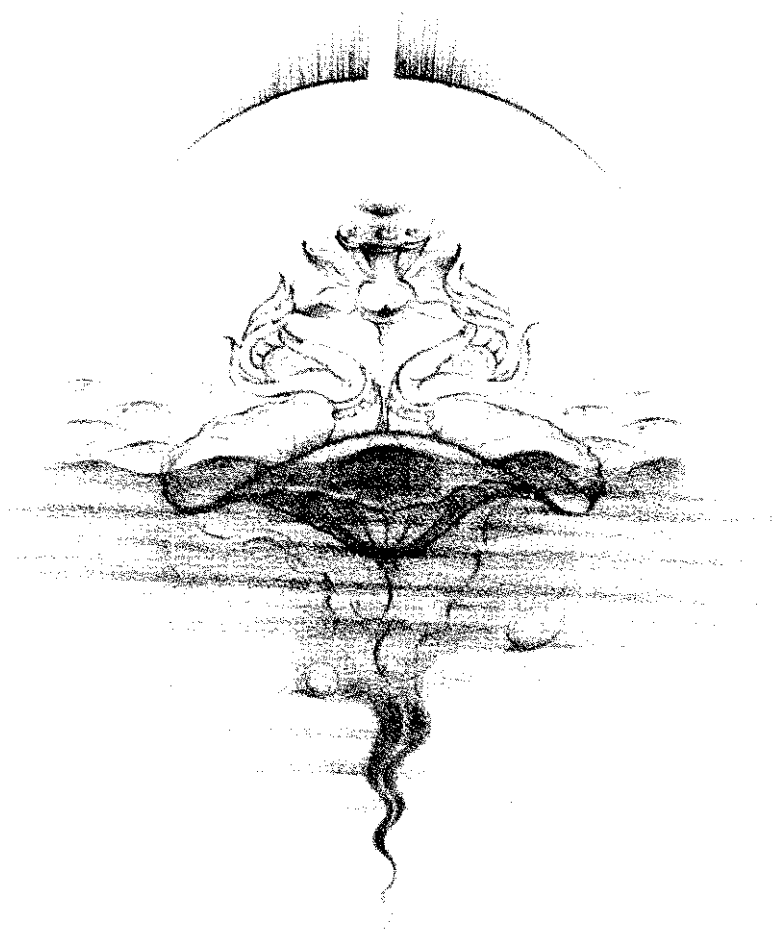
ภาคผนวก

ฉายวิสัยทัศน์ "ปรีดี" ด้านต่างประเทศ ๑๐๕

ภาคผนวกพิเศษ ๑๑๓

สร้างคุณภาพเด็กไทยสู่สังคมโลก
และชุมชน

สมพงษ์ จิตระดับ สุธังคะวาทีน

สร้างคุณภาพเด็กไทยสู่สังคมโลก และชุมชน

สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน

๑. คุณค่าประวัติศาสตร์การศึกษาไทย

การจัดการศึกษาของประเทศไทยมีมายาวนาน นับเนื่องแต่สมัย
สุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นการศึกษาแบบ
ธรรมดาศิลปะ (Informal Education) ที่ระบบการเรียนรู้เป็นไปอย่างธรรมชาติ
การดำเนินชีวิต การถ่ายทอดในระบบครัวเรือน สถาบันศาสนาในวัดในวัง
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน จุดมุ่งหมายสำคัญคือ การอ่านออก
เขียนได้ มุ่งการเป็นคนดี มีสัจจะ มีศีลธรรม และการประกอบสัมมา
อาชีพในสมัยนั้น วิถีชีวิตดำเนินไปอย่างเรียบง่าย ยึดมั่นในพุทธศาสนา
วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมอยู่กับการดำเนินชีวิตที่สงบสุข พอกิน พอ
ใช้ และความมีน้ำใจด้วยการแบ่งปัน การอยู่ร่วมกันด้วยสำนึกความเป็น
ไทย รักอิสระ เคารพยกย่องสถาบันกษัตริย์เป็นที่สูง แม้จะมีภัยพิบัติ
จากธรรมชาติ การต่อสู้สงครามจากประเทศเพื่อนบ้าน การรุกรานจาก
อารยธรรมตะวันตก และอื่นๆ สลับต่อเนื่องกันมา สังคมไทยต้องเผชิญ
ปัญหาวิกฤติจนเงินจะถูกยึดครอง การเสียเอกราช ดินแดนส่วนต่างๆ

อย่างไรก็ตาม คุณภาพของคนไทยในสมัยนั้นกับระบบการศึกษาที่เน้นความเป็นคนดี มีคุณภาพ จิตใจที่อ่อนโยน สามารถปรับตัวได้ง่าย รักความเป็นไทย ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน ได้พาสังคมประเทศอยู่รอดปลอดภัยมาตราบเท่าทุกวันนี้ จนกล่าวได้ว่าการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง สถาบันกษัตริย์ ล้วนดำรงความเป็นไทย สายเลือดไทย และเอกลักษณ์เฉพาะชนชาติของ ตนเองมายาวนานในประวัติศาสตร์ของประเทศกว่า ๗๐๐ ปีเศษที่ผ่านมา

ในยุคสมัยตอนปลายรัชกาลที่ ๓ แนวโน้มของการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศเพื่อนบ้าน ดังเช่น ประเทศพม่า เขมร เวียดนาม เริ่มลดน้อยลง พระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ว่า สงครามระหว่างประเทศเพื่อนบ้านคงลดน้อยหมดไป แต่ต่อไปจะต้องสู้รบกับฝรั่งผมแดงมากขึ้น การแผ่ขยายอิทธิพลเพื่อแสวงหาประเทศอาณานิคมในยุคประเทศมหาอำนาจยุคตะวันตกดิน (Colony) ได้แก่ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา โปรตุเกส แพร่กระจายไปทุกทวีปทั้งในแอฟริกา เอเชีย อเมริกา และอื่นๆ ในยุคล่าอาณานิคมของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสในแถบทวีปเอเชีย เกือบทุกประเทศล้วนแล้วแต่ตกเป็นเมืองขึ้นของ ๒ ประเทศนี้ แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศพม่า มาเลเซีย เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ฝรั่งเศสเข้าครอบครองลาว เขมร เวียดนาม กล่าวได้ว่า ทั้งทวีปเอเชียอาจมีเพียงประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่เป็นเอกราชรอดพ้นการเป็นเมืองขึ้นที่ไม่ต้องอยู่ภายใต้การปกครองและการส่งทรัพยากรต่างๆ สู่อังกฤษและฝรั่งเศสในยุคนั้น คำถามสำคัญที่น่าศึกษาอีกในเชิงประวัติศาสตร์คือ “ทำไมเราจึงไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษหรือฝรั่งเศสในยุคนั้น ทั้งๆ ที่เราเป็นประเทศเล็กไม่แตกต่างจากประเทศเพื่อนบ้านแต่ประการใด” และ “การศึกษาในยุคนั้นมีรูปแบบเป็นเช่นใด การปฏิรูปการเปลี่ยนแปลงมีการเตรียมการและวางเป้าหมายสู่วาระของชาติคืออะไร” ถ้านับย้อนเหตุการณ์ในยุคนั้นเป็นช่วงรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ท่านได้ทรงมีสายพระเนตรอันยาวไกล

การเรียนรู้เข้าใจในอารยธรรมตะวันตก การปรับประเทศแนวการบริหารจัดการสมัยใหม่ ยกเลิกกฎหมายตราสามดวง เปลี่ยนเป็นกระทรวงต่างๆ ยกเลิกการมีทาส การนำความเจริญต่างๆ มาสู่ประเทศไทย การศึกษา ไปรษณีย์ รถไฟ การต่างประเทศ การค้าขาย การทหาร และอื่นๆ และที่สำคัญยิ่งคือ มีการปฏิรูปการศึกษาครั้งแรกเกิดขึ้น มีโรงเรียนของราษฎรชื่อ "วัดมหารพาราม" โรงเรียนมหาดเล็กหลวง "สวนกุหลาบ" ซึ่งต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทยคือ "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" พระองค์ท่านทรงส่งพระราชวงศ์หลายพระองค์ไปศึกษาต่อต่างประเทศเพื่อนำความรู้วิทยาการ วัฒนธรรม รูปแบบและการบริหารจัดการสมัยใหม่ในยุคนั้น มาปรับปรุงประเทศจนสามารถเข้าสู่กระแสความเป็นตะวันตกได้อย่างกลมกลืน เป็นที่ยอมรับและเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารประเทศเรื่อยมา

เมื่อพิจารณาทางด้านการศึกษา พระปรีชาญาณของรัชกาลที่ ๕ สามารถอธิบายการป้องกันประเทศในยุคการล่าอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสได้คือ พระองค์ได้ทรงนำการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาครั้งใหญ่เป็นเครื่องมือและเป็นระบบนำหลักของการศึกษาทุกระดับ แม้แต่การรวมศูนย์มาที่ส่วนกลาง การตัดสินใจที่ต้องการความรวดเร็ว ถูกต้องและทันต่อสถานการณ์ ทรงสร้างกลุ่มขุนนางข้าราชการที่เป็นราชวงศ์ (Elite Concensus) ระดับสูงในเชิงวิทยาการร่วมสมัยใหม่อย่างมีคุณภาพยิ่ง ที่ต่อมากลายเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน และสามารถบริหารงานต่างพระเนตรพระกรรณของพระองค์ตามกระทรวงต่างๆ ที่ก่อตั้งขึ้น การเรียนรู้ เลือกสรร ปรับวัฒนธรรมสากลและของตนเอง พิจารณาเหตุ การยอมเสียดินแดนส่วนน้อยเพื่อรักษาผืนแผ่นดินส่วนใหญ่ การพูดนำการทหาร จนกระทั่งประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นเอกราช การถ่วงดุลอำนาจของเทศมหาอำนาจ จนประเทศไทยเป็นเหมือนกันชนที่เป็นเขตปลอดอำนาจการใช้กำลัง ได้ทรงเตรียมการใช้กำลังอาวุธที่รุนแรงในสมัยนั้น กล่าวได้ว่า พระปรีชาสามารถ

และพระปรีชาญาณของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ ได้ทรงเตรียมการเปลี่ยนแปลงประเทศครั้งใหญ่อย่างค่อยเป็นค่อยไป ยอมรับอารยธรรมตะวันตกอย่างถูกต้อง ปฏิรูปการศึกษาร้างใหญ่ เปิดประเทศอย่างมีแบบแผน และดำเนินการทางการเมืองการทูตนำการทหารจนเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย สร้างกลุ่มชนชั้นนำที่มีคุณภาพ และทำงานที่ได้รับมอบหมายจนประสบความสำเร็จ

๒. สร้างกำลังคนยุควิทยาศาสตร์อุตสาหกรรมใหม่

ในเชิงประวัติศาสตร์ การจัดการศึกษาที่แล้่วมา การศึกษาจะอยู่กับประชาชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ครอบครัว ชุมชน ในวัดในวัง และอื่นๆ จวบจนประเทศไทยเปิดประเทศมากยิ่งขึ้น รับแนวคิด วิธีการ ระบบหลักสูตรการเรียนรู้ การฝึกหัดครู การบริหารการศึกษา จนสภาพการเรียนรู้ของประชาชน ชุมชน สถาบันศาสนา ครอบครัว และอื่นๆ ที่เป็นการศึกษาแบบธรรมดาดำเนิน (Informal Education) มาสู่การศึกษาที่รัฐจัดให้โดยตรง ในรูปโรงเรียน มีระบบหลักสูตร ครูผู้สอน และตารางเรียนชัดเจนแน่นอน (Formal Education) การขยายระบบการศึกษาในเชิงปริมาณเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากระบบเกษตรกรรมพึ่งตนเอง มาสู่อุตสาหกรรมส่งออก ชีวิตที่เรียบง่าย ยึดมั่นในธรรมชาติ ศาสนาพุทธช่วยเหลือกัน เปลี่ยนกลายมาเป็นชีวิตที่เน้นความเป็นวัตถุ การผลิตสินค้า การแข่งขัน การตีคุณค่าจากปัจจัยที่มาจากระบบการเงิน สิ่งของ สัญลักษณ์ระบบการศึกษา โรงเรียน หลักสูตร บทบาทหน้าที่ของครูเข้าสู่ระบบ หน้าที่ (Function) การผลิตในเชิงต้นแบบที่มาจากทางตะวันตกที่เน้นอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Model) ในรูปตัวป้อน (Input) กระบวนการ (Process) และผลิต (Output) ยาวนานจนเป็นแกนสำคัญของการคิด การศึกษาในเชิงอุปมาอุปมัย (Metaphor) ของตัวแทนโรงงานผลิตกำลังคน (Factory) ของสังคมเรื่อยมา นอกจากนั้น ทฤษฎีทางจิตวิทยา การศึกษาที่เน้นพฤติกรรมนิยม (Behavioral Objective) เชิงปริมาณของ

การกระทำ เจื่อนไซ และการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สังเกตได้ ได้นำให้ระบบหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการสอน การวัดและประเมินผลเน้นความสำคัญของพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เรียนเป็นสำคัญ จนส่งผลและละเลยกระบวนการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ สุนทรียะ และคุณค่าทางด้านศาสนาลงไปเป็นอันมาก การศึกษาได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการจำแนกแยกคน (Stratified Function) แบ่งคนตามระบบหน้าที่ ระดับความสามารถ การศึกษาชั้นสูงต่ำ รับรองคุณสมบัติตามกฎหมาย (Legitimacy) การให้ประกาศนียบัตรจากระบบการสอบและการคัดเลือกเป็นระดับชั้นเรื่อยมา การศึกษาจึงเป็นการลงทุนทุกระดับเพื่อสถานภาพทางสังคม การมีงานทำ และโอกาสที่ดีกว่า สังคมจึงถูกแบ่งแยกไปตามฐานะชนชั้น และความแตกต่างด้วยระบบคุณค่าการสอบได้สอบตก เลื่อนชั้นเป็นสำคัญ

ระบบการศึกษาไทยในระยะหลังจึงได้รับอิทธิพลโดยตรงจากระบบการศึกษาทางตะวันตกเกือบทั้งสิ้น ภายใต้การพัฒนาประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทุนนิยม ระบบการค้าเสรี ความแตกต่าง และความหลากหลายในการทำหน้าที่ให้สอดคล้องกับระบบหลักทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เด็กนักเรียนจึงเปรียบเสมือนวัตถุดิบ (Raw Materials) ที่ถูกป้อนเข้าสู่ระบบโรงเรียน หลักสูตร การสอน การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน ควบคุมและการคัดเลือก จนได้ผลผลิตแยกย้ายไปตามตลาดแรงงานที่กำหนดคุณสมบัติขึ้นต่างๆ ระบบคุณค่าทางการเรียนรู้สูงหรือต่ำทำให้คนเข้าสู่ตำแหน่ง ลักษณะงานความสามารถเฉพาะด้าน ล้วนส่งผลทำให้คนกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบหลักที่ดำเนินไปตามหน้าที่และสร้างสินค้า ผลผลิตต่างๆ ออกมาตามความต้องการที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา คุณค่าของมนุษย์ในการศึกษาจึงเปรียบเสมือนกำลังคน (Manpower) ที่รัฐจำเป็นต้องหาทักษะความรู้ ความชำนาญเพื่อตอบสนองระบบหลักของการพัฒนาในเชิงมหภาคทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การศึกษาจึงเป็นอนุระบบ (Sub - System) ที่เป็นเครื่องมือ

ของแผนพัฒนาประเทศมาโดยตลอด นับแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ - ๘ ในความมุ่งหมายทั่วไป ระบบการศึกษา และโรงเรียนจึงมีหน้าที่หลัก ๓ ประการ คือ

๑. การสร้างกำลังคนขึ้นมาใหม่ (Reproduction)
๒. การเป็นที่รวบรวมสะสมความรู้ (Accumulation)
๓. การกำหนดราคาคุณค่ารองรับทางกฎหมาย (Legitimation)

๓. ความสำเร็จและความล้มเหลวการศึกษาไทย

ในระดับรัฐของประเทศจึงมุ่งมองการเจริญเติบโตของระบบหลัก ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ตัวเลขความก้าวหน้าของ GUP ระบบการส่งออก การผลิต การกำหนดสินค้าตามความต้องการของตลาด การค้าเสรีของโลก การค้าข้ามชาติ และอื่นๆ อุดมการณ์ของรัฐ (Ideology) จึงนำระบบการศึกษามาเป็นอนุระบบ ทั้งภาคเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม สร้างเด็กบางกลุ่ม ๗๐ - ๘๐% เรียนรู้เพื่อเป็นกรรมกรขายแรงงานด้วยระบบการศึกษาแบบแพ้ในโรงเรียน และบางกลุ่ม ๒๐ - ๓๐% ที่มีภูมิหลังสถานภาพทางสังคม รายได้ที่ดีกว่าให้เรียนรู้ระบบชนะเพื่อเข้าสู่ภาวะการได้งานที่ดีกว่าและเป็นกลุ่มชนชั้นนำในสังคมที่ยึดครองระบบทรัพยากรเกือบทั้งหมดทีเดียว การศึกษาได้มีบทบาทสำคัญในการเตรียมรองรับการจำแนกคนด้วยการสอบแยกเป็นระดับ เตรียมทักษะพื้นฐานขั้นต่ำ จำลองสภาพโรงงานมาสู่โรงเรียนอย่างใกล้เคียงกัน (School as Work - place) การละทิ้งถิ่นฐานชุมชนดั้งเดิม การอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อเป็นกลไกของระบบต่างๆ เด็กวัยหนุ่มสาวได้รับการศึกษาประเภทครึ่งๆ กลางๆ ของระบบแบบแพ้คัดออก ด้วยทางเลือกที่มีอยู่ไม่มากนัก การขายแรงงาน การประกอบอาชีพรับจ้าง และแม้แต่การขายบริการต่างๆ จึงเกิดขึ้นในระบบตลาด การศึกษาไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของเด็กแต่ละคนได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางภาคเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม

ธุรกิจการเงิน ระบบทุนเงินที่ดินผ่านมาระยะ ๓๐ ปีเศษ ได้สร้างปัญหาและช่องว่างทางสังคมมากมาย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ สัดส่วนคนจนยิ่งเพิ่มขึ้น ความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ระหว่างกลุ่มคนที่รวยที่สุดกับคนที่จนที่สุดสูงขึ้น คนรวยที่สุด ๒๐% แรก มีรายได้รวมกันคิดเป็น ๕๕.๘% ของรายได้ทั้งประเทศ ส่วนคนจนที่สุด ๒๐% ล่าง ยังคงมีสัดส่วนรายได้คงเดิมคือ ๔.๔% ของรายได้ทั้งประเทศ สถานการณ์ปัญหาทางสังคมยิ่งวิกฤติและรุนแรงยิ่ง ศูนย์การศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๔๒) ได้พบแนวโน้มสำคัญหลังจากเศรษฐกิจพังสลายแตกว่า อัตราการทอดทิ้งเด็กกำพร้า เด็กแรกเกิดจากการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ตามโรงพยาบาล กองขยะ มูลนิธิต่างๆ เฉลี่ยวันละ ๓ - ๔ ราย เพิ่มขึ้นเป็น ๗ - ๘ ราย คดีการละเมิดสิทธิเด็ก ทำร้ายร่างกาย ข่มขืน อนาคต มีสถิติเพิ่มสูงขึ้น ๑๕๐ - ๒๐๐% เด็กเร่ร่อน หนีออกจากบ้านจากครอบครัวแตกแยกรุนแรงหย่าร้างเป็น ๒๐,๐๐๐ คนเศษ แรงงานเด็กมีกว่า ๒ - ๓ ล้านคน เด็กจำนวนมากต้องออกกลางคันอันเนื่องจากสภาวะคนตกงานมีมากถึง ๓๔๙,๑๖๔ คน นักเรียนภาคเอกชนค้างชำระค่าเล่าเรียน ๓๐๗,๘๔๖ คน หรือราว ๑ ใน ๓ ของนักเรียนทั้งหมด คดีการหย่าร้างเพิ่มขึ้นจาก ๑๑ - ๑๓% เป็น ๑๕ - ๑๘% สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๔๑) พบว่าประชาชนใน ๕ จังหวัด คือ เชียงราย ยะลา อุบลราชธานี สระแก้ว และกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด ๔,๐๐๐ ครอบครัวอยู่ในภาวะเครียด ๓๘% พ่อแม่ทะเลาะกันมากขึ้น ๓๐% สถิติอาชญากรรมเพิ่มขึ้นทุกคดี ยาบ้ามีการจำหน่ายกันทั่วประเทศ ผู้คนมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ในด้านหนึ่งของความสำเร็จทางการศึกษา น่าจะพิจารณาได้จากการสร้างชาติ การอยู่ร่วมกัน ความเป็นน้ำหนึ่งเดียวกัน ไม่มีปัญหาเรื่องเชื้อชาติ ความจงรักภักดีในสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การให้โอกาสผู้เรียน การศึกษาในเชิงปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว อัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาสูงถึง ๙๕.๗% งบประมาณ

ทางการศึกษามีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างสม่ำเสมอในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับงบประมาณด้านการศึกษา ๒๐๘,๖๔๑.๑ ล้านบาท คิดเป็น ๒๕.๔% ของงบประมาณรายจ่ายของทั้งประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) และจะเพิ่มสูงขึ้นจนเกือบ ๔๐% หรือประมาณร้อยละ ๔.๕ ของ GDP เมื่อรัฐมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี ให้เปล่าและทั่วถึงแก่ประชาชนทั่วไป และที่สำคัญยิ่งได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่มีแนวสาระสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาทั้งประเทศ ฝ่ายการเมืองเริ่มให้ความสำคัญในเชิงนโยบาย วิสัยทัศน์ทางการศึกษามากกว่าแต่ก่อน การเปิดรับประเทศเข้าสู่วัฒนธรรมสากล การนำข้อมูลข่าวสารยุคสารสนเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้นทุกระดับ

อย่างไรก็ตาม ความล้มเหลว ข้อปัญหา และข้อจำกัดก็เกิดขึ้นมากมาย ในภาพรวมเชิงคุณภาพของเด็กไทยต่ำลงอย่างน่าวิตก สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย และสำนักงานนโยบายและแผนประชากร กระทรวงสาธารณสุข ๒๕๓๙ - ๒๕๔๐ พบว่า ระดับเชาวน์ปัญญาหรือไอคิว (Intelligence quotient) โดยเฉลี่ยของเด็กในวัยเรียนทั่วประเทศค่อนข้างต่ำ โดยภาคที่มีระดับไอคิวเฉลี่ยสูงสุดคือกรุงเทพมหานคร รองลงมา คือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคเหนือตามลำดับ การสำรวจครั้งนี้ยังแสดงข้อมูลที่น่าวิตกอย่างยิ่งคือ พบเด็กที่มีไอคิวต่ำกว่าปกติ (๙๐ - ๑๐๙) จำนวนร้อยละ ๔๔.๑ และถ้าใช้เกณฑ์ระดับไอคิวต่ำกว่า ๗๐ เป็นภาวะปัญญาอ่อน โดยรวมทั่วประเทศมีภาวะปัญญาอ่อนร้อยละ ๘.๕ โดยภาคเหนือมีถึงร้อยละ ๑๖.๔ ภาคอีสาน ร้อยละ ๙.๙ การเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างกลุ่มเด็กที่อยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล พบว่า ในทุกภาคในเขตเทศบาลมีระดับไอคิวสูงกว่านอกเขตเทศบาลอย่างเด่นชัด

ยิ่งกว่านั้นด้วยระบบการศึกษาที่เน้นการแข่งขัน การต้อยอดทางการศึกษาขึ้นไปเรื่อยๆ ความสำเร็จของการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับ

มหาวิทยาลัยของรัฐ ภาวะความตึงเครียด กดดัน แข่งขันแบบเห็นแก่ตัว การสอบเพื่อได้คะแนนที่วัดจากความรู้เป็นส่วนใหญ่ การกวดวิชาอย่าง หามรุ่งหามค่ำ การไม่รู้จักแบ่งเวลาอย่างถูกต้อง การเร่งเด็ก ตีกรอบ ชี้นำ ในครอบครัวจนชั้นกลางขึ้นไปได้ส่งผลต่อคุณภาพทางด้านจิตใจ ศีลธรรม ค่านิยม และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์กับเด็กและเยาวชนที่มีโอกาสเหล่านี้ ความลุ่มหลงในวัตถุนิยม การบริโภคใช้ของเกินฐานะ การเลียนแบบ วัฒนธรรมตะวันตก พฤติกรรมเบี่ยงเบน การใช้ยาเสพติด เพศ สื่อลามก ต่างๆ เป็นปัจจัยสนองการผ่อนคลายความเครียดจากระบบการเรียนรู้ การศึกษาเริ่มอยู่ในภาวะการทำลายธรรมชาติของเด็กที่ไม่แตกต่างจากการให้โอกาสในเชิงปริมาณที่ผ่านมาทีเดียว คุณภาพครูตกต่ำจนน่าใจหาย นิสิตนักศึกษาในสถาบันฝึกหัดครูแทบจะได้บุคคลระดับล่างเข้ามา เรียนรู้ยาวนานเป็นศตวรรษ จนส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน ในเชิงระบบราชการที่เน้นการท่องจำ การสอบ การสอน แบบบรรยาย สภาพห้องเรียนมีบรรยากาศเฉื่อยชาจนไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับ นักเรียน ไม่มีกิจกรรมและสื่อการสอนที่กระตุ้นให้เด็กคิดแบบสร้างสรรค์ ครูไทยประมาณ ๕ แสนคน หรือประมาณร้อยละ ๙๐ มีหนี้สินล้นพ้น ตัวกว่า ๘๐,๐๐๐ หมื่นล้านบาท สถานภาพครูตกต่ำลง มีปัญหาทาง จริยธรรม การละเมิดล่วงเกินทางเพศเกิดซ้ำบ่อยครั้ง แม้มีจำนวนไม่ มาก เริ่มละทิ้งการสอน มุ่งอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่ม ผู้บริหารการ ศึกษาไม่อยู่บริหารสถานศึกษา มุ่งรับใช้การเมือง ระบบและการแสวงหา ผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ครูขาดแคลนในท้องถิ่นทุรกันดาร เขตพื้นที่ อันตรราย ครูถูกยืมตัวช่วยราชการจากฝ่ายการเมืองสูงถึง ๑๐% การเกลี้ย คุงทำได้ยากยิ่ง ไม่ประสบผลสำเร็จ ครูจำนวนไม่น้อยขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่อันเกิดจากระบบการวิ่งเต้น พรรคพวก และการ อุปถัมภ์ช่วยเหลือกันมากกว่าการยึดถือระบบคุณธรรมและหลักการทาง การศึกษา กล่าวได้ว่า เนื้อแท้ของการศึกษาส่วนใหญ่มองเชิง มีปัญหาแทบ ทุกด้าน จนรายงานล่าสุดปรากฏว่า ในระดับเวทีนานาชาติ ความสามารถ

ของเด็กไทยบนเวทีโลกด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๔๑ พบว่า เด็กไทยมีความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ต่ำกว่าทุกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นจีน เวียดนาม ไต้หวัน สิงคโปร์ ซึ่งไม่แตกต่างจากวิชาฟิสิกส์ เคมี และวิชาอื่นๆ ศักยภาพของประเทศไทยในการพัฒนามนุษย์อยู่อันดับที่ ๕๙ จากประเทศต่างๆ เกือบ ๒๐๐ ประเทศ ประเทศสิงคโปร์มีการใช้คอมพิวเตอร์สูงกว่าประเทศไทย ๑๓ เท่า ต่ำกว่าเกาหลี ๘ เท่า เฉลี่ยประมาณ ๑ คน ต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน ไทยใช้อินเตอร์เน็ตในอัตราต่ำมากและต่ำกว่าสิงคโปร์ถึง ๔๓ เท่า นี่คือสภาพการณ์แห่งความล้มเหลวของประเทศไทย อันเกิดจากระบบการศึกษาที่รัฐรวมศูนย์ผูกขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ล้าสมัยและเป็นมาตรฐานเดียว ครูจำนวนมากสอนเด็กตามหน้าที่ จิตสำนึกบกพร่อง และขาดการส่งเสริมในแทบทุกด้าน การเปลี่ยนแปลงปฏิรูปการศึกษาไม่คืบหน้า ระบบการเมืองเข้าแสวงหาผลประโยชน์ทางฐานเสียงงบประมาณ และการทุจริตในรูปแบบการจัดซื้อจัดจ้างในระยะเวลาที่ผ่านมา ในทางกลับกัน ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เรื่อยมาเกิดรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ๒๕๔๐ การเคลื่อนเข้าสู่สหัสวรรษใหม่ ค.ศ. ๒๐๐๐ ยุคโลกาภิวัตน์ ข้อมูลสารสนเทศ ดิจิตอล โครงการเงินกู้ IMF และอื่นๆ ได้มีการเตรียมการ มองวิสัยทัศน์คุณภาพเด็กไทยในมิติที่ชัดเจนขึ้น ความนิยมไทย การปฏิรูปการศึกษาที่มีกฎหมายรองรับ การฟื้นฟูกลับของชุมชนไทยล้วนเป็นแนวโน้มสิ่งแวดลอมที่จะสร้างเด็กไทยไปสู่เป้าหมายวาระของชาติทีเดียว

๔. สร้างเด็กไทยสู่สหัสวรรษ ๒๐๐๐

ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สหัสวรรษใหม่ ค.ศ. ๒๐๐๐ สังคมต้องเรียนรู้และเข้าถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ เปิดกว้างยอมรับความผิดพลาดของระบบการศึกษาในปัจจุบัน และเพิ่มด้วยมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่

เปิดกว้าง หลากหลาย และความเป็นนานาชาติ แม้ด้านหนึ่งเราจะประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงจำเป็นต้องกู้เงินจากกองทุน IMF ถึง ๑๗,๒๐๐ ล้านดอลลาร์ เพื่อแก้ไขปรับปรุงสถาบันทางการเงิน ระบบอสังหาริมทรัพย์ และอื่นๆ ภาวะคลั่งคลายทางเศรษฐกิจเริ่มดีขึ้น ประเทศไทยเป็นระบบเปิด ความเป็นสากล การเป็นตลาดเสรี ระบบแข่งขันอย่างเป็นธรรมชาติ ความเป็นระบบเอกชน บริษัทข้ามชาติ ระบบข้อมูลสารสนเทศดิจิทัล ที่ก้าวไกลทันสมัย ประเทศต่างๆ เริ่มเคลื่อนย้ายเป็นสังคมวัฒนธรรมเดียว (Globalization) การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนผ่านอินเทอร์เน็ต เด็กจำนวนมากซึมซับวัฒนธรรมไร้พรมแดนในรูปของการบันเทิง การแต่งตัว อาหารฟาสต์ฟู้ด เด็กมีส่วนร่วมคล้ายกันในวัฒนธรรมทางเชิงความคิด พฤติกรรม ค่านิยมที่ติดกับระบบบริโภคนิยม วัฒนธรรมแพง และการมองด้านประโยชน์ของตนเองเป็นหลักมากกว่าการเสียสละให้กับสังคม มีความรุนแรงแฝงในการแสดงออก เครียด กตัญญู และใช้เวลากับภาวะการศึกษาที่เกิดจากระบบสื่อประสม (Multi Medias) ในรูปแบบต่างๆ ความเป็นสากลจะชัดเจนขึ้น ชอบประกอบอาชีพอิสระขนาดเล็กปานกลางด้วยตนเอง และเรียนรู้เข้าใจอยู่กับสังคมสารสนเทศ ระบบข้อมูลวัฒนธรรมอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ได้อย่างไม่รู้เบื่อหน่าย และมีจินตนาการกว้างไกลในเชิงความรู้สากลได้อย่างลึกซึ้งยิ่ง

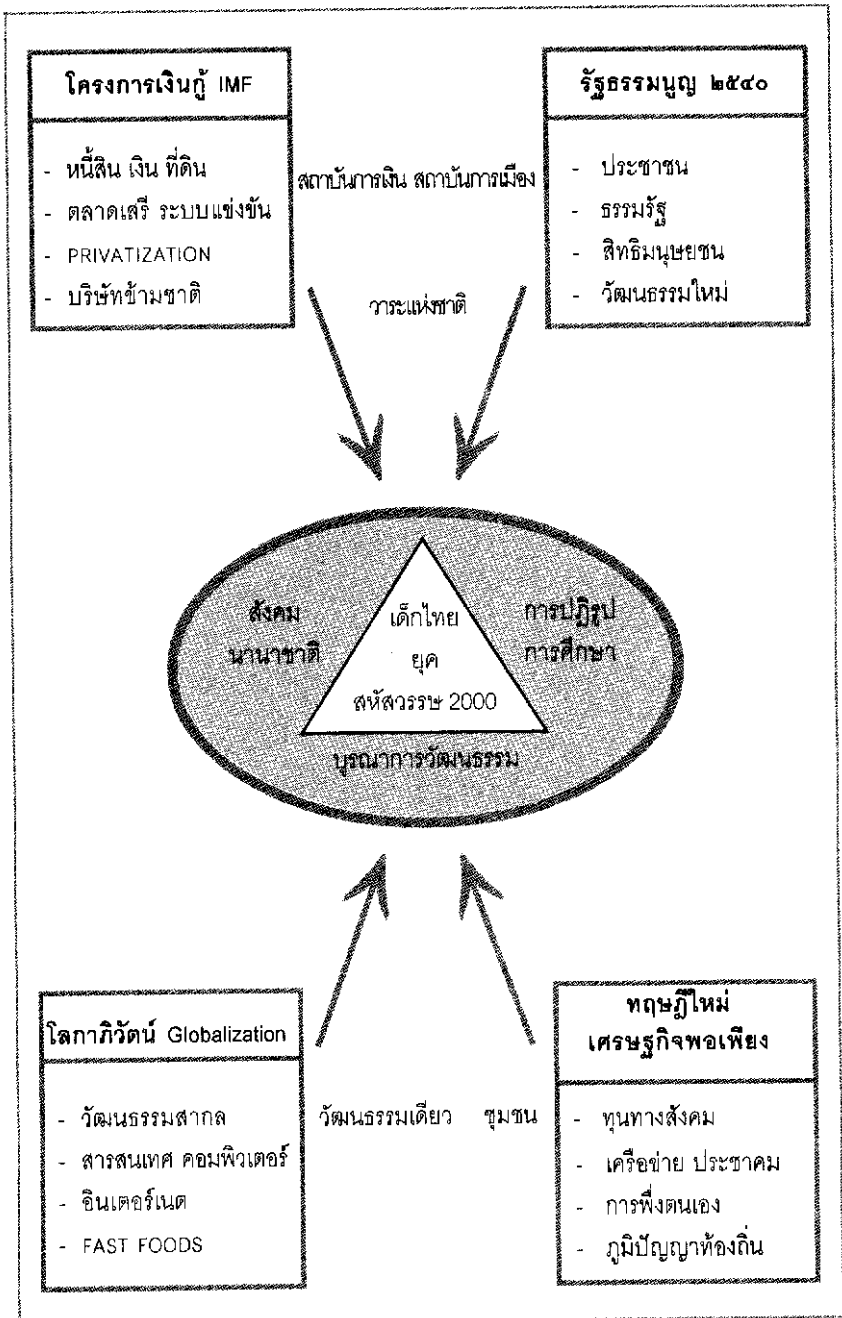
ในกรอบของสังคมไทยอีกด้านหนึ่งภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ต้องการนักการเมืองรุ่นใหม่ คนมีคุณภาพ ระบบจิตสำนึกคุณธรรม อำนาจการปกครองมาจากปวงชนชาวไทย ธรรมรัฐที่เน้นความโปร่งใส ยุติธรรม การมีส่วนร่วมและการตรวจสอบได้ สิทธิมนุษยชน เกิดวัฒนธรรมใหม่ทางการเมือง กฎหมายถูกหลายฉบับมีผลกับสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่น พรบ. ข้อมูลข่าวสาร ทำให้ข้อมูลระบบเอกสารทางราชการถูกเปิดเผยมากยิ่งขึ้นต่อสาธารณชน พรบ. การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ มีผลทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ของประเทศไทย พรบ. สิทธิมนุษยชน ทำให้การละเมิดสิทธิทางด้านต่างๆ ๑๘ เรื่อง ได้รับการคุ้มครองมากขึ้น ทั้ง

ประเด็นของเด็กและสตรี ผู้ด้อยโอกาส และอื่นๆ นอกจากนั้นสังคมไทยยังตื่นตัวมากขึ้น เกิดความรักชาติในแนวทางการกระจายทุนสู่สังคม ทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง ระบบเครือข่าย ประชาคม การพึ่งตนเองได้ การกลับไปสู่พื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ปัญญาในการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติวิธี และอื่นๆ

เมื่อพิจารณาจากระบบสังคมภายนอก ๒ ด้าน ที่มีอิทธิพลกับเด็กและเยาวชนไทยใน ค.ศ. ๒๐๐๐ และจะผูกพันไปอีกยาวนาน นับเนื่องแต่โครงการเงินกู้ IMF ที่เด็กไทยทุกคนต้องรับภาระเป็นหนี้สินเฉลี่ยคนละ ๕ - ๖ หมื่นบาท ระบบการค้าตลาดเสรี บริษัทเอกชนข้ามชาติ การส่งออกควบคู่กับยุคโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมเดียว ยุคสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต ดิจิตอล ขณะเดียวกันสังคมภายในมีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางการเมือง รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๐ กฎหมายลูกหลายฉบับ นับมีส่วนในการทำให้เกิดการปฏิรูปการเมือง การศึกษา ระบบข้อมูลข่าวสาร และอื่นๆ หลายด้าน กอปรกันการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาคมความรักชาติที่มีความอิสระสร้างความเป็นไท ทฤษฎีใหม่ ทุนทางสังคม ชุมชน การพึ่งตนเองได้ องค์ประกอบ ๔ ด้าน เหล่านี้ ล้วนแต่มีส่วนกำหนดคุณลักษณะของเด็กไทย ค.ศ. ๒๐๐๐ เป็นเบื้องต้น และจะมีวิวัฒนาการต่อไป เพื่อสร้างเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของคุณค่าเด็กไทยในอนาคตว่าควรมีลักษณะเช่นใด

๑. มีความรู้ความสามารถ ทักษะทางภาษาไม่น้อยกว่า ๒ ภาษา ได้อย่างดี ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันที่สามารถสื่อสารได้อย่างแคล่วคล่อง มั่นใจ และถูกต้อง มีความรู้ภาษาคอมพิวเตอร์ในการเข้าสู่งานแสวงหาความรู้ ข้อมูล วิชาการผ่านทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ และอื่นๆ ได้อย่างรวดเร็ว

๒. เกิดความสมดุลระหว่างระบบ "คุณค่า" กับระบบ "วัตถุ" นิยมอย่างลงตัว สามารถดำเนินชีวิตอย่างเข้าใจทั้ง ๒ ด้าน มองการมีวัตถุ สิ่งของ สินค้า บนพื้นฐานที่พอสมควรกับการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง และเกิดระบบพัฒนาวัตถุให้เกิดคุณค่าทางจิตนิยมได้

๓. การเดินสายกลางการใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งความรุนแรงในแนวทางการใช้เหตุผลแบบสันติวิธีได้

๔. เกิดการพัฒนาการทางสติปัญญา (I.Q.) ควบคู่การพัฒนาการ ทางอารมณ์ (E.Q.) อย่างสมดุล ได้สัดส่วน และลงตัวอย่างงดงามหมดจดได้

๕. นิยมและรักความเป็นไทย เข้าใจถึงสาระทางวัฒนธรรมไทย อย่างมีคุณค่าได้ พร้อมกับการปรับตัวสู่วัฒนธรรมสากลได้อย่างถูกต้อง มีประโยชน์ และเข้าถึงสังคมบริบทที่สัมพันธ์เชื่อมโยงถึงความเหมือนและความแตกต่างได้ ลักษณะดังกล่าวคือ "วิถีชีวิตไทย ความคิดกว้างไกล เป็นสากลได้"

๖. มีความคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้ กล้าและเชื่อมั่นในตนเอง การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล จิตใจสาธารณะ ค่านิยมประชาธิปไตย การมีความรู้คู่คุณธรรม

๗. เข้าใจและยอมรับความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและชาย รู้จักบทบาทหน้าที่และสิทธิของตนเองและผู้อื่น มีวัฒนธรรมการยอมรับ และให้เกียรติช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า รวมทั้งหลีกเลี่ยงภัยอันตรายทาง เพศ ยาเสพติด ความรุนแรงที่มีอยู่รอบด้าน

๘. มีทักษะชีวิตในกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การพึ่งตนเอง การดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การดำเนิน ธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางได้ การเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมชุมชน การแปรรูปสินค้าที่มีมาตรฐานสู่ระดับนานาชาติได้

๙. การมององค์รวม (Holistics) ของสังคมได้ครบด้าน มีความรู้ ในเชิงสหวิทยาการ มีจิตใจเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Mind) และรู้จัก บูรณาการ (Integration) ในการเชื่อมโยง สัมพันธ์ และความต่อเนื่องอย่าง ครอบคลุมได้

๑๐. การมองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ (Visions) บนความพอดี ลงตัวของภูมิปัญญาสากลกับภูมิปัญญาชุมชนได้ การสร้างสรรค์ การคิด ค้น การประดิษฐ์ การถ่ายทอดนวัตกรรมทางวิชาการที่พึงพา และการ

เกื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

๑๑. ยึดง่าย มีจิตใจที่เบิกบาน รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สุนทรีย์ะ มองสังคมเพื่อนมนุษย์ในสิ่งที่ดี รู้จักรับความทุกข์ด้วยการมีสมาธิ การคลี่คลายความเครียด การมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์

๑๒. การรู้จักการแข่งขันอย่างเป็นธรรม มีวินัยในตนเอง ซื่อสัตย์ การรู้จักปฏิบัติหน้าที่ตามสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมาย การเสียสละเพื่อส่วนรวม ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองระดับต่างๆ

เด็กไทยยุคสหัสวรรษ ๒๐๐๐ ต้องมีการคิด มองเพื่อสู่สังคมและชีวิตที่ดีกว่า การปฏิรูปทุกด้านต้องเกิดขึ้นทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการศึกษา เด็กจะต้องเข้าสู่เวทีนานาชาติ ความเป็นสากลด้วยความเชื่อมั่น รู้เท่าทัน บนพื้นฐานของความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน รู้จักการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและสากลอย่างเชื่อมโยง สัมพันธ์และเห็นคุณค่าประโยชน์ทั้ง ๒ ด้าน รู้ซึ่งถึงการแข่งขันและนำพาประเทศไทยไปสู่สหัสวรรษด้วยความมั่นใจ รอบคอบ และถูกทิศทางยิ่ง การเปลี่ยนแปลงปฏิบัติการศึกษาในแนวคิดวาระแห่งชาติ จึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้น เบิกกว้าง และเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๕. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ สู่การปฏิรูปการศึกษา

รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นับเป็นฉบับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างมากที่สุด และมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายและการปฏิรูปการศึกษามากที่สุดเช่นเดียวกัน ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้มีการแบ่งออกเป็น ๙ หมวด ๗๘ มาตรา และบทเฉพาะกาล ตามบทบัญญัติแต่ละหมวด แต่ละมาตรา ได้มีสาระสำคัญที่จะทำให้เกิดเอกภาพทางการศึกษา ด้วยการจัดตั้งกระทรวงใหม่เป็นกระทรวงการศึกษา ศาสนา และ

วัฒนธรรม โดยยุบกระทรวง ทบวง กรม ที่มีอยู่เดิมลงเสียให้เป็นกระทรวงเดียว และบริหารงานในรูปคณะบุคคลสี่องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม มีการกระจายอำนาจลงสู่พื้นที่ ๓๒๗ แห่ง โรงเรียนมีสภาพเป็นนิติบุคคลในความพร้อมที่มีอยู่ มีธรรมนูญโรงเรียน เกิดการตรวจสอบในเชิงคุณภาพจากภายในและภายนอกทุก ๑ ปี และ ๕ ปี จากหน่วยงานที่กำกับดูแลมาตรฐาน ที่เป็นองค์กรมหาชน ครูมีเงินเดือนแยกต่างหาก มีใบประกอบวิชาชีพครูหลายระดับ องค์กรวิชาชีพครูมีส่วนพัฒนาครูอย่างเต็มที่ มหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษา ส่วนใหญ่ออกนอกระบบอยู่ในกำกับของรัฐบาล มีความอิสระคล่องตัวในการบริหารบุคลากร เงินงบประมาณแบบอุดหนุนทั่วไป และการบริหารงานวิชาการ การศึกษาจะหลากหลายในวิธีการทั้งในระบบ นอกกระบบ อัยการศึกษาศึกษาของท้องถิ่น ภาคเอกชน การศึกษาชุมชน โรงเรียนในบ้าน การศึกษาของเด็กด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ รัฐดูแลทั่วถึงมากยิ่งขึ้น การศึกษาขยายโอกาสให้เปล่าและเป็นหน้าที่ของรัฐต้องจัดให้ประชาชน ๑๒ ปี ทรพยากรการศึกษา คลื่นความถี่ทางการสื่อสารถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา เพื่อการศึกษาต่อเนื่องและตลอดชีวิต มีคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษา ๙ คน ในบทบาทเฉพาะกาลเป็นองค์มหาชน มีหน้าที่จัดโครงสร้างระบบองค์กรใหม่ระบบบุคลากร ครูอาจารย์ ทรพยากรต่างๆ ให้แล้วเสร็จภายใน ๓ ปี กล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แก้ไขปัญหาทางการศึกษาได้ดีในระดับหนึ่ง การปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องเกิดขึ้น เพราะมีกฎหมายบังคับและเตรียมการประเทศไทยให้พร้อมเข้าสู่สังคมโลกที่เปิดกว้าง แข่งขัน และเชื่อมโยงถึงกัน อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปการศึกษาก็มิได้เดินไปตามเจตนารมณ์ไว้เท่าที่ควร ผู้มีส่วนรับผิดชอบยังคงติดกับการปฏิรูปในเชิงระบบโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงระบบอำนาจ มากกว่าการสร้างวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน แนวความคิดเชิงธรรมรัฐ และเพิ่มพลัง

ศักยภาพของชุมชนที่อ่อนล้ามายาวนาน

แม้กระบวนการปฏิรูปการศึกษากำลังเดินเครื่องอย่างเต็มที่ ทั้งจากฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ มีการออกพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง คณะกรรมการขึ้นมากมายหลายชุด เพื่อเตรียมการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ อย่างไรก็ตาม มีหลายประเด็นที่น่าจะหยิบยกขึ้นมาคิดใหม่ และให้ถูกแนวทางมากยิ่งขึ้นดังต่อไปนี้

๑. การปฏิรูปการศึกษากำลังถูกผูกขาดและจำกัดแคบเฉพาะอยู่ในพรรคการเมือง ข้าราชการประจำกลุ่มหนึ่ง และหน่วยงานเพียง ๑ - ๒ แห่งเท่านั้น ในเชิงการเมืองเป็นการช่วงชิงโอกาสการสร้างผลงานเพื่อการเลือกตั้งครั้งต่อไป ความต่อเนื่องสานต่อจะถูกยกเลิกทันทีถ้าพรรคการเมืองใดพรรคหนึ่งไม่ได้ดูแลกระทรวงศึกษาธิการต่อ นอกจากนั้นการปฏิรูปการศึกษาจะให้ข้าราชการประจำเป็นแกนกลางผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงย่อมทำได้ยากยิ่ง บนความเชื่อที่ว่า "ข้าราชการกระทรวงนี้จัดการการศึกษาล้มเหลวมาโดยตลอด จะปฏิรูปการศึกษาให้เป็นผลสำเร็จได้อย่างไร" นอกจากข้าราชการกลัวจะถูกยุบกรมกองหน่วยงานของตนแล้ว กรอบและวิธีการคิดองค์รวม การปฏิรูปการศึกษาจะยังวนเวียนกับบริบทการศึกษาแบบเดิม เปลี่ยนเพียงรูปแบบโครงสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ผิวเผินเท่านั้น การตั้งกรรมการชุดแล้วชุดเล่า นอกจากงานจะไม่เดินรุดหน้าแล้ว ยังทำให้การเดินเครื่องถูกดิ่งแบบมิดๆ ถูกๆ อีกด้วย ยิ่งกว่านั้นการมีคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา ๙ คน เพื่อสะสม เตรียมการ ยกเครื่องระบบการศึกษาไทยทั้งประเทศ ดูเสมือนเป็นการระบุดุชนสมบัติกับตัวบุคคลมากกว่าหลักการที่น่าจะเน้นการมีส่วนร่วมในภาพกว้างของประชาชนทุกระดับ ในขณะที่ทุกอย่างทุกเรื่องถูกดิ่งเข้าสู่ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา กลุ่มบุคคล ข้าราชการประจำ นักการเมืองจนกลายเป็นการปฏิรูปการศึกษาที่ลอยอยู่ระดับบนตลอดเวลา

๒. การกระจายอำนาจทางการศึกษาลงสู่พื้นที่ ๓๒๗ แห่ง น่าจะกลายเป็นเรื่องการขยายอำนาจข้าราชการส่วนกลางลงสู่ระดับภูมิภาค

เสียมากกว่าการปรับโครงสร้าง ยุบกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นๆ ให้เหลือเพียงกระทรวงศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ในเชิงหลักการให้เป็นเอกภาพ และหลากหลายในวิธีการ ถ้าไม่ระมัดระวังให้ดีจะเข้าของข้าราชการประจำที่ปรับเปลี่ยนเป็น โครงสร้างระบบอำนาจใหม่ ที่ถ่ายโอนทุกสิ่งทุกอย่างลงจากกระดบบบนลงสู่ระดับกลางที่เป็นเพียงโอนย้ายอำนาจให้กว้างขวางขึ้นเท่านั้น ในเชิงคณะกรรมการทุกระดับแทบไม่มีส่วนร่วมหรืออำนาจที่เพิ่มมากขึ้นเท่าใดนัก ในภาคชุมชน องค์การส่วนท้องถิ่น ประชาชน กิจกรรมที่มีส่วนพัฒนาความคิด การคืนอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้จัด การมีส่วนร่วม การตรวจสอบได้มีการคิดในเรื่องเหล่านี้มีมาน้อยเพียงใด ยิ่งข้าราชการมีการเตรียมการปูพื้นฐานสร้างพื้นที่ ๓๒๗ แห่ง เพื่อรองรับโครงสร้างอำนาจและวัฒนธรรมใหม่ การจัดการศึกษาของภาคประชาชนจะอ่อนแอและต้องพึ่งอิงระบบราชการต่อไปเช่นเดิม

๓. การคิดกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigms) ทางการศึกษา
ศึกษายังยึดรูปแบบการจัดประชุมสัมมนา การบรรยายในกลุ่มผู้บริหารสูง กลาง ครุต้นแบบ หลักสูตรคู่มือครูฉบับพิมพ์เขียว โครงการนำร่อง ทฤษฎีขยายไปสอนแม่ไปสอนลูกไปถ่ายทอดกันเป็นช่วงๆ กลับมาอีก กระบวนการปฏิรูปการศึกษาเริ่มเดินย้อนกลับไปสู่ยุคประวัติศาสตร์การปฏิรูปในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ที่ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ครูกว่า ๖ แสนคน ถูกคาดหวังให้ทำงานหนักขึ้น แต่รู้เรื่องการปฏิรูปการศึกษาเพียง ๒ - ๓ วัน จะเกิดผลการเปลี่ยนแปลงได้จริงหรือ การคิดกระบวนทัศน์ใหม่เปิดกว้างขึ้น มองการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นกิจกรรมต่อเนื่องน่าสนใจ อยากเรียนรู้ติดตาม และมีผลต่อชีวิตการทำงานของครูจะทำให้การคิดทุกเรื่องเกิดขึ้นได้ การศึกษาที่เน้นครึ่งวันทำกิจกรรม (Work Shop) ระบบการเรียนรู้ครึ่งวัน เป็นต้น มีข้อมูลที่น่าสนใจว่า ครูประจำการ พ่อแม่ประชาชนกว่า ๙๐% แทบไม่รู้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมีการเปลี่ยนแปลงอะไร และจะมีผลอะไรเกิดขึ้นบ้างกับบุตรหลานของตนเอง

๔. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมี ๗๘ มาตรา ๙ หมวด

และบทเฉพาะกาลที่น่าจะมีการเตรียมการไปพร้อมๆ กันทุกด้าน ขณะนี้
หมวดที่ได้รับการส่งเสริมมากเป็นหมวด ๕ การบริหารการจัดการศึกษา
และหมวดเฉพาะกาลเกี่ยวกับการสรรหาคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา
สำหรับหมวดอื่นที่เป็นข้อเด่นและมีบทบาทอยู่ และน่าจะมีการเตรียม
การกลับเป็นเพียงตัวหนังสือเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่ององค์กรส่วนท้องถิ่น
การศึกษาเอกชน โรงเรียนในบ้าน การศึกษาทางเลือก อุดมศึกษา การ
ศึกษาตามอัธยาศัย และอื่นๆ

๕. การปฏิรูปการศึกษาน่าจะเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda)
หน่วยงาน เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) น่า
จะเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ รับตำแหน่งใดๆ มุ่งการจัดกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
ผลิตสื่อทุกประเภทลงสู่กลุ่มประชาชนทุกฝ่ายให้เข้าใจตรงกัน หา
ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาใหม่ๆ ศึกษาค้นคว้าวิจัย การตระเตรียม
ข้อมูลทุกด้าน เป็นเสนาธิการของประชาชน ไม่ใช่ศูนย์ปฏิบัติการศึกษา
พรรคการเมือง ผู้เขียนคิดว่า สกศ. ในปัจจุบันอยู่ใกล้ขีดอำนาจทางการเมือง
และถูกดึงเข้าสู่การสร้างผลงานให้พรรคการเมืองมากเกินไป น่าจะ
ถอยห่างอิสระ เป็นสถาบันวิชาการ มองฐานที่สื่อมวลชน ชุมชน ประชาชน
นักวิชาการ องค์กรเอกชนร่วมมือกันประสานและผลักดันการปฏิรูปการ
ศึกษาแบบค่อยเป็นค่อยไป น่าจะยั่งยืนและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย และ
ทุกพรรคการเมืองที่เข้ามาบริหารประเทศ

๖. ชุมชน โรงเรียน ส่วนท้องถิ่น ครูประจำการ ประชาชน และผู้
ปกครองน่าจะเป็นเป้าหมายและปรัชญาการปฏิรูปการศึกษาที่ควรจะเป็น
การมีกิจกรรมที่เสริมสร้างการพึ่งตนเองได้ของชุมชนยอมทำให้ทุกระบบ
การศึกษาในกฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ต้องมีการตระเตรียมสร้างเครือ
ข่ายประชาคม สมัชชา ให้ผสมผสานกับกระบวนการคิดของภูมิปัญญา
ท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หลังชุมชนจะกลับมา โรงเรียนและครูจะเป็นส่วน
สำคัญของการพัฒนาการศึกษา ผู้ปกครองจะทุ่มเทให้เวลากับการศึกษา
ของลูกหลาน เรื่องการปฏิรูปชุมชน การศึกษาน่าจะเป็นฐานและคำตอบ

ของทุกมาตราในกฎหมายที่เน้นการมีส่วนร่วมจากประชาชนมากที่สุด

การปฏิรูปการศึกษาต้องเป็นวาระแห่งชาติ เป็นกิจกรรมของชุมชน ประชาชนที่มาจากระดับล่างสุดของประเทศ วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมผลักดัน ตรวจสอบต้องใช้เวลานานต่อเนื่อง มีกิจกรรมหลากหลาย มีระบบการคิดใหม่ และต้องเชื่อมโยงของสังคมระดับท้องถิ่นกับนานาชาติ ได้เด็กใน ค.ศ. ๒๐๐๐ จึงจะมีคุณสมบัติครบตามที่สังคมคาดหวังไว้ได้

๖. สรุป

การศึกษาไทยจำเป็นต้องเรียนรู้บทเรียนที่ล้ำค่าทางประวัติศาสตร์ การศึกษาที่ยาวนาน สร้างสังคมอย่างสงบสุข ผู้คนมีศีลธรรมและการประกอบอาชีพได้ กระบวนการเรียนรู้สร้างคุณภาพคนมาโดยตลอด บทบาทการศึกษาหลายครั้งได้นำพาประเทศให้เป็นอิสระเสรีแห่งความเป็นไท รอดพ้นการเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจ ดังเช่น อังกฤษ และ ฝรั่งเศสได้ด้วยกรรมผลสมณสถานวัฒนธรรมไทยกับความเข้าใจในวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้การเมืองการปกครองระบบเศรษฐกิจ ประชาสังคมราบรื่นมายาวนาน แต่หลังจากประเทศไทยหันหลังให้กับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม ระบบการศึกษาที่มีจุดกำเนิดมาจากพุทธศาสนา ความพอเพียงและความเป็นธรรมชาติที่ร่มเย็น เปิดประเทศ ยอมรับเอารูปแบบ (Model) ทางวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม พฤติกรรมนิยม ความรู้ในเชิงเนื้อหาท่องจำ กระบวนการวัดผลการศึกษาที่มุ่งแต่ผลสัมฤทธิ์ในเชิงคะแนนและการสอบเข้าเพื่อศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น การศึกษาเริ่มแยกจากวัด ชุมชน ครอบครัว ประชาชน กลายเป็นบทบาทหน้าที่ของรัฐที่ดำเนินการจัดเป็นส่วนใหญ่ มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นแม่บทหลักของการนำประเทศไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมใหม่ เน้นการเติบโตทางภาคอุตสาหกรรม สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ธุรกิจการเงิน การส่งออก ระบบทุน การบริการต่างๆ รัฐเกณฑ์ผู้คน เด็ก และเยาวชน เข้าโรงเรียนที่

เป็นเสมือนแหล่งตระเตรียมกำลังคน (Manpower) เพื่อแยกเด็ก กลุ่มคนให้เหมาะสมกับงานแต่ละประเภท (Workplace) การศึกษากลายเป็นตะแกรงร่อนเด็กเป็นชั้นๆ ไปตามระดับความสามารถ ลักษณะงานที่แตกต่างออกไป สังคมเมืองขยายเติบโตเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรถูกนำมาใช้ผลิตเพื่อการส่งออก ขาดความระมัดระวังจนแทบหมดสิ้น สังคมชนบททรุดโทรม ผู้คนอพยพเข้าหางานทำตามเมืองใหญ่ แหล่งอุตสาหกรรม สถานบริการมากมายหลายประเภท ชุมชนอ่อนแอผู้ร่อนจนสูญสิ้นศักยภาพเกือบทั่วประเทศ ช่องว่างทางรายได้ทรัพยากรมีความได้เปรียบเสียเปรียบ แตกต่างจนเกิดปัญหาสังคมมากมาย อาชญากรรม ยาเสพติด โสเภณี เด็กเร่ร่อน การหย่าร้าง ความรุนแรงในสังคม การศึกษาถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐ เป็นอนุระบบของระบบหลักดังเช่น การเมือง เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม อุดมการณ์ของรัฐที่ผ่านมาจึงมองภาคอุตสาหกรรมสำคัญกว่าภาคเกษตรกรรม เมืองได้รับการพัฒนามากกว่าชนบท เด็กบางกลุ่มได้โอกาส รายได้ชีวิตที่ดีกว่าเด็กจำนวนมากที่ขัดสนยากไร้ คุณภาพชีวิตต่ำ ทิศทางการพัฒนาประเทศและระบบการศึกษาที่ตอบสนองการเติบโตใหญ่ที่ผิวเผินยาวนานกว่า ๓๐ ปี ขาดการทักท้วงตรวจสอบจนระยะ ๒ - ๓ ปี ที่ผ่านมา การกระจุกตัวของระบบทุน ความไม่รอบคอบ การทุจริตคอร์รัปชัน กลุ่มคนเชื่อไปในทิศทางการพัฒนาดังกล่าวมากเกินไป ประเทศไทยเผชิญปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างหนัก ผู้คนตกงานเป็นจำนวนมาก บัณฑิตภายนอกเริ่มเข้ามาครอบงำ กำหนดเงื่อนไขจากกองทุนกู้เงิน IMF การซึมซับระบบวัฒนธรรมสากล การเปิดประเทศเข้าสู่การค้าเสรี ตลาดทุนสากล การแข่งขัน ระบบการค้าข้ามชาติ และอื่นๆ ล้วนอาจทำให้ประเทศกลับคืนพื้นสู่ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมอีกครั้ง และเป็นฐานพร้อมจะส่งสินค้าออกเพื่อให้เป็นกลไกระบบตลาดโลกที่ผู้กำหนดแบบแผนมาจากประเทศมหาอำนาจเพียงไม่กี่ประเทศ ในทางกลับกัน การเรียนรู้สถานการณ์และเข้าใจระบบวัฒนธรรมตลาดโลกอย่างถ่องแท้ สังคมไทยได้เรียนรู้ความผิดพลาดทิศทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่ผ่านมาอย่าง

เท่าทัน มีการกำหนดแผนทิศทางเศรษฐกิจใหม่ เน้นความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนได้ มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ระบบการเมืองและการศึกษาได้ถูกปรับให้เป็นวาระแห่งชาติ มีกฎหมายรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ การสร้างคุณภาพของเด็กและเยาวชนไทยในสังคมนานาชาติและชุมชนของตนเองจึงสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน บุรณาการภูมิปัญญาสากลและท้องถิ่นให้หลอมรวมกันเป็นคุณค่าและประโยชน์ซึ่งกันและกัน ระบบการปฏิรูปการศึกษาต้องมุ่งที่ฐานชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่น ประชาชนมากกว่าบทบาทของรัฐที่ทำหน้าที่เพียงสนับสนุนและกระตุ้นให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา เด็กและเยาวชนไทยต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ รู้เท่าทันการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข และสามารถนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายและทิศทางที่เชื่อมโยงสังคมบริบทโลกกับประเทศอย่างบูรณาการได้ตามคุณลักษณะ “วิถีชีวิตไทยความคิดกว้างไกลเป็นสากล” กับประเทศอย่างบูรณาการได้ เด็กไทยในสหัสวรรษใหม่ ค.ศ. ๒๐๐๐ จึงต้องมีคุณภาพ เพื่อเข้าสู่สังคมโลกและชุมชนได้อย่างประณีต ทันสมัย เข้าใจคุณค่า และปรับตัวเองได้ในทุกสังคมบริบทที่มีอยู่ตลอดเวลาตามระบบโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วยิ่ง

บรรณานุกรม

Michael W. Apple. *Ideology and Curriculum* London : Routledge & Kegan Paul, 1979.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สรุปลักษณะเศรษฐกิจไทยในปี ๒๕๔๑ อ้างไว้ใน มติชน และ ไทยโพสต์ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๔๑

ศูนย์การศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การสัมมนาประจำปี "สถานการณ์เด็กไทยปี พ.ศ. ๒๕๔๒" วันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๒.

วิทยากร เชียงกุล, *วิกฤติและโอกาสในการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย* (บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๒)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เอกสารประกอบการสัมมนา "เงินกู้กับการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมและบริการสาธารณะ" ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๒

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๒)

ปฏิรูปการศึกษา :
เพื่อความแข็งแกร่งของพลเมืองไทย

พิภพ ธงไชย

พิภพ ธงไชย

ปฏิรูปการศึกษา : เพื่อความแข็งแกร่งของพลเมืองไทย*

พิภพ ธงไชย

ความนำ

สังคมไทยหลังปี ๒๐๐๐ จะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่ แต่สิ่งที่มนุษย์ควรคงไว้คือ เสรีภาพ เสมอภาค ความเป็นธรรม และสิทธิตามธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปัญหาอุปสรรคใดๆ ที่จะมาทำลายสิ่งเหล่านี้ ควรได้รับการพิจารณาแก้ไขเสียใหม่

ก่อนก้าวเข้าสู่ปี ๒๐๐๐ มนุษย์ควรทบทวนถึงสิ่งที่ป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพส่วนบุคคล อุปสรรคของความเสมอภาค กับอุปสรรคของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และอุปสรรคของความเป็นธรรม

บทความนี้ ปฏิรูปการศึกษา : เพื่อความแข็งแกร่งของพลเมืองไทย จึงเป็นการทบทวนในประเด็นดังกล่าว คือ เสรีภาพของการมีโอกาasเป็นปัจเจกบุคคลที่ดี กับโอกาสทางเศรษฐกิจที่เสมอภาคและเป็นธรรม รวมทั้ง

* บทความนี้ปรับปรุงจากการนำเสนอในโครงการ "ยกเครื่องเมืองไทย : จินตภาพสู่ปี ๒๐๐๐" สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สิทธิของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข โดยใช้ระบบการศึกษาเป็นตัวตั้ง

ข้าพเจ้าขอขึ้นต้นด้วยสิ่งที่สอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง ด้วยการผสมผสานถ้อยคำที่มีชื่อเสียงของบุคคลในอดีตและปัจจุบันหลายท่าน

"มนุษย์เกิดมาเสรี และมีความดีเป็นพื้นฐานของธรรมชาติมนุษย์ แต่การศึกษาทำให้ความดีเสรีของมนุษย์ลดน้อยถอยไป และความดีได้ถูกทำลายไปด้วยการเลี้ยงดูที่ไม่เข้าใจธรรมชาติของเด็ก เช่นเดียวกับการทำเกษตรกรรมสมัยใหม่ ที่ได้ก่อให้เกิดหายนะภัยของระบบนิเวศทั้งหมด เพราะการที่ไม่เข้าใจความสัมพันธ์ของธรรมชาติโดยองค์รวม" (จิ้ง จ้ากส์ รุสโซ, เอ.เอส. นีล และมาซาโนบุ ฟูกุโอกะ)

เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ก็เกิดข้อขัดแย้งที่สำคัญต่อแนวคิด ๒ กระแส ในเรื่องความเป็นปัจเจกบุคคลที่ดีกับการเป็นพลเมืองดี และการศึกษาที่เป็นผลจากการถือว่าเด็กเป็นปัจเจกบุคคลนั้น ย่อมแตกต่างอย่างมากจากการศึกษาที่ถือว่าเด็กเป็นพลเมืองในอนาคต (เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์)

ข้าพเจ้ามีความเชื่อว่า การศึกษาที่พัฒนาปัจเจกบุคคลที่ดี จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ หรือที่เราเรียกกันว่าพลเมือง หรือ ราษฎร หรือ ประชาชน ของสังคมนั้นๆ ข้อเขียนของบทความนี้จะพยายามชี้ให้เห็นว่า การศึกษาสมัยใหม่จากอดีตและปัจจุบัน ได้เป็นอุปสรรคต่อเจตจำนงเสรีและคุณธรรมความดีโดยธรรมชาติของมนุษย์อย่างไรบ้าง

การปฏิรูปการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความแข็งแกร่งของพลเมืองหลังปี ๒๐๐๐ ก็คือ การศึกษาที่สร้างความแข็งแกร่งของปัจเจกชนให้สามารถถกความดี ความงาม ความจริง สติปัญญา และจินตนาการของเขา ที่นำไป

สู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมโลก ซึ่งย่อมนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกับสรรพสัตว์และสิ่งมีชีวิตทั้งมวล กับองค์ประกอบของโลกและจักรวาล

การตั้งคำถามสำหรับการศึกษาปี ๒๐๐๐ คงไม่ใช่เพราะเราตื่นตระหนกกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีทางด่วนข้อมูล แต่เราตระหนักกับสิ่งที่เราทำมาว่า ทำไมยังคงไม่สามารถขจัดความเกลียดชังในตัวมนุษย์ด้วยกันเองลงได้ ความเกลียดชังที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ ความเกลียดชังต่อชีวิตของผู้อื่น และความเกลียดชังที่มีต่อตัวเราเอง ถึงเราจะปฏิเสธ แต่การทำลายล้างและการให้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืน (sustainable) การทำลายชีวิตสัตว์ จนหลายชนิดสูญพันธุ์ไปจากโลกนี้แล้ว เราจะตอบว่า เราทำไปด้วยความรักชีวิตหรือความเกลียดชังชีวิตกันเล่า

หลายปีมานี้เป็นช่วงที่สังคมไทยมีความกระตือรือร้นในเรื่องการปฏิรูปการศึกษามากที่สุดครั้งหนึ่ง ถ้าเทียบกับในหลายทศวรรษที่ผ่านมา ที่มีการพูดถึงกันถึงความล้มเหลวของระบบการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นความล้มเหลวของระบบโรงเรียน ความล้มเหลวของวิธีการเรียนรู้ ซึ่งเน้นการท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ และความล้มเหลวของบรรยากาศในโรงเรียน ที่มีความสัมพันธ์เชิงเผด็จการแบบขุนนางศักดินาระหว่างครูกับเด็กมากกว่าเป็นแบบประชาธิปไตย ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนกับผู้สอน การมีเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ อย่างที่เรียกกันว่า ความเป็นกัลยาณมิตร สิ่งเหล่านี้แทบไม่มีอยู่ในบรรยากาศของโรงเรียนไทยเลย

แต่สิ่งที่ควรตระหนักสำหรับคนที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาคือ การศึกษาในความหมายของเด็กกับการศึกษาในความหมายของผู้ใหญ่นั้น มีมโนทัศน์ (Conceptualization) ที่แตกต่างกัน เหมือนกับการพัฒนามนุษย์กับการพัฒนาเด็ก ย่อมมีความหมายที่ผิดกันในด้านความคิดนึก

นักปฏิรูปการศึกษาและนักพัฒนามักพูดถึงแต่มนุษย์และคน แต่ไม่พูดคำว่า เด็ก นี่เป็นข้อสังเกตที่อยากจะให้ตราไว้

เพราะถ้าพูดถึงการศึกษาและการพัฒนาเด็กแล้ว ย่อมไม่ได้หมายถึง

ถึงความรู้เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการรับรู้ทางอารมณ์และจิตใจด้วย จิตใจและอารมณ์ย่อมนำไปสู่ความอบอุ่น ความอ่อนไหว ความละเอียดอ่อน ความละเอียดละไมที่แตกต่างกันในแต่ละคน แต่ละกลุ่ม แต่ละวัย แต่ละฐานะ และเด็กเหล่านี้ก็ต้องการความรัก ความเข้าใจเพื่อเป็นพื้นฐานของชีวิต

ทำไมต้องเน้นคำว่า *เด็ก* เพราะเด็กมีความต้องการและขบวนการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนกับผู้ใหญ่ ทั้งในรายละเอียดและจุดมุ่งหมาย การปฏิรูปการศึกษาที่เผยแพร่ในยุคนี้ พูดถึงเด็กในความหมายที่แตกต่างจากผู้ใหญ่น้อยมาก อาจจะพูดถึงเด็กที่มีปัญหา หรือเด็กไม่มีปัญหา แต่ทำให้รู้สึกว่า เด็กเหล่านี้มีความต้องการการศึกษาในความหมายเดียวกัน ถ้าเราไม่เข้าใจประเด็นต่างๆ เหล่านี้ ระบบการศึกษาจะทำให้เด็กที่ไม่มีปัญหากลายเป็นเด็กมีปัญหา และเด็กที่มีปัญหากลายเป็นเด็กที่มีปัญหามากขึ้น ส่วนเด็กที่มีสติปัญญาเลิศ ก็กลับกลายเป็นเด็กสติปัญญ่าปานกลาง และเด็กหัวขำก็จะถูกทิ้งไว้ในห้องเรียนมุมใดมุมหนึ่ง และท้ายที่สุดก็ถูกคัดออกหรือผ่านการศึกษาระดับบังคับโดยอ่านหนังสือและเขียนหนังสือไม่คล่อง จนบางคนอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ ดังปรากฏอยู่ในโรงเรียนสมัยใหม่ทั่วไป ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่เห็นการยอมรับอย่างเป็นทางการจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในวงการศึกษาไทย โดยเฉพาะครูและข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการทั้งหลาย ที่จัดการศึกษาอันก่อให้เกิดปัญหามากมายแก่เด็กและพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดมา

ในขณะเดียวกัน การศึกษาแบบผู้ใหญ่ที่จัดให้กับเด็ก ที่เน้นความคิดหรือมโนทัศน์ในเรื่องชาติ ศาสนา ความมั่นคงแบบชาตินิยม มักแฝงความเกลียดชังโดยไม่รู้ตัว ซึ่งตรงข้ามกับความรักไว้ด้วย เพราะเป็นธรรมชาติของการส่งเสริมให้ยึดมั่นในสิ่งใด ย่อมปฏิเสธสิ่งตรงข้ามไปด้วยในตัว

คำว่า *การศึกษาเพื่อความแข็งแกร่งของพลเมืองไทย* ควรเริ่มต้นด้วยประเด็นที่หมายถึงความแข็งแกร่งของเด็กที่จะไม่ถูกผู้ใหญ่ครอบงำไม่ว่าจะด้วยในนามของความรักชาติ ศาสนา ที่ยึดมั่นความเห็นแก่ตัวเป็น

ตะกอนรองรับ อันไม่สอดคล้องกับโลกในอุดมคติ

การศึกษายุคโลกไร้พรมแดน ต้องฝ่าวิสัยทัศน์เก่านี้ไปได้ ความรักต้องเป็นความรักในมนุษยชาติ ความรักต่อสิ่งแวดล้อม และความรักในสรรพสัตว์ ความซื่อสัตย์ ต้องเป็นความซื่อสัตย์ต่อตัวเองและต่อสังคมที่ตนดำรงอยู่

ถ้านักการศึกษาทั้งหลาย ที่กำลังเสนอความคิดการปฏิรูปการศึกษา ออกมาประกาศว่า เราได้จัดการศึกษาผิดพลาดอะไรไปบ้างในอดีต เมื่อนั้น สังคมไทยจึงจะมีความหวังต่อความก้าวหน้าทางการศึกษาสำหรับทศวรรษต่อไป มิฉะนั้นการปฏิรูปการศึกษาก็จะกลายเป็นความผันและของเล่นของเหล่าขุนนางไทย เจกเช่นเมื่อปี ๒๕๑๗ ดังที่วารสารการศึกษาสมัยนั้น (ปวารณสาร) ได้ทำนายไว้

ทำไมต้องมีการปฏิรูปการศึกษา

สาเหตุที่ต้องมีการปฏิรูปการศึกษาเพราะเรารู้สึกว่า การศึกษาปัจจุบันที่จัดผ่านระบบโรงเรียนไม่เป็นอย่างที่เราหวัง แล้วเราหวังอะไรจากระบบการศึกษา

สำหรับประชาชนทั่วไป ปรี่มีความคาดหวังกับระบบการศึกษาในเบื้องต้น ก็คงจะเป็นเรื่องของการอ่านออกเขียนได้ การคิดเลขเป็น การได้มีโอกาสเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อได้มีโอกาสในทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าเดิม หรือเป็นฐานไปสู่อาชีพใหม่ๆ หรือบางทีประชาชนทั่วๆ ไปอาจจะไม่เคยคิดอย่างจริงจังว่า ตนเองคาดหวังอะไรกับระบบการศึกษา

ถ้าจะเปรียบเทียบความคาดหวังของคนปัจจุบันกับคนสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาสมัยใหม่ ก็จะมีเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างมาก สมัยนั้นการศึกษาถูกนำเสนอให้กับประชาชนและเยาวชนชาวสยาม เพราะแรงกดดันจากประเทศตะวันตกที่ผลักดันให้ผู้ปกครองไทยจัดองค์กรการจัดการบริหารประเทศให้เป็นไปตามแบบตะวันตก ทำให้

มีความจำเป็นจะต้องฝึกและเรียนรู้วิธีการทำงาน และวิธีคิดแบบตะวันตก รวมทั้งวิทยาการต่างๆ ของชาวตะวันตก เพราะฉะนั้นวิชาแรกที่มีความสำคัญที่จะใช้เป็นเครื่องมือเปิดประตูความคิดและความรู้ไปสู่ตะวันตกคือ วิชาภาษาต่างประเทศ และภาษาที่ชนชั้นปกครองไทยเลือกคือ ภาษาอังกฤษ

ผู้ปกครองไทยต้องการคนมีความรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อมาแปลเอกสารต่างๆ ที่ใช้ติดต่อกับชาวตะวันตก และเพื่อสื่อสารแลกเปลี่ยนพูดจากัน โดยเฉพาะการเจรจาทางการค้าและการต่อรองทางการเมือง และการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งทางการศาล

นอกจากภาษาแล้ว ผู้ปกครองไทยยังต้องการคนไทยที่สามารถอ่านออกเขียนได้ในเบื้องต้น คิดเลขเป็น มีความรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีในราชสำนัก แล้วรับเข้าไปฝึกงานกับเจ้านายไทยและชาวต่างประเทศที่เป็นหัวหน้างานในองค์กรใหม่ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในสมัยนั้น

การศึกษาก่อนหน้านั้น ประชาชนและลูกหลานขุนนางรวมทั้งเจ้านาย จะเรียนหนังสือไทยเบื้องต้นและการคิดเลขเบื้องต้นจากพระภิกษุสงฆ์ตามวัด ซึ่งมีระบบที่แตกต่างไปจากรูปแบบโรงเรียนปัจจุบัน ภาษาต่างประเทศที่เรียน ก็คงจะเป็นภาษาบาลีและภาษาขอมสำหรับผู้ที่ต้องการอ่านคัมภีร์พุทธศาสนาและคัมภีร์อื่นๆ

วัฒนธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมและประเพณีไทย ก็เรียนผ่านจากวิถีชีวิตและพิธีกรรมในชีวิตจริง รวมทั้งการถ่ายทอดด้วยการอบรมปลูกฝังของครอบครัวและชุมชน

สำหรับงานอาชีพที่ใช้ทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ก็เรียนรู้จากการทำงานในครัวเรือน จากท้องไร่ท้องนา จากอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน และตามวัดวาอาราม ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ เป็นผู้สอน

สำหรับวัฒนธรรมและประเพณีของชนชาติรอบๆ ประชาชนก็เรียนรู้ผ่านจากความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพราะมีการเคลื่อนย้ายประชาชนเป็นกลุ่มใหญ่ ด้วยการกวาดต้อนจากการแพ้สงคราม ไม่ว่าจะเป็นสงคราม

เล็กหรือสงครามใหญ่ นอกจากนั้นการเรียนรู้วัฒนธรรมที่ห่างไกลออกไป ก็เรียนรู้โดยผ่านพ่อค้าวานิชย์ที่เดินทางค้าขาย ไม่ว่าพ่อค้าชาวจีน พ่อค้าชาวอินเดีย พ่อค้าชาวอาหรับ หรือยุโรป

จะเห็นได้ว่าการศึกษาในรูปแบบปัจจุบันที่ผ่านระบบโรงเรียน ไม่เป็นที่ต้องการหรือคาดหวังของคนทั่วไปในยุคนั้นเท่าผู้คนยุคนี้ เพราะฉะนั้น เมื่อแรกจัดการศึกษาแบบตะวันตกขึ้น โดยจัดตั้งเป็น โรงเรียน หรือที่เรียกในตอนแรกว่า โรงสกูล จึงเกิดข่าวลือว่ามีพระราชประสงค์จะคัดคนไปเป็นทหาร จนต้องออกประกาศชี้แจง และต่อมาก็มีการให้รางวัล ดังปรากฏความในข้อ ๑ ของพระราชบัญญัติการสอบวิชา ที่ประกาศเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๓ ว่า

"ข้อ ๑๐ บรรดานักเรียนที่สอบวิชาภาษาไทยได้ตลอดชั้นประโยคที่ ๒ และนักเรียนซึ่งสอบวิชาภาษาอังกฤษได้ตลอดชั้นที่ ๔ ขึ้นไป ถ้าเป็นบุตรหมู่ไพร่พลวงกรมใดๆ ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พ้นหมู่พ้นสังกัดทุกคน ถ้าเป็นคนแขนชาวก็โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศนียบัตรนั้นแทนตัวคุ้มสังกัดตลอดไป ผู้ที่พ้นหมู่พ้นสังกัดแล้ว จะไปทำมาหากินตามลำพังไม่มารับราชการก็ได้ แต่ต้องมีสังกัดขึ้นอยู่ในกรมศึกษาธิการ เพื่อเวลาสมควรจะรับราชการในกรมใดกรมหนึ่ง เมื่อจะไปรับราชการกรมใดกรมหนึ่ง ต้องให้กรมศึกษาธิการทราบความก่อน ให้กรมศึกษาธิการแห่งจำหน่ายไว้ในใบอนุญาตสังกัด"

จากประกาศฉบับนี้ ได้สะท้อนความรู้สึกของประชาชนสยามต่อระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่รับรูปแบบมาจากตะวันตกว่า การศึกษาไม่ใช่เรื่องของความรู้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เพราะความรู้แบบนั้นสามารถหาได้ทั่วไป โดยไม่ต้องเสียเวลาและอุทิศตัวมาอยู่ในระบบโรงเรียน แต่ถ้ายอมเสียเวลาเพื่อการนั้น ก็เพื่อประโยชน์ในการเลื่อนฐานะทางชนชั้น ถ้าสอบไล่ประโยค ๒ หรือมัธยมได้ หรือสอบวิชาอังกฤษได้ตลอดชั้นที่ ๔

ก็จะพ้นการสัก เพื่อไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานได้ด้วย นอกจากนั้นยังมีโอกาสเปลี่ยนอาชีพจากการเกษตรและใช้แรงงานมาเป็นขุนนาง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่คนทั่วไปเห็นว่าเป็นดีกว่า ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง *โคลนติดล้อ* ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

"เด็กๆ ทุกคน ซึ่งเล่าเรียนสำเร็จออกมาจากโรงเรียนล้วนแต่มีความหวังฝังอยู่ว่าจะได้เป็นเสมียน หรือเป็นเลขานุการ และจะได้เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่งขึ้นเร็วๆ เป็นลำดับไป เด็กที่ออกมาจากโรงเรียนเหล่านี้ ย่อมเห็นว่าการกิจการอย่างอื่นไม่สมเกียรติยศนอกจากเป็นเสมียน ข้าพเจ้า (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) เอง ได้เคยพบเห็นพวกหนุ่มๆ ชนิดนี้หลายคน เป็นคนฉลาดและว่องไว และถ้าหากเขาทั้งหลายนั้น ไม่มีความกระหายจะทำงานอย่างที่เขาเรียกกันว่า "งานออฟฟิศ" มากี่ดววงอยู่แล้ว เขาก็อาจจะทำประโยชน์ได้มาก การที่จะบอกให้เขาเหล่านี้กระทำตัวของเขาให้เป็นประโยชน์ โดยกลับไปบ้านและช่วยบิดามารดาเขาทำการเพาะปลูกนั้น เป็นการป่วยการเสียเวลา เขาตอบว่า เขาเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาจากโรงเรียนแล้ว ไม่ควรจะเสียเวลาไปทำงานชนิดซึ่งคนที่ไม่รู้หนังสือก็ทำได้ เพราะเขาไม่อยากจะลืมวิชาที่เขาได้เรียนรู้มาจากโรงเรียนนั้นด้วย เพราะเหตุนี้เขาผู้สมควรอยากอยู่กรุงเทพฯ ได้เงินเพียงเดือนละ ๑๕ บาท หรือ ๒๐ บาท ยิ่งกว่าที่จะกลับไปประกอบการเพื่อเพิ่มพูนความสมบูรณ์แห่งประเทศในภูมิภาคเดิมของเขา นึกไปก็น่าประหลาดที่สุด ที่คนจำพวกนี้ ผู้อดทนต่อความลำบากเพื่อแสวงหาและรักษาตำแหน่งเสมียนของเขา ในเงินเดือน ๑๕ บาทนี้ พอเสมียนยังอุตสาหะจำหน่ายจ่ายทรัพย์สินได้ต่างๆ เช่น นุ่งผ้าม่วงสี ใส่เสื้อสีขาว สวมหมวกสักหลาด และในเวลาทีกลับจากออฟฟิศแล้ว ก็ต้องสวมกางเกงแพรเงินด้วย และจะต้องไปดูหนังอีก อาทิตย์ละ ๒ ครั้ง เป็นอย่างน้อย ต้องไปกินข้าวตามภัตตาคาร แล้วมิยังมึนนำข้าวจะต้องเสียค่าเช่าห้องอีกด้วย (หรือบางทีเขาจะไม่เสียก็ไม่ทราบ) ครั้นเมื่อเงินเดือนขึ้นเป็นเดือนละ ๒๐ บาท เขาก็คิดอ่านแต่งงาน

ทีเดียว"

การศึกษาที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการเลื่อนฐานะทางชนชั้นมากกว่าการศึกษาเพื่อความรู้ ได้ทำหน้าที่ของมันมาจากการเริ่มต้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ จนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า หน้าที่ของการศึกษา ๒ ประการข้างต้นได้ทำหน้าที่แรกอย่างดังก้องดังใจและมีประสิทธิภาพมากกว่าหน้าที่ประการหลัง จนถึงปัจจุบันก็จะพบได้ทั่วไปว่า จุดประสงค์ของผู้ที่จะเรียนในระดับสูงขึ้นไปไม่ใช่เพื่อความรู้จริงในวิชาการชั้นสูง ถึงจะมีคนคิดเช่นนั้นบ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อย คนส่วนใหญ่คิดเพียงว่า จะใช้การศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อการเลื่อนฐานะทางชนชั้น ฐานะตำแหน่งหน้าที่การงานได้อย่างไร วิชาและสาขาที่เลือกจะมามีผลต่อการปรับวุฒิและเงินเดือน รวมทั้งการยอมรับในสังคมได้อย่างไร

ย้อนกลับไปดูประวัติศาสตร์ ผู้เรียนในระบบโรงเรียนไม่คาดหวังได้ความรู้ระดับสูง แม้แต่การได้รับการฝึกทักษะวิชาชีพก็ไม่ได้หวังจากการศึกษาในระบบ เพราะความรู้เหล่านี้สามารถหาได้จากการฝึกในสถานประกอบการ เพียงแต่ขอให้ได้ประกาศนียบัตรในสาขาที่สถานประกอบการนั้นต้องการก็พอ

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการศึกษาเพื่อการเลื่อนฐานะทางชนชั้น ก็ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงและกว้างขวาง เพราะประชาชนที่จะได้ประโยชน์จากการเลื่อนฐานะทางชนชั้นเต็มที่ ได้ ต้องสามารถเรียนให้จนถึงระดับสูงสุดเท่าที่ระบบได้เปิดให้ และในความเป็นจริง ระบบจะเปิดแคบลงเมื่อระดับสูงขึ้น อย่างที่เราเรียกกันติดปากว่า การศึกษาระบบปิรามิด ซึ่งเป็นที่ทราบกันทั่วไป และมีตัวเลขผู้เข้าเรียนในระดับต่างๆ กันยืนยันในเรื่องนี้ได้

ปัญหาความไม่เป็นธรรมของระบบการศึกษาแบบตะวันตกจึงเกิดขึ้น เพราะในขณะที่ผู้เรียนในระดับสูงมีน้อยลง แต่การใช้เงินภาษีราษฎรสำหรับการศึกษาระดับสูงกลับมากยิ่งขึ้น และผู้เรียนจบในระดับสูงกลับ

มาอยู่ในสังคมในฐานะของชนชั้นสูงตามระดับการศึกษาที่ได้เปรียบคนที่มีระดับชั้นทางการศึกษาต่ำกว่า

ความได้เปรียบเสียเปรียบนี้มีความสัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปพร้อมๆ กับการพัฒนาเมืองให้มีความสามารถดูดทรัพยากรจากชนบทจนเกิดภาวะแล้งเชิงดู จึงเกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานและปัญหาความยากจนที่ขยายเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เสมือนฉากเช่นการเกิดศึกสงครามในสมัยโบราณ แต่นี่เป็นสงครามเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่มีระบบการศึกษาแบบตะวันตกเป็นเครื่องมือ

ฉะนั้นจึงมาถึงถ้อยความที่ว่า เราจะปฏิรูปการศึกษาในส่วนไหน จะปฏิรูปการศึกษาในส่วนหน้าที่เลื่อนฐานะทางชนชั้นให้มีขอบเขตกว้างขวางขึ้น เป็นประโยชน์กับราษฎรทุกหมู่เหล่า หรือจะปฏิรูปในแง่ของการให้ความรู้ของระบบการศึกษา ซึ่งปัจจุบันมีความหมายน้อยลง ดังปรากฏให้เห็นได้ในสภาพทั่วไป ทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมหาวิทยาลัย

พิจารณาบทบาทของโรงเรียน ในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการศึกษาแบบตะวันตก

ก่อนที่ระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาในสยามประเทศ โดยใช้โครงสร้างที่เรียกว่า โรงเรียน หรือ มหาวิทยาลัย นั้น มิได้หมายความว่า ประชาชนสยามประเทศไม่มีการศึกษา ความรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทำมาหากิน เรื่องปัจจัย ๔ ศิลปวัฒนธรรม และการป้องกันประเทศ ความรู้เหล่านี้มีพอแก่การตั้งเป็นชุมชนและเมืองในระดับที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ และสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนและเมืองในแถบนี้ได้อย่างเท่าเทียมกันตามสภาพของยุคสมัย

ต่อเมื่อชาวตะวันตกคิดล่าเมืองขึ้นและรุกรานหัวเมืองแถบนี้ เราจึงรู้สึกได้ว่า ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ไม่สามารถป้องกันตัวเองจากฝรั่งตาน้ำข้าว ได้ กระแสผลักดันให้รับความรู้และวิทยาการแบบตะวันตก

จึงเกิดขึ้น

นี่เป็นเหตุทำให้เกิดความรู้สึกกันว่า ความรู้วิทยาการแบบตะวันตก นั้นมาพร้อมกับ อำนาจ และ ความรุนแรง สิ่งนี้ท้ายที่สุดกลับกลายเป็น วิญญาณของระบบการศึกษาแบบตะวันตก ที่มุ่งเพื่อการจัดการและการ เอาชนะธรรมชาติ มากกว่าเป็นความรู้เพื่อความเข้าใจธรรมชาติ รวมทั้ง มองความรู้เป็นแบบกลไก แบ่งแยกเป็นส่วนเป็นเสี้ยว ดังที่ยอมรับกันแล้ว ในสมัยนี้ว่า วิธีคิดแบบนี้เป็นรากเหง้าของปัญหาทั้งหมด ที่เราเรียกกันว่า วิธีคิดแบบแยกส่วน อันก่อให้เกิดการพัฒนาแบบแยกส่วนที่ทำให้เกิดความ ไม่เป็นธรรมบนโลกใบนี้

ความรู้และการพัฒนาสมัยใหม่ จึงเคลื่อนย้ายไปสู่ความรู้และการ พัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งเชื่อกันว่าจะก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน และ จะพลิกฟื้นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สูญเสียไปให้กลับคืนมาได้ [ดูเรื่อง จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ (The Turning Point)]

อย่างที่เราถามมาแล้ว ความรู้แบบสมัยใหม่ที่สยามประเทศจำต้อง ยอมรับมาแทนที่ความรู้เดิม และมีการจัดกันเป็นที่ เป็นทางใน โรงเรียน หรือ เรียกภายหลังว่า โรงเรียน

โรงเรียนแบบใหม่ได้แยกความรู้ที่เคยเกิดตามธรรมชาติ และมีการ เรียนรู้ไปตามเหตุปัจจัยของชุมชนและเป็นไปเองตามธรรมชาติ มาเป็นความรู้ ที่เป็นสัดเป็นส่วนและมีผู้บอกผ่านความรู้ รวมทั้งมีการทดสอบความรู้ใน เวลาที่กำหนด ด้วยเหตุนี้ ผู้เรียนจึงต้องแยกตัวเองจากการดำรงชีวิตปกติ ธรรมดาในหมู่บ้านของตน จนนานเข้าก็เกิดการแยกขาดระหว่างความรู้ที่เป็น ธรรมชาติของสังคมที่ตนใช้ชีวิตอยู่ กับความรู้สมัยใหม่ที่เพิ่มขึ้นตาม ระดับขั้นการศึกษา และนานวันความรู้นั้นก็ห่างจากการนำมาใช้ในชีวิต จริง ความแปลกแยกจากสังคมเริ่มมีมากขึ้น ท้ายที่สุดก็นำไปสู่ความแปลก แยกในตัวเองและคนรอบๆ ตัว และจนที่สุดก็ไม่สามารถใช้ชีวิตเดิมในชุมชน ที่ตนอาศัยอยู่ได้

เมื่อโรงเรียนเริ่มตั้งเป็นปีกแผ่น และกลไกของโรงเรียนที่เป็นตัวเลื่อน

ฐานะทางชนชั้นเริ่มมีประสิทธิภาพ ความต้องการการศึกษาที่ผ่านระบบโรงเรียนก็เพิ่มมากขึ้น และเมื่อประเทศไทยเคลื่อนตัวเข้าสู่ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง เริ่มจากการเมืองในประเทศ ระหว่างความคิดแบบราชาธิปไตยกับความคิดแบบประชาธิปไตย ระหว่างเจ้ากับขุนนางที่มีต่อนักเรียนไทยในยุโรป จนเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ความขัดแย้งทางการเมืองไทย ก็เริ่มแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายชัดเจนขึ้น เริ่มจากฝ่ายนิยมเจ้ากับฝ่ายไม่นิยมเจ้า ฝ่ายนิยมกษัตริย์กับฝ่ายที่นิยมรัฐธรรมนูญ จนต่อมาก็พัฒนาเป็นฝ่ายนิยมทหารกับฝ่ายนิยมประชาธิปไตย ระบบอบการปกครองของไทยจึงเคลื่อนย้ายไปสู่ระบอบเผด็จการทหารและระบอบเผด็จการทาส (Slave Dictatorship - คำของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์) สลับกลับไปกลับมากับการใช้โครงสร้างทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในขณะเดียวกันการเมืองระดับประเทศ ก็ได้เคลื่อนย้ายไปสู่การแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย ระหว่างทุนนิยมกับคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยโดยคณะทหารได้เลือกฝ่าย และยอมยกประเทศให้ตกอยู่ในอิทธิพลของประเทศสหรัฐอเมริกา พร้อมกับรับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามแบบที่ผู้นำประเทศโลกเสรีกำหนด นโยบายทางการเมืองและความมั่นคงเปลี่ยนไปในทิศทางเดียว คนในชาติถูกกำหนดให้คิดแบบเดียวกัน อุดมการณ์ทางการเมืองกำหนด ขาด ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นอุดมการณ์แห่งชาติ อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ กำหนด งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข เป็นแนวทางปฏิบัติที่พยายามให้ทุกคนเห็นคล้อยตามด้วย

รัฐบาลเผด็จการทหารได้ใช้กลไกของรัฐทุกกลไกเป็นเครื่องมือที่จะเผยแพร่อุดมการณ์ดังกล่าว มีคำสั่งไปยังพระสังฆาธิการทั่วประเทศ ห้ามพระภิกษุสงฆ์เทศนาเรื่อง สันโดษ โดยเฉพาะการเทศนาผ่านสถานีวิทยุของกรมโฆษณาการ (ปัจจุบันคือกรมประชาสัมพันธ์) โรงเรียนและครูถูกใช้เป็นเครื่องมือการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองสู่เด็กๆ ใครมีความคิดได้แย้งทางการเมือง จะถูกหมายหัวและมีชีวิตอย่างลำบากในโรงเรียน

ประชาชนบางส่วนถูกจับ ถูกลอบฆ่า ถูกตั้งข้อหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เพียงแค่แสดงความคิดเห็นได้แย้งความไม่เป็นธรรมในสังคม (การปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้เด็ก จะแสดงให้เห็นโดยพิสดารในบท "การครอบงำทางความคิดและการกำหนดกรอบคิดผ่านระบบการศึกษา")

หลังการปฏิวัติ ๒๔๙๐ เป็นต้นมา การศึกษาได้เพิ่มบทบาทจากการเป็นตัวเลื้อนฐานะทางชนชั้น กลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง และคัดสรรพลเมืองไทยให้เป็นฝ่ายเป็นฝ่าย จนหลายคนไม่สามารถเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยได้อย่างเป็นสุขและสงบ

โรงเรียนเริ่มมี ๒ หลักสูตร คือ หลักสูตรทั่วไป ที่ใช้ความรู้คัดคนเข้ารับราชการและทำงานในบริษัทเอกชน กับ หลักสูตรแอบแฝง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ตรึงความคิดของเด็ก ให้ยอมรับอุดมการณ์ของชาติในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของส่วนกลาง อันเป็นวัฒนธรรมแบบศักดินาและอำนาจนิยม มีต้องพูดถึงความรู้ที่สอนในโรงเรียน ซึ่งมีทั้งสิ่งจอมปลอมและล้าสมัย จนเด็กแยกไม่ออกระหว่างสิ่งที่จริง สาระ กับสิ่งที่ปลอม อสาระ สิ่งที่จริง กับสิ่งที่ปลอม ความเท็จ หลักสูตรแบบนี้ปรากฏทั่วไปแทบทุกประเทศในโลก

ไอวาน อิลลิตซ์ นักคิดและนักการศึกษาชั้นนำได้กล่าวถึงหลักสูตรแอบแฝงไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า ที่นี่ไม่มีโรงเรียน (Deschooling Society)* ตอนหนึ่งว่า

"โดยความหมายพื้นฐานแล้ว ระบบโรงเรียนไม่ได้ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ที่รัฐบาลหรือองค์การของตลาดยึดถือ สถาบันพื้นฐานอื่นๆ อาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ สถาบันครอบครัว พรรคการเมือง องค์การศาสนา

* แปลเป็นไทยโดย นายแพทย์สันต์ สิงห์ภักดี และสันติสุข โสภณศิริ, จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

และสถาบันหนังสือพิมพ์ แต่ทุกหนทุกแห่ง ระบบโรงเรียนจะมีโครงสร้าง
อย่างเดียวกันและ หลักสูตรแฝง จะทำให้เกิดผลอย่างเดียวกัน ทั้งนี้
ระบบโรงเรียนจะคอยปั้นแต่งผู้บริโภค ให้ยกย่องคุณค่าของผลิตผลจาก
สถาบัน ว่าอยู่เหนือการผลิตที่ไม่ใช่วิชาชีพของเพื่อนบ้าน"

"ทั่วทุกแห่งหน หลักสูตรแฝงของโรงเรียนจะนำพลเมืองไปสู่ความเชื่อ
ที่ผิดๆ ว่า ระบบของทางการ นำโดยความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้น มีประสิทธิ
ภาพและมีคุณประโยชน์ทั่วทุกแห่งหน หลักสูตรนี้เองจะซึมซับเอาความเชื่อ
ที่ผิดให้นักเรียนว่า ยิ่งเพิ่มพูนผลผลิต ก็ยิ่งจะทำให้ได้ชีวิตที่ดีกว่า ซึ่งทำ
ยที่สุดมันนำไปสู่การพัฒนานิสัยของการบริโภคแบบยอมจำนน ทั้งในแง่
การพึ่งพาบริการและการบริโภคผลผลิตที่แปลกปลอม ทั้งยังสร้างนิสัย
ให้ผู้คนอดทนต่อการพึ่งพิงสถาบัน และยอมรับในลำดับขั้นของสถาบัน
หลักสูตรแฝงของระบบโรงเรียนก่อให้เกิดผลทุกสิ่งทุกอย่างเหล่านี้ได้ ทั้งที่
แม้ว่าครูอาจารย์จะพยายามทำในสิ่งที่ตรงกันข้ามก็ตาม และหลักสูตรแฝง
ดังกล่าวยังมีอิทธิพลอยู่เหนืออุดมการณ์ความคิดใดก็ตามที่แพร่หลายอยู่
ในสังคม"

"กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โรงเรียนทั้งหลายในทุกๆ ประเทศนั้น โดยพื้น
ฐานแล้วเหมือนกันทั้งสิ้น ไม่ว่าประเทศนั้นจะเป็นฟาสซิสต์ ประชาธิปไตย
หรือสังคมนิยม จะเป็นประเทศใหญ่หรือเล็ก ร่ำรวยหรือยากจน มาตรฐาน
ที่เหมือนกันหมดของระบบโรงเรียน บังคับให้เรายอมรับความเชื่อมงาย
ที่เหมือนกันทั่วโลกอย่างลึกซึ้ง ยอมรับแบบการผลิตและวิธีการควบคุม
สังคม ทั้งที่มีข้อแตกต่างกันมากมาย ในทฤษฎีความเชื่อทางสังคมที่ปรากฏ
ภายนอก แต่ความมงายที่แฝงเร้นแสดงออกมาเหมือนกัน"

สำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียนของบ้านเรา หลักสูตรแอบแฝงได้
ทำหน้าที่สร้าง ลัทธิชาตินิยมแบบทหาร ให้กับเด็ก ครอบงำให้เด็กชื่นชม
และยอมรับโครงสร้างอันอยู่ดีธรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่
ชุดรีดจากคนส่วนใหญ่มาปรนเปรอให้แก่คนเพียงหยิบมือเดียว และพร้อมที่

จะต่อสู้เพื่อธำรงสภาพโครงสร้างอันอยู่ติธรรมนี้ไว้

ส่วนบทบาทของครู ก็เป็นเหมือนบทบาทของครูในระบบโรงเรียนแบบตะวันตก ดังที่ไฉวาน อิลลิช กล่าวไว้

"ครูในฐานะผู้ควบคุมดูแล จะแสดงบทบาทของเจ้าพิธีกรรม ผู้นำนักเรียนของเขาเข้าสู่ระเบียบพิธีที่ยิ่งใหญ่สลับสน เขาจะควบคุมการรักษาระเบียบกฎเกณฑ์ และจัดการรายละเอียดในการเริ่มต้นก้าวเข้าสู่ชีวิตอย่างดีที่สุด เขาจะพยายามแสวงหาทักษะบางประการเช่นเดียวกับที่ครูโรงเรียนทั้งหลายมี โดยไม่มีความมุ่งหวังแม้แต่ร้อยละหนึ่งที่จะสร้างการเรียนรู้อะไรที่ลึกซึ้งให้ เขาเพียงฝึกฝนนักเรียนของเขาในเรื่องระเบียบการที่ซ้ำซากจำเจบางอย่างเท่านั้น

"ครูในฐานะนักศีลธรรม จะเข้ามาแทนที่พ่อแม่ พระเจ้า และรัฐ เขาจะปลูกฝังความเชื่อให้นักเรียนว่า อะไรถูกหรือผิด ไม่เพียงแต่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่ในสังคมวงกว้างด้วย เขายืนอยู่ในฐานะพ่อแม่สำหรับนักเรียนแต่ละคน ดังนั้นจึงต้องการแน่ใจว่า นักเรียนทุกคนรู้สึกเป็นลูกเช่นเดียวกัน

"ครูในฐานะผู้บำบัด รู้สึกว่าได้รับอำนาจหน้าที่ที่จะชดช้อยเข้าไปในชีวิตส่วนตัวของนักเรียนของเขา เพื่อที่จะช่วยเด็กให้เติบโตขึ้นเป็นผู้เป็นคนในเมื่อนานที่นี้ดำเนินการโดยผู้คุมและนักเทศน์ จึงหมายความว่า เขาจะโน้มน้าวนักเรียนให้เห็นคล้อยตามทัศนนะและความรู้สึกของเขาต่อเรื่องของความจริงและความถูกต้อง"

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การศึกษาในระบบทั้งหมดเป็นเครื่องมือของรัฐในการปิดบังมิให้เด็กมองเห็นถึงความอยู่ติธรรมทางสังคม ถึงเด็กจะรับรู้บ้าง แต่จะถูกล้างสมองและครอบงำให้ยอมจำนนและยอมรับโครงสร้างอันอยู่ติธรรมในท้ายที่สุด

การศึกษาเพื่อความเป็นปัจเจกบุคคล กับความเป็นพลเมืองในชาติ

เมื่อเทียบคนยุคนี้กับคนยุคสมัยรัชกาลที่ ๕ จะมีความคิดเห็นต่อการศึกษ และมีความต้องการการศึกษาในแบบที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด และถ้ามองไปสู่อนาคต เชื่อได้ว่า ความเห็นของผู้คนหลังปี ๒๐๐๐ ก็จะมี ความเห็นที่แตกต่างกับคนยุคนี้

อย่างทีกล่าวก่อนแล้วว่า คนยุคสมัยรัชกาลที่ ๕ ไม่เห็นความจำเป็น ในสิ่งที่การศึกษาในระบบโรงเรียนจัดให้ เพราะความรู้ปกติที่ใช้ในชีวิต ประจำวัน มีการเรียนแบบธรรมชาติอยู่ภายในสังคมหมู่บ้านแล้ว และวิธีการ เรียนก็ไม่ทำให้ผู้เรียนต้องแยกตัวจากความสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตจริง ต่อ เมื่อมีข้อเสนองจากรัฐ ในเรื่องการเลื่อนสถานภาพทางสังคม และมีโอกาส เปลี่ยนอาชีพใหม่ที่มีรายได้แน่นอน และทำงานในสำนักงานซึ่งสบายกว่า ทำงานในป่าเขาและไร่นา รวมทั้งสถานะใหม่ยังมีอำนาจทางการเมืองและ การปกครองผูกติดมากับหน้าที่การงานใหม่นั้นด้วย ความรู้สึกของคนทั่วไปในสยามประเทศที่ว่า จำเรียนเพื่อเป็นเจ้าคนนายคนที่เราได้ยินกันสมัย เด็กๆ เป็นความจริงตามที่ปรากฏอยู่ในสังคม และเลื่อนไปเป็นเรียนสูงๆ เพื่อได้ตำแหน่งและเงินเดือนมากๆ เหมือนอย่างสมัยนี้

พิจารณาในแง่นี้ จะเห็นได้ว่า ที่ว่าการศึกษาเป็นเรื่องของความรู้ และความจริงของงามของจิตใจนั้น เป็นเรื่องของอุดมคติ แต่ในความเป็น จริงของสยามประเทศ เป็นเรื่องของอำนาจ ยศ และตำแหน่ง

นักการศึกษาที่มีความเชื่ออยู่บนพื้นฐานว่า การศึกษาควรมิมีบทบาท ในการฝึกฝนมนุษย์และทำหน้าที่ป้องกันอุปสรรคที่มาขัดขวางความจริง ของมนุษย์ ก็จะเกิดคำถามต่อมาว่า การศึกษาควรฝึกฝนมนุษย์ในฐานะ บัณฑิตบุคคลให้พัฒนาศักยภาพสูงสุด หรือฝึกฝนมนุษย์ให้เป็นพลเมืองดี กันแน่ เพราะการศึกษาที่ถือว่าเด็กเป็นปัจเจกบุคคลนั้น แตกต่างอย่าง มากกับการศึกษาที่ถือว่าเด็กคือพลเมืองในอนาคต

ในแง่ของรัฐ ย่อมวางจุดมุ่งหมายทางการศึกษาให้เป็นการฝึกอบรมพลเมือง การเป็นพลเมืองที่ดีย่อมหมายถึงการไม่ต่อต้านนโยบายของรัฐกรณีเลื้อป่า ลูกเสือชาวบ้าน กระทั่งแดง นวพล อาสาสมัครป้องกันหมู่บ้าน และรูปแบบของหมู่บ้านพัฒนาในชนบท เป็นตัวอย่างของสมาชิกชุมชนที่เรียกได้ว่าเป็น พลเมืองดี

จะเห็นได้ว่า พลเมืองจะถูกจำกัดขอบเขตในขั้นพื้นฐานด้วยอำนาจของรัฐและความรู้สึกชาตินิยมของเพื่อนบ้านรอบๆ ตัว ในขณะที่ปัจเจกบุคคลสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง และมีความคิดเป็นกบฏต่อนโยบายของรัฐเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม เมื่อนโยบายของรัฐเป็นสิ่งที่ผิดและสร้างความเดือดร้อน ปัจเจกบุคคลที่ถูกฝึกให้เป็นตัวของตัวเอง จะไม่มีการยอมจำนนอย่างไม่ลืมหูลืมตา และไม่ยอมรับระบบการศึกษาตามกรอบแห่งจารีตที่เป็น **หลักสูตรแอบแฝง** อยู่ในโรงเรียน

การเป็นพลเมืองดีกับการเป็นปัจเจกชนที่เป็นตัวของตัวเอง และพร้อมจะต่อต้านนโยบายของรัฐและทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาเห็นว่าไม่ชอบธรรมนั้น บางครั้งกลายเป็นปัญหาทางจริยธรรมที่รัฐนำมาครอบงำประชาชนให้สับสนระหว่างการเป็น **คนดี** กับการเป็น **พลเมืองดี** ครูในโรงเรียนเองก็สับสนระหว่างเด็กดีกับเด็กที่เป็นตัวของตัวเอง เพราะครูทำหน้าที่ในฐานะนักศีลธรรมเพิ่มเข้ามาแทนที่บทบาทบอกความรู้ โดยพยายามกำหนดนักเรียนว่าอะไรถูกอะไรผิด โดยความถูกผิดนั้นส่วนใหญ่เป็นความถูกผิดตามนโยบายของรัฐ มิใช่ความถูกผิดทางศีลธรรมหรือความเป็นธรรม

ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีเด็กที่มาจากครอบครัว ชุมชน หรือศาสนา ที่มีความเชื่อทางจริยธรรมต่างไปจากรัฐ ก็อาจเกิดความขัดแย้งในตัวเด็กขึ้นได้ และในหลายกรณีอาจถูกปฏิเสธจากโรงเรียนไปเลยก็มี

เด็กๆ ในโรงเรียนสมัยใหม่จึงสับสนในเรื่องจริยธรรม โดยเฉพาะเด็กที่มาจากครอบครัวที่เคร่งศาสนา ถ้าไม่มีชุมชนที่เข้มแข็งรองรับ ดังเช่น ชุมชนอามิช (Amish Community) ในหมู่บ้านหลายแห่งของสหรัฐอเมริกา ที่รักษาความสงบและยึดมั่นในสันติวิธี จะไม่ยอมให้บุตรหลานของตนเข้ารับการ

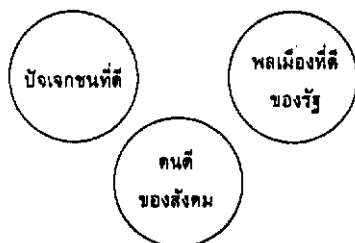
เกณฑ์ทหาร แต่ขอแลกด้วยการเสียภาษีสูงกว่าคนทั่วไปแทน ในเรื่องการศึกษานั้นแล้ว บุตรหลานของชาวอามิชจะเรียนสูงสุดในระดับ ๘ ตามหลักสูตรของรัฐ แต่จะไม่ยอมให้ครูที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับ ๘ เป็นผู้สอน และต้องเป็นครูในชุมชนของตน เพราะเกรงว่าหลักสูตรแอบแฝงที่ติดมากับตัวครูและระเบียบประเพณีวัฒนธรรมของรัฐที่ครูนำมาเผยแพร่ จะทำลายชุมชนเช่นโรงเรียนต่างๆ ไปในโลกนี้ทำได้ ด้วยวิธีนี้ ชุมชนอามิชจึงสามารถรักษาเอกลักษณ์ ประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อของกลุ่มได้ยืนยาวมากว่า ๓๐๐ ปี แต่แน่นอนความเป็นปัจเจกบุคคลที่จะคิดนอกเหนือชุมชนแห่งนี้ย่อมสูญเสียไป

ในเมืองไทย มีกรณีครอบครัวนายแพทย์โชติช่วง ชุตินทร ซึ่งเป็นครอบครัวที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายเซเว่นเดย์ แอดเวนติสต์ (Seventh - Day Adventists) ซึ่งเคร่งศาสนาและเคร่งโภชนาการ รับประทานมังสวิรัตินใจการพัฒนาเด็กกับการศึกษา มีความเชื่อว่า เด็กจะมีความพร้อมเข้าเรียนเมื่ออายุ ๘ ขวบ พวกเขาไม่เห็นด้วยกับการศึกษาภาคบังคับและหลักสูตรบางวิชาของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบครัวนี้มีความพร้อมจะจัดการศึกษาให้ลูกๆ แบบที่เรียกกันว่า การศึกษาในครอบครัว (Home School) แต่ตามกฎหมายไทยทำไม่ได้ ทั้งจะหาโรงเรียนที่ตรงกับความเชื่อทางการศึกษาของตนในเมืองไทยก็ไม่มี นอกจากจะย้ายครอบครัวไปอยู่สหรัฐอเมริกา จึงต้องใช้วิธีการเลี่ยงกฎหมายโดยนำชื่อไปฝากไว้กับ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก และจัดการเรียนการสอนเองที่บ้านจนจบชั้นประถมปีที่ ๖ ส่วนในเรื่องวิชาดนตรีและวิชาพิเศษอื่นๆ ก็ไปหาครูที่เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาสอน

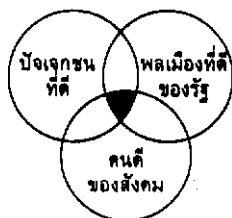
นี่เป็นเรื่องที่เราจะนำมาพิจารณา ระหว่างความเป็นพลเมืองดีของรัฐและความเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและของศาสนา กับความเป็นปัจเจกชนที่สามารถพัฒนาศักยภาพและความคิดของตนไปอย่างไม่สิ้นสุดว่าจะอยู่ตรงไหน จะจัดสัดส่วนการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างไร จึงจะรักษาความสมดุลระหว่างธรรมชาติดั้งเดิมกับธรรมชาติที่ถูกตกแต่ง ทั้งในระดับกว้าง (เมือง) และระดับหน่วยย่อย (หมู่บ้าน) จนถึงระดับปัจเจกชน (คุณภาพประกอบหน้าถัดไป)

แน่นอน โดยข้อเท็จจริง เราทุกคนต้องเป็นสมาชิกของชุมชนในฐานะใดฐานะหนึ่ง เดิมเป็นสมาชิกในชนเผ่า ในชุมชน ต่อมาขยายเป็นพลเมืองของรัฐ และหลังปี ๒๐๐๐ ความเป็นพลเมืองของมนุษย์คงต้องขยายกว้างออกไปเป็นระดับโลกและระดับจักรวาลในที่สุด

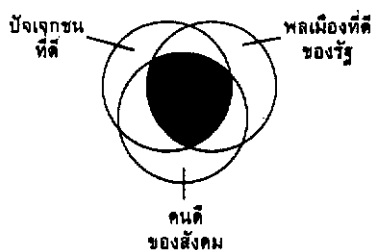
เป้าหมายทางการศึกษา

เป้าหมายทางการศึกษาที่มีทั้งส่วนที่ร่วมกันและแตกต่างกัน
อันนำไปสู่การขัดแย้งกันได้

เป้าหมายทางการศึกษาที่ดีต้องทำให้ทั้ง ๓ ส่วนรวมกันให้มากขึ้น
อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งระดับรัฐ สังคม และปัจเจกชน

สภาพการศึกษาไทยที่เป็นประเด็นเด่นชัด การครอบงำทางความคิดและการกำหนดกรอบคิด ผ่านระบบการศึกษา

มีนักการศึกษาหลายคนได้ออกมาประกาศว่า ระบบการศึกษาไทยสอนให้คน **คิดไม่เป็น** โดยเฉพาะอดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการท่านหนึ่งซึ่งออกมาชูประเด็นนี้ตั้งแต่เป็นอธิบดีกรม และเสนอคำขวัญเพื่อแสดงเข็มมุ่งใหม่ทางการศึกษา ว่าการศึกษาไทยต้องทำให้คน **คิดเป็น** จนลือลั่นไปทั่ววงการการศึกษา ถึงกับมีการคิดเลียนเสียงเป็นภาษาอังกฤษคำว่า **คิดเป็น** ให้ดูเป็นของแปลกใหม่ในวงการการศึกษา แต่แล้วตลอดระยะเวลาที่ท่านผู้นี้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ ก็ไม่สามารถทำให้การศึกษาไทยเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การ **คิดเป็น** ได้ และนอกจากนั้นความหมายของคำว่า **คิดเป็น** หมายถึงอะไร ก็ดูจะไม่มีใครเอาใจใส่กันนัก ต่อเมื่อท่าน **พระธรรมปิฎก** ได้นำความคิดใน **พุทธธรรม** ที่ท่านรจนาขึ้นมาวิเคราะห์ขบวนการเรียนรู้ในระบบการศึกษาไทย คำว่า**คิดเป็น** จึงมีความหมายไปในเชิงความคิดที่เป็น **สัมมาทิฐิ** ซึ่งมีวิธีคิด ๑๐ วิธีที่อยู่ใน **โยนิโสมนสิการ** และเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดปัญญา แก่ผู้เรียน ต้องประกอบไปด้วย **ศีล สมาธิ และ ปัญญา** พูดอย่างสมัยใหม่ก็คือ การศึกษาต้องประกอบไปด้วย **หัวใจ และ หัวสมอง**

แต่กระนั้นก็ตาม สิ่งนี้ก็ไม่สามารถทำให้เกิดขบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนได้ เพราะ **ระบบโรงเรียน** ที่ถูกกำกับด้วย **ระบบราชการ** ยากที่จะเกิดช่องให้มีการทดลองวิธีการใหม่ๆ ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำประกาศของอดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่เคยเป็นอธิบดีกรมวิชาการและอีกหลายกรม ได้ทำให้เกิดความเข้าใจผิดคิดว่า การศึกษาสมัยใหม่ที่ผ่านระบบโรงเรียน มีหน้าที่ **ตกแต่งนิสัยใจคอ** ไพร่บ้านพลเมืองมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๙ ดังที่ **กรมพระยาดำรงราชานุภาพ** ทรงเสนอไว้ว่า

"...รัฐบาลมีอำนาจที่จะตกแต่งนิสสัยใจคอไพร่บ้านพลเมืองได้ด้วย
 แต่งหนังสือสำหรับสอนเด็กนักเรียน ...ประโยชน์ของการแต่งหนังสือจึงไม่
 แพงเลย..." (วารุณี โอสถารมย์, "การศึกษาในสังคมไทย" พ.ศ. ๒๔๑๑ -
 ๒๔๗๕" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ๒๕๒๔ : ๑๐๖)

ข้อเสนอนี้คงไม่เป็นที่สงสัยในสมัยเมื่อ ๙๐ ปีที่แล้ว เพราะความ
 รู้สึกของไพร่บ้านพลเมืองคิดว่า ตนอยู่ในฐานะเป็นผู้อาศัยแผ่นดินขององค์
 พระราชามหากษัตริย์ แต่สำหรับปี พ.ศ.นี้ ไพร่ที่เลื่อนฐานะมาเป็นราษฎร
 และประชาชนที่รู้จักสิทธิ ไม่ใช่มีเพียงหน้าที่ แต่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์
 การปกครองของตนเองได้ ถึงแม้ขั้นต้นบางกลุ่มยังไม่เปลี่ยนทัศนคติไป
 จากเดิมก็ตาม การจะใช้การศึกษาเป็นตัวกำกับวิจิตรคิดของราษฎร โดยใช้โครง
 สร้างของระบบราชการเป็นกลไกทำงานผ่านกระทรวงธรรมการ ซึ่งเปลี่ยน
 เป็นกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน คงเป็นที่ยอมรับไม่ได้สำหรับคนยุคนี้
 และยุคต่อไป กระแสเรียกร้องการกระจายอำนาจการปกครอง การกระจาย
 อำนาจการศึกษา จึงดังระงมไปทั่ว ในขณะที่ราชการพยายามชักเย่อดึงไว้
 บ้าง ผ่อนไปบ้าง (กรณี อบต. "องค์การบริหารส่วนตำบล" และระบบกำนัน
 ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวอย่างที่ดี) ซึ่งคงจะหลังปี ๒๐๐๐ เมื่อความรู้สึกนึกคิด
 ของราษฎรพัฒนาไปสู่ความคิดอิสระและตระหนักในสิทธิและเสรีภาพใน
 สิทธิมนุษยชน จึงจะสำเร็จ

ในขณะที่ชนชั้นสูงได้ปฏิเสธอำนาจการจัดการศึกษาของรัฐ โดยการ
 เชื้อเชิญอำนาจเสรีของตะวันตกกลับเข้ามาอีกครั้งหนึ่งในรูปของ โรงเรียนนานาชาติ
 ด้วยข้ออ้างการค้าเสรี ซึ่งเป็นข้อกำหนดอยู่ในองค์การการค้าโลก (WTO)
 ในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้แก้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
 ว่าด้วยการเปิดโรงเรียนนานาชาติ ตั้งแต่บัดนั้นมา การเติบโตของโรงเรียน
 นานาชาติในประเทศไทยก็พุ่งขึ้นสูง และกลายเป็นความจำเป็นของข้อเสนอ
 ทางการค้าและอุตสาหกรรม ของหมู่บ้านจัดสรรค์ รวมทั้งเขตอุตสาหกรรม

และเมืองใหม่ ที่ถูกกำหนดเป็นเขตพัฒนาอุตสาหกรรม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ และฉบับที่ ๘ สำหรับ ๕ ปีข้างหน้า

หันกลับมาพิจารณาการครอบงำทางความคิดและการกำหนดกรอบวิธีคิดผ่านระบบการศึกษาไทยผ่านงานของ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ในงานชื่อ *ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์* ความโดยย่อว่า

“...แบบเรียนได้แสดงจินตภาพของหมู่บ้านแทนชาติ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ราบรื่น ไม่มีความขัดแย้ง มีแต่ความสงบราบคาบ ...ชาติเป็นชุมชนที่ความสัมพันธ์ภายในไม่มีปัญหา แม้มีความหลากหลายแต่ก็กลมกลืน มีความสงบ ภายใต้การนำของข้าราชการที่มีประสิทธิภาพ ...การแบ่งงานกันทำเป็นเรื่องของบุญคุณ ไม่มีความได้เปรียบเสียเปรียบ ...การทำงานไม่ใช่การทำงานของระบบเศรษฐกิจ แต่เป็นการแบ่งงานกันทำ ...การทวงถามค่าตอบแทนดูจะเป็นการผิดมารยาท ...แบบเรียนไม่ระบุความแตกต่างหลากหลายในเรื่องโอกาสและสภาพเศรษฐกิจ และการเมืองของกลุ่มต่างๆ นักเรียนจะมองการเรียกร้องค่าแรงของกรรมกร การประท้วงของชาวนาเพื่อปกป้องผืนนา และการเรียกร้องประกันราคาพืชผล ว่าอย่างไร

“ว่าทำให้ชาติแตกสามัคคี

“ว่าทำลายระเบียบและความสงบราบคาบของสังคม

“ว่าเป็นการนำเอาความลับของชาติออกประจาน

“แบบเรียนได้ยกตัวอย่างการตัดไม้ในภาคอีสาน ว่า “เพราะความเห็นแก่ตัวของคนบางคนที่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า จนในปัจจุบันไม้ทางภาคนี้เหลือเพียง ๑๐% ของเนื้อที่ทั้งหมดเท่านั้น...” (กรมวิชาการ, สปช., ป.๔ : ๑๔๔) เป็นการยกสาเหตุของการตัดไม้ที่มีปัจจัยอย่างสลับซับซ้อนให้เหลือเพียงความเห็นแก่ตัวของคนบางคน ...ทำให้ปัญหาเหลือแค่ปัญหาศีลธรรม ...ไม่ใช่ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร

“แบบเรียนได้อธิบายที่มาของปัญหา ซึ่งมีปัจจัยทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และการเมือง ให้เหลือเพียงเรื่องศีลธรรม

“เพราะเรื่องของศีลธรรมนั้นในแง่หนึ่งแก้ไขได้ง่าย เพราะชัดเจนดี กล่าวคือ ในโลกนี้มีคนชั่วและเราก็รู้ด้วยว่าใครเป็นคนชั่ว อยู่แต่ว่าจะแก้ไขให้กลับเป็นคนดี หรือขจัดเขาออกไปได้อย่างไร เมื่อรู้ว่าใครชั่วได้ก็ย่อมรู้ว่าใครดีได้ ถึงตอนนั้นก็ยกอำนาจเด็ดขาดให้คนดีเพื่อแก้ไขคนชั่วหรือขจัดคนชั่วเสีย ทุกอย่างก็จะสงบเรียบร้อยไปเอง

“มโนภาพที่แบบเรียนให้ไว้ (โดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม) ก็คือใน “หมู่บ้านชาวไทย” นี้ ปัญหาอาจแก้ได้ด้วยลักษณะความสัมพันธ์ตามจารีตที่มีมาแต่เดิม กล่าวคือ คนที่รวยแล้วก็ช่วยคนจน และคนจนก็ช่วยคนรวย ต่างพึ่งพาอาศัยกันอย่างสงบสุข นับเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีการเสียเปรียบได้เปรียบกันเลย แล้วหมู่บ้านก็เจริญรุ่งเรืองสงบราบคาบ...

“...รายการบริจาคทางโทรทัศน์ ช่วยยืนยันความสัมพันธ์ในอุดมคติของ “หมู่บ้านไทย” ซึ่งมีแต่ความราบรื่น โดยไม่มีความขัดแย้งของผลประโยชน์อยู่เลย... รายการการบริจาคทางโทรทัศน์จึงดูเหมือนเป็นกลไกสำคัญสำหรับแก้ปัญหาของสังคม ซึ่งนับวันมีแต่ซับซ้อนมากขึ้นไปเรื่อยๆ

“การใช้แบบเรียนเป็นเครื่องมือ การครอบงำทางวัฒนธรรม โดยเสนอ... แบบแผนทางวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นของไทย แบบแผนที่เสนอนั้นเป็นอิทธิพลวัฒนธรรมชนชั้นกลางในภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ จึงเท่ากับเป็นการครอบงำทางวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม

“แบบแผนนั้นไม่ว่าจะเป็นคำสอนเกี่ยวกับมารยาทในบ้านเรือน ซึ่งเป็นกลืนอายของมารยาทชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ เกือบทั้งสิ้น แม้แต่การพูดจาสุภาพ ก็มีเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานของกรุงเทพฯ อย่างชัดเจน รวมทั้งอากัปกริยาที่ต้องสำรวมอยู่ตลอดเวลา ก็สอดคล้องกับอากัปกริยาของ “ผู้ดี” กรุงเทพฯ เช่นกัน นาฏกรรมที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ก็เป็นนาฏกรรมของภาคกลางเป็นสำคัญ

“...เมืองไทยในแบบเรียน เป็นรัฐที่มีราชการเป็นใหญ่ ความสงบเรียบร้อยหรือความสงบราบคาบ ตลอดจนการพัฒนา ล้วนถูกกำกับและนำโดยราชการทั้งสิ้น ...เมื่อกล่าวถึงหน้าที่พลเมือง แบบเรียนก็นั่นหน้าที่ ซึ่ง

อำนวยความสะดวกแก่การปกครองของราชการเป็นหลัก... ไม่มีที่ใดในแบบเรียนทั้งหมดที่พูดถึงสิทธิของการเป็นพลเมืองของชาติไทย หรือหน้าที่ในองค์การประชาชน เช่น หน้าที่อันพึงทำในฐานะสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ หรือในธนาคารควาย...

"...การดำเนินชีวิตของคนดีในแบบเรียนนั้น จะต้องมีความรักชาติ บ้านเมืองเป็นแรงผลักดันที่สำคัญอยู่เสมอ... สำนึกเรื่องชาติในแบบเรียน มีลักษณะคล้ายกับยุคเริ่มต้นของจิตสำนึกชาตินิยม กล่าวคือ มองโลกเป็น "พวกเรา" และศัตรูซึ่งอยู่ในกลุ่ม "พวกเขา" ฉะนั้น ความรักชาติในแบบเรียน จึงมักแสดงออกในรูปของการต่อสู้ที่รุนแรงเสมอ... ชาติในแบบเรียนจึงเป็นหน่วยทางการเมือง ที่มีเลือดนองอยู่มากสักหน่อย และด้วยเหตุดังนั้น จิตสำนึกความรักชาติที่ปลูกฝังในแบบเรียน จึงมีนัยยะในทาง "ทหารนิยม" (Militarism) โดยปริยาย"

การปกครองหรือกฎหมายในแบบเรียน ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ก็ชี้ให้เห็นว่า แบบเรียนแสดงแต่เฉพาะ

"...แต่หน้าที่พลเมืองเป็นสำคัญ โดยไม่ได้กล่าวถึงสิทธิของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบ้างเลย (เช่น กรมวิชาการ. สปช. ป.๕) ดูเหมือนแบบเรียนทั้งหมดไม่ได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งบ้านเมืองจะละเมิดไม่ได้ ยกเว้นสิทธิเสรีภาพเพียงเรื่องเดียวคือ สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในความหมายของสิทธิเสรีภาพ ดูเหมือนเป็นการ "อนุญาต" ของรัฐให้ทำเช่นนั้นได้มากกว่า ส่วนสิทธิเสรีภาพในการพูด, เขียน, โฆษณาโดยสงบ, สิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่ม, สิทธิเสรีภาพในร่างกาย ฯลฯ ไม่มีกล่าวถึงไว้เลย

"แม้แต่สิทธิเหนือทรัพย์สิน อันเป็นหัวใจของทุนนิยม และทั้งกฎหมายและแม้แต่รัฐบาลเผด็จการในประเทศที่รับรองเสมอมา นั่น ก็ยังไม่กล่าวถึงไว้เลยด้วยซ้ำ ทั้งนี้ไม่พักต้องกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายบัตรประชาชนชาติ ซึ่งไทยร่วมเป็นภาคีย่อมไม่ปรากฏในแบบเรียนเป็นธรรมดา"

สรุปแล้ว ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้ความสำคัญแก่แบบเรียนระดับ
ประถมของกระทรวงศึกษาธิการไว้ด้วยเหตุผล ๒ ประการ

"๑. แบบเรียนเป็นผู้ยกระดับปรากฏการณ์ขึ้นไปเป็นมโนทัศน์ (Conceptualization) ประสบการณ์ในชีวิตจริงของคนนั้นอยู่ในขั้นปรากฏการณ์ และบ่อยครั้งที่คนจะรวบรวมปรากฏการณ์เหล่านั้นมาทำความเข้าใจ เพื่อสร้างมโนทัศน์สำเร็จรูปขึ้นสำหรับอธิบายปรากฏการณ์หลายๆ อย่าง แบบเรียนย่อมมโนทัศน์สำเร็จรูปให้แก่นักเรียน ซึ่งนักเรียนจะใช้มโนทัศน์นี้ในการกลั่นเอาเข้าใจปรากฏการณ์ในชีวิตจริงของตน เรียนรู้ปรากฏการณ์จากประสบการณ์ แต่เข้าใจปรากฏการณ์จากมโนทัศน์ที่ได้จากห้องเรียน

"นี่อาจเป็นส่วนหนึ่งที่จะอธิบายได้ว่า เหตุใดคำอธิบายทางสังคมของไทยจึงเวียนวนซ้ำเก่าอยู่เช่นนี้มาหลายชั่วคนแล้ว เช่น ความพร้อมทางการศึกษาเป็นเงื่อนไขสำคัญของการปกครองในระบบอบประชาธิปไตย เป็นคำอธิบายที่มีมาในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์, เป็นหลักการอันหนึ่งของคณะราษฎร, เป็นเหตุผลในการดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราในบางสมัย, หรือเป็นเหตุให้ต้องสอนประชาธิปไตยกันในปัจจุบัน ทั้งๆ ที่ตัวเลขของผู้สำเร็จการศึกษาได้เปลี่ยนไปมากแล้ว และทั้งๆ ที่มีการใช้ระบอบประชาธิปไตยด้วยความสำเร็จงดงามในสังคมที่ด้อยการศึกษาว่าไทยเป็นอันมากในหลายแห่ง เช่น อินเดีย เป็นต้น และทั้งๆ ที่หลักการเรื่องการศึกษาและประชาธิปไตยถูกตั้งข้อสงสัยในสมมติฐานนี้กันทั่วไปในโลก

"จะหยิบคำอธิบายทางสังคมใดๆ ในเมืองไทยขึ้นพิจารณา ก็มักจะเห็นร่องรอยของความสืบเนื่องที่ยาวนานโดยไม่เปลี่ยนแปลงเป็นส่วนใหญ่ ข้าพเจ้าคิดว่า มโนทัศน์ในแบบเรียนเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสืบเนื่องนี้ท่ามกลางสื่อมวลชนที่ขยายตัวกว้างขวางขึ้นอย่างมาก

"หากถือว่าโครงสร้างทางสังคมย่อมมีรากฐานอยู่บนวาทกรรมหนึ่งๆ ความสืบเนื่องคงทนของโครงสร้างสังคมไทยก็เกิดขึ้นได้เพราะการศึกษาภาคบังคับ และแบบเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตซ้ำ ซึ่งวาทกรรมอันเป็น

รากฐานของโครงสร้างสังคม ความเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่จะกระทบถึงโครงสร้างย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ แม้ประเทศจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม ดังความหวังของแบบเรียน ตราบเท่าที่วาทกรรมซึ่งการศึกษาภาคบังคับและแบบเรียนจรรโลงไว้ยังดำรงอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง

“๒. มโนทัศน์เหล่านี้มาจากไหน หากพิจารณามโนทัศน์ในเรื่องของชาติและเมืองไทยที่ปรากฏในแบบเรียน จะพบว่าไม่แตกต่างอะไรกับที่สามารถอ่านพบได้ในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน, นิตยสาร หรือแม้ในบทความของนักวิชาการชื่อดังๆ ตลอดจนบางครั้งก็อาจไปปรากฏในงานวิชาการ, ละครทีวี, เนื้อหาของการวิจารณ์ข่าวในทีวี, เพลงปลุกใจ, เพลงเพื่อการพาณิชย์ ฯลฯ สารในสื่อเหล่านี้มิได้มีมโนทัศน์ในเรื่องชาติไทยและเมืองไทยผิดแปลกไปจากแบบเรียน นักร้องชื่อดังรณรงค์อนุรักษ์ป่าไม้ด้วยการตะโกนคำความเห็นแก่ตัวของบุคคล หรือเสียดสีประชาธิปไตยที่กันรั้วเพราะความไม่บริสุทธิ์ของนักการเมือง นั่นก็คือ ปัญหาสังคมทั้งหมดอาจลดลงมาเหลือเพียงปัญหาศีลธรรมได้ ซึ่งก็เป็นแก่นของมโนทัศน์ในทางสังคมของแบบเรียนเช่นเดียวกัน

“แบบเรียนไม่ใช่ผู้สร้างความตาสงทางความคิด (platitude) แต่แบบเรียนเป็นผู้รวบรวมความตาสงทางความคิดจากสังคมมาบรรจุไว้อย่างเป็นระบบเท่านั้น

“อันที่จริงแล้ว คำโจมตีแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการว่าล้าสมัยนั้น จะเป็นจริงไปไม่ได้โดยขาดการขยายความ ยิ่งคิดว่าแบบเรียนชุดนี้เขียนกันขึ้นในต้นทศวรรษ ๒๕๒๐ ก็ยิ่งจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้พยายามรวบรวมประเด็นปัญหาต่างๆ ซึ่งปรากฏในสังคมไทย พยายามแก้ไขด้วยการให้ข้อมูลและบทเรียนสั่งสอนนักเรียน ฯลฯ ทันท่อเหตุการณ์เป็นอย่างดี ความล้าสมัยเป็นความล้าสมัยของมโนทัศน์ไม่ใช่ข้อมูล หรือประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาสอน แต่ในขณะเดียวกันจะโจมตีความล้าสมัยเช่นนี้ก็ไม่ได้อีก เพราะหากถือว่าสังคมส่วนใหญ่ก็มีมโนทัศน์เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง แบบเรียนก็เสนอมโนทัศน์ร่วมสมัยกับสังคมนั่นเอง

“ปัญหาที่น่าคิดมากกว่าก็คือ มีอะไรในสังคมไทย ที่ทำให้ความก้าวหน้าในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ที่ดีกว่าเพื่ออธิบายสังคมไม่แพร่หลาย”

สุดท้าย ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ตอบท้ายไว้ว่า

“จากการศึกษาแบบเรียนครั้งนี้ ข้าพเจ้าอดไม่ได้ที่จะมีความประทับใจว่า แบบเรียนประถมศึกษาชั้นช่วงบรรจุความรู้เอาไว้มากมายอะไรเช่นนั้น ใครที่เรียนรู้ข้อมูลและมโนทัศน์ทุกอย่างที่เสนอไว้ในแบบเรียนประถมศึกษาจนครบถ้วนแล้ว ดูเหมือนไม่มีอะไรที่เขาจะต้องเรียนอีกแล้ว เพื่อจะทำหน้าที่ในสังคม นับตั้งแต่นายธนาคาร, รัฐมนตรี, นายกรัฐมนตรี, หัวหน้าคณะรัฐประหาร, ศาสตราจารย์ หรืออธิการบดีมหาวิทยาลัย

“ทั้งนี้เพราะเมื่อได้อ่านหรือฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคมของคนเหล่านี้ ข้าพเจ้าไม่พบว่ามีอะไรเกินไปกว่าที่ปรากฏอยู่แล้วในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาเลย”

ที่ยกผลงานการวิเคราะห์ของ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ มายืดยาว ก็เพื่อจะย้ำสิ่งที่ข้าพเจ้ากล่าวเสมอมาว่า การศึกษาคือความเจริญงอกงามนั้น ยังเป็นเพียงความคิดเชิงอุดมคติที่ยังไม่ได้มีผลในทางปฏิบัติ แต่ถ้าการศึกษาคือ การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน จากผลงานข้างต้นนั้นคงจะบอกได้ว่า รัฐในฐานะผู้กำหนดการศึกษา หลักสูตร แบบเรียน ได้จัดประสบการณ์ที่เหมาะสมตามแบบของรัฐให้กับกุลบุตรและกุลธิดาของสยามประเทศ

นอกจากนั้น การศึกษายังเป็นตัวกำหนดการรับรู้ข้อมูลเรื่องประวัติศาสตร์ให้กับคนรุ่นหลัง มีทั้งการปิดบังข้อมูลและการบิดเบือนข้อมูล และการย้ำข้อมูล ให้เกิดลักษณะย้ำคิดย้ำทำ ย้ำจำย้ำเชื่อ ตัวอย่างเรื่องราวเกี่ยวกับการกำเนิดระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในแบบเรียนสพข. ชั้นประถมปีที่ ๖ กล่าวไว้เป็นตัวอย่างที่ดีว่า

"ในสมัยรัชกาลที่ ๗ นั้น ไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยที่ยังไม่พร้อม แต่ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ทรงเริ่มทดลองประชาธิปไตย ก่อน โดยทรงตั้งดุสิตธานี...ผลการทดลองปรากฏว่า การที่จะนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศไทยยังไม่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของราษฎร เพราะในขณะนั้น ราษฎรยังได้รับการศึกษาไม่เพียงพอ...ทรงประสงค์จะจัดการให้ราษฎรมีการศึกษาเสียก่อน..." (กรมวิชาการ.สพช., ป.๖ : ๒๖ - ๒๗)

กล่าวโดยสรุปว่า รัฐประสงค์จะให้เด็กไทยได้รู้อะไร และไม่ให้อะไร รวมทั้งต้องการให้ล้มอะไร จะค้นหาได้ในหนังสือแบบเรียนไทยในทุกระดับชั้น และการกระทำเช่นนี้ ก็มีใช้เฉพาะรัฐไทยเท่านั้น ทุกรัฐในโลกก็กระทำเช่นกัน เพราะการศึกษาในแง่ของรัฐถือว่าเป็นเครื่องมือยึดยึดอุดมการณ์ทางการเมืองที่รัฐนั้นๆ ยึดถืออยู่ให้กับพลเมือง และในอดีตที่ผ่านมา ผู้กุมอำนาจรัฐ ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดอุดมการณ์ทางการเมือง ก็เป็นเพียงคนกลุ่มหนึ่งที่มีกำลังและอาวุธอยู่ในมือ อันสามารถบังคับประชาชนพลเมืองให้เชื่อตามอุดมการณ์ที่ตัวกำหนด โดยอ้างความชอบธรรมผ่านกฎหมาย

เหตุการณ์นองเลือดทางการเมืองในอดีตของประเทศไทย คงพอเป็นเครื่องบอกได้ชัดเจนว่า มโนทัศน์ที่รัฐจัดกรอบให้เยาวชนคิดพิจารณาปัญหาสังคมนั้น ได้เกิดการแบ่งเป็น พวกเรา กับ พวกเขา ขึ้น จนสามารถที่ พวกเรา ฆ่า พวกเขา อันเป็นคนชาติเดียวกันได้อย่างเลือดเย็น ดังเช่น กรณี ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และสงครามกลางเมืองในชนบทนับตั้งแต่วันเสียงปืนแตก ๗ สิงหาคม ๒๕๐๘ เป็นต้นมา

เพราะฉะนั้น การศึกษาในปี ๒๐๐๐ เป็นต้นไป ควรเป็นการศึกษาที่พ้นจากการครอบงำทางการเมือง และกรอบความคิดใดกรอบความคิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว

จริงอยู่ ในชีวิตจริง ผู้คนย่อมมองหาโลกทัศน์ที่จะใช้เป็นเครื่องมือพิจารณาความเป็นไปของสังคมและธรรมชาติรอบๆ ตัว และก็คงมีความแตกต่างกันหลากหลายต่อทัศนะที่มองโลก ชีวิต และสังคม ดังที่ปรากฏอยู่ในโลกเราทุกวันนี้

อีกประการหนึ่ง โดยทั่วไป การศึกษาควรเป็นเรื่องของการพยายามทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิต ซึ่งซับซ้อน ยุ่งเหยิง และหลากหลายมิติ โดยจำลองให้อยู่ในลักษณะที่ง่ายต่อความเข้าใจ เพื่อเราจะได้เข้าไปปฏิบัติและจัดการกับมันได้ ฉะนั้นเราจึงควรมีรูปแบบวิธีคิดหลายๆ รูปแบบ เพื่อเป็นทางเลือก ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว ไม่มีรูปแบบใดที่ถูกหมดและรูปแบบใดที่ผิดหมด แต่สังคมก็จะเกิดการถ่วงดุลในวิธีคิดและการปฏิบัติ ซึ่งย่อมจะดีกว่าการยึดมั่นอยู่กับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอย่างตายตัว และในท้ายที่สุดก็พบว่ามันคับแคบและตื้นเขินเกินกว่าจะปฏิบัติได้จริง เราจึงควรมีทางเลือกไว้หลายๆ ทางในวิธีคิดและการปฏิบัติ

การศึกษาจึงควรเป็นเครื่องมือสมานไมตรีของผู้คนในสังคมที่มีโลกทัศน์ที่ต่างกันไป นับถือศาสนาที่ต่างกัน มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน และมีเทคโนโลยีที่ต่างกันไป หน้าที่สำคัญของการศึกษาคือ การสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในใจของผู้คน เพื่อให้ใจนั้นไปกำหนดการกระทำให้คงไว้ความรุนแรงและการครอบงำผู้อื่น รวมถึงธรรมชาติแวดล้อม

การศึกษาหลังปี ๒๐๐๐ ควรเป็นการศึกษาเพื่อสันติภาพ

การศึกษาหลังปี ๒๐๐๐

หลังปี ๒๐๐๐ ฐานะของพลเมืองของรัฐจะถูกเปลี่ยนเป็นฐานะของพลเมืองของโลก ถึงแม้เส้นเขตแดนประเทศยังถูกกำหนดอยู่ แต่การเคลื่อนย้ายของประชาชนจะทำได้มากกว่าขอบเขตที่ประเทศใดประเทศหนึ่งกำหนดไว้ ในขณะที่วัยกันจิตสำนึกของคนจะกลับมาสู่ชุมชนเล็กๆ ที่พยายามรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มและชุมชนเพื่อหาความมั่นคงในชีวิต

โลกอาจจะดูเล็กลง แต่ก็เหมือนถูกควบคุมโดยมีเงาของใครบางคนกำหนดอยู่ มนุษย์จึงต้องกลับไปสู่มุมบ้านอีกครั้ง แต่จะเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนในมิติใหม่

ในเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์ก็เช่นกัน จะกลับไปสู่การเรียนรู้แบบธรรมชาติอันจะเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (แทนที่การเรียนรู้แบบโรงเรียน) และมีอุปกรณ์การสื่อสารสมัยใหม่เป็นเครื่องมือ ซึ่งทำได้กว้างขวางกว่าการผ่านตัวครูและตำราเรียนแบบเก่า โรงเรียนและครูจะถูกกำหนดบทบาทใหม่ โดยโรงเรียนจะกลายเป็นศูนย์ข้อมูลความรู้หนึ่งในอีกหลายๆ ศูนย์ของชุมชน ครูจะกลายเป็น ผู้ประสานความรู้ มากกว่า ผู้บอกความรู้ เช่นที่เคยทำมาแต่เก่าก่อน การเรียนรู้แบบปัจเจกชนจะมีมากขึ้นเช่นเดียวกับยุคก่อนมีโรงเรียน แต่จะมีประสิทธิภาพมากกว่าหลายเท่าตัว การเรียนรู้สามารถทำได้ที่บ้าน ทำโดยส่วนตัว ตั้งแต่ระดับเด็กเล็ก จนถึงผู้ใหญ่ คำพังเพยเก่าแก่ที่ว่า ความรู้ย่อมเรียนกันกันหมด จะเป็นความจริงที่มีประสิทธิภาพอย่างเหลือเชื่อ

การศึกษาจะไม่ถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองและสังคมใดๆ นอกจากบุคคลผู้นั้นประสงค์จะให้ถูกครอบงำ การศึกษาแบบเดียวจะพินาศ ความน่าเชื่อถือของการศึกษาแบบเก่าจะถูกแทนที่ด้วยการศึกษาที่หลากหลายและเป็น ทางเลือก (Alternative Education) ซึ่งพลเมืองแต่ละคนจะเลือกเสพความรู้ด้วยความสนุก ความลื่นไหลของการศึกษาแบบเก่าจะถูกแทนที่ด้วยการศึกษาเฉพาะทางที่ลงทุนน้อยแต่มีประสิทธิภาพสูงสุด ความสำเร็จในการเรียนรู้จะถูกวัดและเปรียบเทียบจากมาตรฐานในชีวิตวัยเด็ก มากกว่าจุดสูงสุดของระดับการศึกษาแบบเก่า รัฐที่มองเห็นการณ์ไกลจะทุ่มทรัพยากรไปที่ฐานการเรียนรู้ในวัยเด็ก เริ่มตั้งแต่สุขภาพของทารกและการให้อาหารที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของสมองในช่วงอยู่ในครรภ์มารดาจนถึงอายุ ๓ ขวบ เพราะในทางทฤษฎีได้พิสูจน์แล้วว่า เป็นฐานการรับรู้ที่สำคัญของมนุษย์ เพราะเมื่อโตขึ้น การเข้าถึงความรู้จะทำได้ง่ายกว่าสมัยก่อน อย่างที่คนโบราณนึกไม่ถึง

ก่อนหน้าปี ๒๐๐๐ การศึกษาของพลเมือง หมายถึงการศึกษาในโรงเรียนและในมหาวิทยาลัยเท่านั้น รัฐจะทุ่มงบประมาณการศึกษาไปที่โรงเรียนและมหาวิทยาลัย การศึกษาผ่านกระบวนการอื่นใด ถือเป็นสิ่งปัจเจกชนจะต้องจ่ายเอง และไม่ได้รับการรับรองจากรัฐ ครูผู้มีสิทธิถ่ายทอดความรู้ต้องผ่านการฝึกฝนจากสถาบันการศึกษาของรัฐ

ความรู้ในชุมชนที่อยู่กับผู้คน ที่สมัยนี้ยกย่องกันว่าเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ศิลปินแห่งชาติ ที่ถูกทอดทิ้งไปกว่าร้อยปี ตั้งแต่สยามประเทศรับรูปแบบการศึกษาผ่านระบบโรงเรียนแบบตะวันตก ไม่มีใครรู้ว่า ความรู้ของชุมชนได้สูญหายไปเหลือที่จะประเมินค่าได้ ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพร ความรู้เกี่ยวกับการรักษาตนเอง ความรู้และความเชี่ยวชาญทางช่างฝีมือ และที่สำคัญ ความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตแบบ สันติสุขที่จะมีวิถีชีวิตอย่างบรรสานสอดคล้องกับธรรมชาติ มีความสงบและสันติสุขในทางจิตวิญญาณ ความรู้เหล่านี้ได้ถูกละเลยจากระบบการศึกษาของรัฐ แต่กลับถูกลักลอบออกนอกประเทศ และนำกลับเข้ามาใหม่โดยมีกฎหมายคุ้มครองในฐานะที่เป็นลิขสิทธิ์ทางปัญญา ซึ่งหมายความว่า มรดกตกทอดของบรรพบุรุษเราได้กลายเป็นสมบัติของชาติอื่น โดยมีกฎหมายระหว่างประเทศรองรับ และถ้าเราหรือลูกหลานเราเกิดสำนึกได้ และจะนำความรู้เหล่านี้มาใช้ประโยชน์ก็อาจต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์

ทั้งหมดเกิดขึ้นเพราะการรวมศูนย์การจัดการศึกษาไว้ที่ส่วนกลาง และใช้ระบบราชการการบริหารจัดการระบบการศึกษาอย่างที่เรารู้กันดีอยู่แล้ว และเป็นการศึกษารูปแบบเดียวในระบบเดียวที่แยกออกจากชีวิตจริงในหมู่บ้าน

ความล้มเหลวของระบบการศึกษาแบบนี้ได้ปรากฏชัดเจนในทศวรรษนี้ อย่างยากที่จะมีใครปฏิเสธได้ ทางออกต่อการจัดการศึกษาสำหรับปี ๒๐๐๐ ต้องเริ่มที่

๑. กระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่ชุมชน ครอบครัว และบุคคลในระดับปัจเจกชน จนถึงตัวเด็ก ซึ่งเรียกว่า สิทธิการศึกษา (Education Rights)

๒. กระจายงบประมาณการศึกษาออกไปทุกรูปแบบ เช่น

- ในรูปของคู่มือการศึกษา
- ในรูปของบัตรเครดิตทางการศึกษา
- ในรูปของหนังสือเดินทางการศึกษา
- ในรูปของสินเชื่อทางการศึกษา
- ในรูปของกองทุนเงินกู้ยืมดอกเบี่ยต่ำทางการศึกษา

๓. ให้การศึกษาเป็นนโยบายของรัฐที่จะให้กับทุกคนเช่นเดียวกับสวัสดิการสังคม

๔. ให้มีการยกเว้นภาษีสินค้า อุปกรณ์และเครื่องมือทางการศึกษาทั้งหมด

๕. งบประมาณการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP.)

๖. เปิดให้ปัจเจกชน เอกชน ชุมชน และรัฐ จัดการศึกษาหลายรูปแบบ เป็น *การศึกษาทางเลือก (Alternative Education)* สำหรับประชาชน ตั้งแต่วัยเด็กถึงผู้ใหญ่ โดยไม่จำกัด

๗. ให้สื่อทุกรูปแบบ (หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต) มีส่วนในการจัดการศึกษาและรับเงินอุดหนุนทางการศึกษาด้วยรูปแบบงบประมาณการศึกษาแบบใดแบบหนึ่ง

๘. สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ความเชื่อ ความคิด และความรู้ ให้มีส่วนในการจัดการศึกษา และมีสิทธิรับงบประมาณการศึกษาได้ เช่น สถาบันทางศาสนา

๙. ปัจเจกชนสามารถรวมตัวกันเป็นมูลนิธิ สมาคม และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO.) จัดการศึกษาและรับงบประมาณการศึกษาในรูปแบบข้างต้นได้

๑๐. การศึกษาในครอบครัว (Home School) สามารถทำได้ และมีสิทธิรับงบประมาณการศึกษาเช่นกัน

๑๑. ปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปินแห่งชาติ ผู้รู้ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ มีส่วนร่วมจัดการศึกษาได้ด้วยงบประมาณการศึกษา

รูปแบบใดแบบหนึ่งข้างต้น

แต่การจัดการศึกษาที่หลากหลายเหล่านี้ ต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานที่ว่า ผู้เรียนคือ เด็ก และ ผู้ปกครอง มีสิทธิกำหนดเนื้อหาและคุณภาพของความรู้ที่ได้รับจากการเรียนที่หลากหลาย ในทำนอง ผู้ที่จ่ายเงินสำหรับคนเข้าชลุ่ย ควรเป็นผู้กำหนดทำนองเพลงได้ด้วย โดยมีสิทธิในการตัดสินใจจ่ายงบประมาณให้กับบุคคลและองค์กรใดที่ทำหน้าที่ให้ความรู้กับตน ซึ่งการใช้คุ้มครองการศึกษาและบัตรเครดิตทางการศึกษามลกับกองทุนกู้ยืมดอกเบี่ยต่ำ น่าจะเป็นรูปแบบการใช้งบประมาณที่เหมาะสมกับการศึกษาแบบหลากหลาย

ชุมชนการศึกษาสำหรับปี ๒๐๐๐

การศึกษาไม่สามารถจะพิจารณาแยกออกจากสังคมได้ ระบบโรงเรียนไม่สามารถให้การศึกษแก่เด็กในลักษณะที่แยกออกจากระบบสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในประเทศ มันอาจจะเป็นเรื่องพื้นๆ ที่จะกล่าวว่า การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แต่ความเป็นจริงมีอยู่ว่า การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างเลี่ยงไม่ได้ เด็กก็คล้ายกับผู้ใหญ่ ซึ่งเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตมากกว่าการเรียนรู้จากตำราหรือครู

นี่เป็นคำกล่าวของอดีต ประธานาธิบดี จูเลียส ในเยเรเร ประเทศแทนซาเนีย (จันทร์ศรี ถอดความจาก President Nyerere's Opening Address : Education and Liberation เนื่องในโอกาสการสัมมนาทางการศึกษาเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๗ ณ เมืองดาร์เอสซาลาม แทนซาเนีย ตีพิมพ์ใน Development Dialogue ฉบับ ๑๙๗๔ (No. 2) หน้า ๔๖ - ๕๒ เป็นภาษาไทยใน ศูนย์ศึกษา ฉบับ มกราคม - เมษายน ๒๕๑๗)

อดีตประธานาธิบดีนักการศึกษาชาวแอฟริกันผู้นี้ได้พยายามแสวงหาระบบการศึกษาที่เป็นภูมิธรรมทางวัฒนธรรมของแอฟริกา สิ่งหนึ่งที่ท่านผู้นี้พยายามทำคือ ให้ชุมชนหรือหมู่บ้านทำหน้าที่ให้การศึกษาไปพร้อมๆ

กับระบบโรงเรียนแบบตะวันตก ซึ่งความคิดข้อนี้สอดคล้องกับความคิดของ
ไอวาน อิลลิช ในหนังสือชื่อ *Deschooling Society* ซึ่งกล่าวว่า โรงเรียน
เป็นสถานที่ผูกขาดทางการศึกษา จนทำลายบทบาททางการศึกษาของชุมชน
ลงไป

ทีนี้เราลองมาพิจารณาบทบาทของชุมชนในสังคมไทยที่จะเข้ามา
มีบทบาทให้การศึกษาแก่เด็กๆ และผู้ใหญ่ในชุมชน ดังเป็นที่ทราบกันดี
ว่า นับแต่สยามประเทศรับรูปแบบการจัดการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามา ได้
ลดบทบาทการให้การศึกษาในครอบครัวของผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน และของพระ
สงฆ์องค์เจ้าที่อยู่ในวัดของหมู่บ้าน จนนานวันเข้าความรู้ของท่านเหล่านี้ก็
สูญหายไป แต่ถึงกระนั้นความรู้ต่างๆ ก็คงจะยังไม่หมดไปเสียทีเดียว เพราะ
การต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอด ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในหมู่บ้านยังคงแสวง
หาความรู้เพื่อนำมาใช้ยังชีพ ดังเป็นที่ปรากฏจากการยกย่องขององค์กร
พัฒนาเอกชนที่เราเรียกกันว่า ปราชญ์ชาวบ้าน

ถ้าเราลดบทบาทการผูกขาดทางการศึกษาอย่างเป็นทางการของ
โรงเรียนลงได้ แล้วหันมาส่งเสริมให้ทั้งชุมชนเป็น *ชุมชนการศึกษา* หรือ
หมู่บ้านความรู้ ได้แล้ว เพราะโดยความเป็นจริงแล้ว ไม่มีใครเลยที่จะไม่รู้
อะไร ถ้าเราสามารถช่วยจัดลำดับความรู้ และเสริมความรู้ ด้วยการสังเกต
และการทดลอง (อาจจะรวมถึงการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่) ซึ่งชาวบ้าน
ในอดีตก็ทำมาแล้ว เช่น การรักษาตนเองด้วยยาสมุนไพร เป็นต้น ความรู้
นั้นก็จะเป็นการพัฒนาจนสามารถนำมาถ่ายทอดให้เป็นประโยชน์กับ
เด็กๆ ความรู้นั้นอาจจะเป็นความรู้ด้านคุณธรรมของศาสนธรรมที่ชุมชนนั้น
นับถืออยู่ หรือเป็นความรู้ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เด็กๆ สามารถเลือก
เรียนได้ โดยให้ระบบงบประมาณแบบคูปองการศึกษาที่กล่าวมาแล้วใน
โครงสร้างการศึกษาใหม่ที่เป็น *การศึกษาทางเลือก* และ *วิชาทางเลือก*

การวางผังหมู่บ้าน จะต้องมีการวางผังที่มุ่งไปสู่ชุมชนในรูปหมู่บ้าน
แห่งความรู้ มีห้องสมุดประจำหมู่บ้าน ศูนย์ข้อมูลประจำหมู่บ้าน ซึ่งอาจ
จะใช้สื่อข้อมูลแบบสมัยใหม่ แต่ประเด็นสำคัญไม่ใช่เรื่องข้อมูล ที่เราขาด

คือการพิจารณาและวิเคราะห์ข้อมูล ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนในการเรียนรู้ เรื่องเหล่านี้ไปพร้อมๆ กับเด็ก สื่อต่างๆ ที่เข้าไปสู่ชุมชนต้องเป็นสื่อที่มุ่ง การศึกษามากกว่าสื่อเพื่อสัพวัตฤตามกระแสบริโภคนิยม ประเด็นนี้รัฐ และสื่อมวลชนต้องเข้ามามีบทบาทในการศึกษาด้วยเช่นกัน

เมื่อการศึกษาหลุดจากการผูกขาดของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ชุมชนและสื่อมวลชนย่อมต้องตระหนักว่า ตนเองจะต้องเข้ามามีบทบาท ทางการศึกษาแบบไหน และตนเองก็ได้ประโยชน์จากการจัดการศึกษาแบบ นั้นด้วย ด้วยระบบการจัดการงบประมาณและบริหารการศึกษาแบบใหม่ แบบที่ประชาชนและเด็กๆ มีส่วนร่วมและกำหนดกติกาการศึกษา ถ้าทำ ได้ นี่จะเป็นมิติใหม่ของการศึกษาโลกทีเดียว

แต่ทั้งหมดนี้ ผู้มีอำนาจในเมืองหลวงต้องมีความเชื่อมั่นในประชาชน และเด็กๆ การเรียนรู้จะหนีห่างจากธรรมชาติเด็กและวัฒนธรรมของชุมชน ไม่ได้ ถ้าทิ้งระยะห่าง ปัญหาเด็กและชุมชนก็จะมีมากมายอย่างยากที่จะ แก้ไขได้ วัฒนธรรมของชุมชน ธรรมชาติของเด็กๆ และความรู้ใหม่ๆ ต้อง มีส่วนหนุนเนื่องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน ความรู้ นั้นจึงจะพัฒนาไปแก้ปัญหา ตัวเองและชุมชนได้ เพราะจริงๆ แล้วชีวิตไม่มีอะไรมากไปกว่า ธรรมดา อย่าไปตื่นเต้นกับข่าวสารข้อมูลที่มากับเทคโนโลยีสมัยใหม่และกระแส โลกาภิวัตน์ให้มากเกินไป

ถึงกระนั้นก็ตาม ระบบการศึกษาใดจะไม่มีความสำเร็จเป็นประโยชน์ แก่ผู้เรียน ถ้าสังคมนั้นปราศจากเสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการเขียน เสรีภาพในการชุมนุม เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาสาธารณะ อย่างท้าทาย เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมเรา จะต้องไม่เป็นการ ปิดกั้นเสรีภาพดังกล่าว เพราะการศึกษาที่สมบูรณ์แบบต้องไปพร้อมกับ การมีเสรีภาพ แนนอนเสรีภาพนั้นจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิเสรี ภาพส่วนบุคคลด้วย

ถ้าเราคิดว่า ระบบการศึกษาเป็นขบวนการครอบงำมนุษย์ด้วยกัน เองขบวนการหนึ่ง ซึ่งการครอบงำนี้ นักเสรีภาพนิยมสมัยใหม่ ย่อมถือว่า

เป็นการละเมิด สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ดังข้อเขียนของ ดร. วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ในหนังสือ สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ความว่า

"...เสรีภาพ (Liberty) นั้น ได้แก่ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น และ ภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบนานเท่าที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์จะกระทำ หรือไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่เขาประสงค์จะกระทำ กล่าวโดยสรุป เสรีภาพคืออำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง (Self determination) โดยอำนาจนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเอง เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง...

"ในปัจจุบันนี้ก็ได้มีการใช้คำว่า สิทธิ และคำว่า เสรีภาพ ปนๆ กันไป เช่น เรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์แต่ละคนพึงจะมี ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์รวมๆ กันไปว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights)...

"ตัวอย่างของสิทธิและเสรีภาพในทางความคิด และการแสดงออกซึ่งความคิด ได้แก่ เสรีภาพในการถือศาสนา นิกายศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน...

- สิทธิในการรับการศึกษาขั้นมูลฐาน
- เสรีภาพในการศึกษาอบรม
- เสรีภาพทางวิชาการ
- เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การเล่นแสดงต่างๆ ฯลฯ "

ก็ขอให้นำไปพิจารณาในส่วนสิทธิเสรีภาพที่เกี่ยวกับการศึกษาของ

มนุษย์ สังคมไทยหลังปี ๒๐๐๐ ควรจะเรียกร้องสิทธิเสรีภาพการศึกษากลับมาอยู่ในมือของประชาชน เพื่อให้ประชาชนสร้างความแข็งแกร่งทางปัญญาให้แก่ตัวเองได้หรือยัง

การศึกษาในครอบครัว

ในระบบการศึกษาแบบเดิม ได้แยกการศึกษาออกจากครอบครัวไปไว้ที่โรงเรียน ในระยะแรกคงยังไม่ก่อให้เกิดความแปลกแยกระหว่างโรงเรียนกับบ้าน ต่อเมื่อปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ความแปลกแยกก็เริ่มสังเกตได้ชัดเจนขึ้น ดัง พระมติในการศึกษาของกุลบุตร ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒ มกราคม รัตนโกสินทรศก (๒๔๔๔) ความว่า

“...การศึกษาวិชาหนังสือในชั้นนี้ ของพวกบุตรราษฎร ไม่เป็นอันโยงกับการศึกษาพิเศษสำหรับภารงานเดิมของตระกูล กลับเป็นเครื่องเปลี่ยนพื้นเพไปในทางใหม่ จะเป็นเพราะเหตุนี้หรือเพราะเหตุอื่นเข้าประกอบด้วยงานที่เป็นของไทย ย่อมตกไปเป็นของชาวต่างประเทศ เป็นต้นว่าพวกจีน การช่างเกือบจะทั้งนั้น การค้าขายก็โดยมาก ยังอยู่แต่การเพาะปลูกแต่อย่างนั้น บัดนี้ยังแลเห็นจีนตั้งทำนาหรือแปลงนาเป็นไร่เป็นเรือกมียาขายอยู่บ้างแล้ว โรงเรียนตั้งออกไปถึงไหน ความเปลี่ยนพื้นเพของคนก็มีไปถึงนั้น ในเมืองใกล้เคียง บุตรชาวนาเรียนหนังสือแล้วทำการเสมียนก็มี แลเห็นชัดว่า เมื่อล่วงมารดาบิดาแล้ว คนนั้นก็คงไม่ทำนาต่อไป ถ้านาเป็นของตระกูลเอง ก็น่าจะขายเสียในไม่ช้า ตระกูลผู้เป็นเจ้าของที่ดินเช่นนั้น ก็จะไม่มื่ออะไรเป็นหลักทรัพย์ กลับจะต้องหาเลี้ยงชีพด้วยกำลังแรง

“เทียบดูผลแห่งการเปลี่ยนพื้นเพราษฎร ผู้ทำภารงานตามตระกูลที่เป็นพลเรือน ก็มีที่ดิน มีเหย้าเรือน มีเครื่องมือและพาหนะตามสมควร มีทรัพย์ไม่มากก็พอจับจ่าย ผู้บากหน้าหางานในการหนังสือได้ผลยิ่งกว่านั้น

ก็เป็นดี ไม่ต้องกล่าวถึง ฝ่ายผู้ทำการเสียดิน ยากที่จะตั้งตนได้เพียงนั้น ที่หาได้น้อยกว่าพวกกุลีส ก็มิถมิไป

"ข้อที่การศึกษาสามัญ ที่จัดขึ้นไม่เป็นอันโยงกับการศึกษาพิเศษของราษฎรพื้นเมือง กลับเป็นเครื่องเปลี่ยนพื้นเพของเขา เพื่อความเป็นผู้ไม่มีหลักทรัพย์จะนี้ สมควรที่จะได้รับความด่าว่าเป็นอย่างมาก"

ความข้อนี้ แม้แต่มติของชาวยุโรปสมัยใหม่ ที่ริเริ่มการศึกษาแบบโรงเรียนก็เห็นสอดคล้องกัน ดังข้อเสนอของนักการศึกษาที่นิยม โรงเรียนขนาดเล็ก (Small School) มีต่อรัฐบาลสหราชอาณาจักร จากบทความ โรงเรียนแห่งชีวิต ฯ ที่ตีพิมพ์ในวารสาร *Resurgence* ฉบับกันยายน - ตุลาคม ๒๕๓๙ ความว่า

"ระยะหลังมีการอภิปรายกันมากขึ้นเกี่ยวกับสิทธิของผู้เรียนและผู้ปกครองรวมทั้งครูเองด้วยที่จะกำหนดเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอนของเขาเอง ซึ่งหาใช่เรื่องที่รัฐ ทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลางจะเข้ามาแทรกแซงจนเกินควรไม่ การตั้งโรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นการแหวกออกไปจากความคิดการจัดการศึกษา ที่อิงกับระบบพาณิชยกรรมมากขึ้นทุกที ดังการตั้งโรงเรียนขนาดใหญ่เพื่อรองรับนักเรียนได้คราวละมากๆ โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว และยังเป็นการรวมศูนย์นักเรียนจากในท้องถิ่นไปไว้ด้วยกันในเมือง ทำให้พวกเขา นอกจากต้องเสียเวลาเดินทางวันละหลายชั่วโมงแล้ว ยังถูกพรากออกจากครอบครัวและท้องถิ่นของตนเอง และยังต้องไปรับเอาวัฒนธรรมจากในเมืองที่ไม่เหมาะกับสังคมชนบทกลับมาด้วย ที่ร้ายกว่านั้นตัวโรงเรียนเองก็ทำหน้าที่เสมือนเพียงโรงงาน ที่ผลิตสินค้าสำเร็จรูปออกมา โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างอันละเอียดอ่อนของเด็กแต่ละคน หรือครูเองอาจไม่มีเวลามาสนใจด้วยซ้ำ เนื่องจากจำนวนนักเรียนมีมากเกินไปนั่นเอง...

"โรงเรียนเล็ก" ที่ฮาร์ตแลนด์แห่งนี้ จึงเป็นเหมือนตัวแทนของกระแส

เรียกร้องให้หันกลับมาหาสัดส่วนที่เล็ก หรือสัดส่วนที่เหมาะสมกับมนุษย์มากขึ้น หันมาหาการพัฒนาที่เอามนุษย์เป็นตัวตั้ง หาใช้คุณค่าในเชิงเศรษฐกิจอย่างเดียวไม่ เมื่อแรกตั้งโรงเรียนนี้ สาทิส กุมาร นานักเรียนมาเรียนได้เพียงเก้าคน โดยเป็นเด็กจากท้องถิ่นนั้น และผู้ปกครองของเขาต่างเอือมระอากับระบบโรงเรียนใหญ่ เมื่ออยู่ที่โรงเรียนเล็กๆ เด็กจะมีความสุขจากการทำงาน และพวกเขาได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง"

นอกจากนี้ การขาดการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ของ องค์การสหประชาชาติ ความว่า ผู้ปกครองทุกคนพึงมีสิทธิเป็นเบื้องต้นในการคัดเลือกการศึกษาที่เหมาะสมกับบุตรหลานของตนเอง ทำให้เราไม่เคยตั้งคำถามกับการที่รัฐจัดการศึกษาแบบการศึกษาในโรงเรียนเพียงแบบเดียวว่ากระทบต่อความเจริญเติบโตเบื้องต้นของลูกหลานของเรา ซึ่งมีธรรมชาติของการเรียนรู้ ธรรมชาติของความรู้ และธรรมชาติของความสนใจแตกต่างกัน ถึงแม้เกิดมาจากพ่อแม่เดียวกัน การไม่คำนึงถึงธรรมชาติของเด็กในเรื่องนี้ ได้กลายเป็นปัญหาจิตวิทยาขั้นพื้นฐานของเด็กทั่วโลก ที่เติบโตกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาทางจิตใจ อันเกิดมาจากการเลี้ยงดูที่ไม่เข้าใจธรรมชาติของความแตกต่างในตัวมนุษย์ และการจัดการการเรียนรู้ให้แก่เด็กโดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานทางจิตวิทยา จากเด็กมีปัญหาน้อย กลายเป็นเด็กมีปัญหามาก ความไม่เข้าใจของพ่อแม่ที่มีต่อลูกของตัวเองมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมสมัยใหม่ ที่มีปัญหาซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ โรงเรียนจึงถูกเรียกร้องให้มีบทบาทมากขึ้น มากกว่าการให้ความรู้อย่างเดียว แต่โรงเรียนสมัยใหม่ท่าบอบทาบนี้ไม่ได้ด้วยสาเหตุหลายประการ

สาเหตุหนึ่งก็คือ โรงเรียนนิยมเด็กที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน หรือไม่ก็ตั้งใจผลิตให้เด็กมีลักษณะใกล้เคียงกัน

และอีกสาเหตุหนึ่งคือ การตัดความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทำให้เด็กถูกโดดเดี่ยว ถ้าเด็กคนนั้นไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเด็กอื่นๆ

ในโรงเรียนได้

อันเป็นสาเหตุที่ตามมาคือ เกิดความไม่ลงรอยทางความคิดทางสังคม และการเมืองระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทำให้เด็กเกิดความขัดแย้ง โดยเฉพาะ บ้านที่เลี้ยงลูกแบบเสรีนิยม ในขณะที่โรงเรียนยังคงลักษณะศักดินานิยม

ด้วยเหตุนี้ จึงต้องนำเอาการศึกษาในครอบครัวกลับคืนมา แต่ไม่ใช่ ยกเลิกการศึกษาในโรงเรียน หากจัดความสัมพันธ์ขบวนการเรียนรู้ที่ให้แก่ เด็กระหว่างบ้านกับโรงเรียนใหม่ และการจัดความรู้แบบนี้ ต้องมีการเปลี่ยน นโยบายการศึกษาและการจัดระบบงบประมาณในรูปแบบใหม่ รวมทั้ง การจัดองค์กรและการบริหารใหม่ด้วย จึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิด ประโยชน์ได้จริง

โรงเรียนสำหรับอนาคตควรเป็นเช่นไร

ถึงจะมีข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับระบบโรงเรียนเช่นไร ในอนาคต อันใกล้นี้ โรงเรียนก็คงจะทำหน้าที่ทางการศึกษาไประยะเวลาหนึ่ง และ อาจจะทำหน้าที่ไปได้อีกนานถ้ามีการปรับระบบโรงเรียนเสียใหม่

ปัญหาการออกแบบโรงเรียนที่ผ่านมา เพราะวางความคิดพื้นฐาน ไว้เสมือน โรงสอนหนังสือ แทนที่จะเป็น สถานศึกษา ในความหมายที่ กว้าง และเป็นที่ใช้ชีวิตของเด็กแต่ละวัย บทบาทของโรงเรียนไม่ได้หมายถึง การเรียนความรู้เท่านั้น แต่หมายถึงการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตของเด็ก ซึ่งต้องการมากกว่าห้องสี่เหลี่ยม มีโต๊ะเรียงแถว และแออัดยัดเยียด ด้วยจำนวนเด็กที่มากเกินไปจนเหลือที่ว่างเฉพาะหน้ากระดานดำเท่านั้น รวมทั้งบริเวณทั้งหมดของโรงเรียนก็คับแคบ เต็มไปด้วยตึกแถวเรียง สูงขึ้นไป จนบางโรงเรียนเหลือที่กว้างไม่เกินสนามบาสเกตบอล ในขณะที่จำนวนเด็กและครูมากกว่า ๒,๐๐๐ คน เราจัดอาคารเรียนและแบ่งห้อง สำหรับการใช้นานการเรียนการสอนเหมือนสำนักงานทั่วไป ซึ่งไม่เหมาะแก่การ สร้างสรรค์ความรู้สำหรับเด็กแต่ละวัย

ทุกห้องในโรงเรียนและทุกวิชาแม้แต่การบอกความรู้ผ่านจากครู มากกว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองของเด็ก และความรู้ทุกเรื่องก็ต้องมีการสอบให้คะแนน แม้แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับจินตนาการและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ โรงเรียนไม่มีสถานที่ที่ให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นไปเองตามธรรมชาติ ทั้งๆ ที่การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและจากความสัมพันธ์กันในสังคม ขอให้ดูตัวอย่างการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมีประสิทธิภาพที่สุดก็คือ การเรียนรู้คำพูดอันเป็นภาษาแรกของมนุษย์ ลองคิดถึงถ้ามีการสอนการพูดให้แก่เด็กแรกเกิด มีหลักสูตรกำหนดและมีระยะเวลาที่แน่นอนเพื่อการทดสอบ อะไรจะเกิดขึ้น

เมื่อถึงตรงนี้ เราจะออกแบบโรงเรียนสำหรับอนาคตอย่างไร

รูปแบบของโรงเรียนที่มีลักษณะเป็นโรงงานต้องหมดไป อาคารเรียนควรมีลักษณะเป็นเสมือนบ้านแต่ละหลัง บ้านเหล่านี้ถ้าไม่แยกออกจากหมู่บ้าน ก็น่าจะอยู่ปะปนไปกับชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัยจริงๆ ของเด็กและครอบครัวของเขา ถ้าแยกออกมา ก็ควรทำให้เป็น หมู่บ้านความรู้ และความรู้นั้นไม่เฉพาะเป็นเรื่องทางทฤษฎีเท่านั้น การปฏิบัติและการทำงานด้วยมือ ก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน

หมู่บ้านดั้งเดิมที่อยู่ใกล้ป่าและแม่น้ำนั้น เป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ เด็กๆ ก็ต้องการธรรมชาตินี้กลับคืนมา การเรียนที่เป็นไปเองตามธรรมชาติจะปะปนไปกับการเรียนรู้ที่เป็นแบบแผนภายในโครงสร้างอาคารเรียนแบบที่มีเป็นหลังๆ เด็กจะเกิดความรู้ในระหว่างการเรียนที่เป็นกันเองกับผู้ใหญ่ การแลกเปลี่ยนความรู้ก็จะเกิดขึ้น

ถ้าเราทำให้หมู่บ้านจริงๆ เป็นหมู่บ้านความรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่จะกลับคืนมา และถ้าเราสามารถฝึกผู้ใหญ่ทุกคนในหมู่บ้านให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ไม่เรื่องใดก็เรื่องหนึ่ง ซึ่งในชีวิตจริง ไม่มีใครที่ไม่ว่าอะไรเลยที่พอจะบอกคนอื่นไม่ได้ เพียงแต่ระบบสมัยใหม่ได้แบ่งแยกหน้าที่กันชัดเจนเกินไป จนหลายคนต้องสูญเสียศักยภาพความเป็นครูไปอย่างน่าเสียดาย

ห้องปฏิบัติการทำงานด้วยมือและความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งงานทางจินตนาการ ควรมีมากพอ อย่างน้อยก็ไม่น้อยกว่าห้องปฏิบัติการทางทฤษฎี หมู่บ้านความรู้ หรือ โรงเรียนสมัยใหม่ ควรจะเป็นที่ที่นำธรรมชาติกลับคืนมา การฟื้นฟูธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ให้กลับคืนมารอบๆ หมู่บ้านนั้นใช้เวลาไม่เกิน ๑๐ ปี ธรรมชาติทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้ามนุษย์เข้าไปยุ่งเกี่ยวน้อยลง เรื่องนี้ในเมืองไทยมีการพิสูจน์ให้เห็นได้ในหลายท้องที่ (อาทิ ที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ซึ่งผู้เขียนและภรรยาได้ทดลองทฤษฎีการฟื้นฟูป่าด้วยวิถีธรรมชาติ โดยการไม่เข้าไปแทรกแซง ปล่อยให้ป่าทดลองฟื้นฟูตัวของมันเอง ผู้เขียนได้แนวความคิดนี้มาจากมาซาโนบุ ฟูกูโอกะ ผู้แต่งหนังสือเรื่อง ปฏิวัติยุคสมัยด้วยฟางเส้นเดียว ยอดอัจฉริยะผู้เสนอวิธีการเพาะปลูกแบบธรรมชาติ ท่านผู้นี้ได้เคยมาเยี่ยมที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก และสอนการเพาะปลูกแบบธรรมชาติแก่ครูและเด็กในโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก)

นอกจากนั้น ก็จัดให้มี ลาน และ เวทีทางวัฒนธรรม ถ้าอยู่ในหมู่บ้าน ลาน และเวทีทางวัฒนธรรมอาจจะทำร่วมกับวัด ซึ่งเดิมเป็นลานวัฒนธรรมประจำหมู่บ้าน รวมทั้งสนามกีฬาจะกลายเป็นทุ่งกว้างที่ให้เล่นกีฬาพื้นเมือง และกีฬาที่รับมาจากตะวันตกได้

อาคาร หรือบ้านในหลายหลัง ควรจะเป็นแหล่งความรู้ในทางศิลปดนตรี และเรื่องราวจากโลกภายนอกที่เป็นทางเลือกสำหรับเด็กๆ เช่น เราอาจจะมีบ้านสำหรับดนตรีสมัยใหม่ บ้านดนตรีไทย บ้านดนตรีนานาชาติ เป็นต้น (หมายถึงการเปิดเครื่องเสียงดนตรีเหล่านั้นเป็นการเฉพาะก็ได้) เพราะปัจจุบันนี้ เด็กๆ และประชาชนทั่วไป ถูกครอบงำด้วยดนตรี ๒ คำๆ ทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งการแสดงกลางแจ้ง ดนตรีทางเลือกอื่น มีไว้เฉพาะคนมีเงินเท่านั้นจึงมีสิทธิ์เข้าฟังได้ เฉพาะเรื่องการศึกษาดนตรีก็ดูจะเป็นปัญหาในบ้านเราเช่นเดียวกับการศึกษาอย่างอื่น

นอกจากนี้ บ้านความรู้ที่มาแทนโรงเรียนในรูปแบบเดิม จะทำหน้าที่เป็นบ้านความรู้สำหรับชุมชนได้ด้วยสื่อต่างๆ ที่ทันสมัย ที่จะดึงความรู้

จากทุกมุมโลกมาให้บริการให้กับทุกๆ คน ในชุมชน

นี่เป็นตัวอย่างสำหรับอาคารเรียนในอนาคต ที่วางรูปแบบใหม่ให้เป็นบ้านความรู้ ในชุมชน หรือ หมู่บ้านความรู้ เพื่อเรียกการเรียนรู้ตามธรรมชาติกลับคืนมาสู่เด็กๆ และเพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กเป็นความสุขมากกว่าความทุกข์ เช่นที่มีอยู่ในอาคารเรียนแบบเดิม

การวางอาคารเรียนมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของเด็กมาก สำหรับอาคารเรียนในเมืองควรจะมีสัมพันธ์กับอาคารอื่นๆ ของเมือง ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งความรู้ และควรจะมีการทดลองหลายรูปแบบ ที่ผ่านมาการสร้างสรรค์เกี่ยวกับอาคารเรียนทำไม่ได้ ทั้งที่มีงานวิทยานิพนธ์ในเรื่องนี้ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ แต่นำไปปฏิบัติไม่ได้ ก็เนื่องจากการรวมศูนย์การออกแบบก่อสร้างไว้ที่ส่วนกลาง

การศึกษาทางเลือก

การศึกษาทางเลือกหมายถึง การศึกษาที่มีหลายรูปแบบทั้งเนื้อหาสาระของวิชาและแนวคิดทางการศึกษาที่เรียกว่าปรัชญาการศึกษา รวมทั้งรูปแบบการจัดการศึกษาด้วย ซึ่งในระบบเสรีประชาธิปไตย รัฐควรจะเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนไปพร้อมกับการศึกษาของรัฐได้ เพราะในระบบเสรีประชาธิปไตย รัฐและประชาชนต้องการความคิดที่หลากหลาย อีกทั้งความกล้าท้าทายทางความคิดที่ครอบงำสังคมอยู่ รวมทั้งท้าทายอำนาจและโครงสร้างของสถาบันต่างๆ แต่การท้าทายเพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมอยู่ในครรลองของระบบเสรีประชาธิปไตย รัฐที่มีอุดมคติเสรีประชาธิปไตยย่อมไม่วิตกกังวลเช่นรัฐที่เป็นเผด็จการหรือรัฐราชการนิยม

การศึกษาทางเลือกเป็นการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของการไม่ผูกขาดและควบคุมโดยรัฐ เป็นการศึกษาที่ทำร่วมกันระหว่างเด็ก พ่อแม่ ครอบครัว ครู โรงเรียน ชุมชน สื่อมวลชน และรัฐ การทำร่วมกันนี้ มีทั้งเป็นอิสระ

ซึ่งกันและกัน และร่วมมือกันทำในบางวิชาบางสาขา

ที่ผ่านมา การที่ระบบการศึกษาของเรามีปัญหา ก็เพราะ การศึกษาของเราไม่ยอมรับความหลากหลายหรือกล้าท้าทายทางความคิด ชนิดที่เจาะลึกลงไปถึงพื้นฐานอันมีพุทธพจน์แนะนำไว้ให้ทำเช่นนั้น ดังจะเห็นได้จากกาลามสูตรเป็นตัวอย่าง (ศ. ศิวรักษ์, "พัฒนาการศึกษาของไทยในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต", โดยเน้นที่ช่วงสามทศวรรษนี้ จากหนังสือ พุทธศาสนากับการศึกษาไทย แนวคิดและประสบการณ์ หน้า ๕๒, มูลนิธิโกลดคิมทอง ๒๕๓๑)

นอกจากนั้น อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ยังชี้ให้เห็นปัญหาการศึกษาอย่างพิสดารออกไปจากแนวคิดของข้าราชการขุนนางที่เสนอการปฏิรูปการศึกษาอยู่ในขณะนี้ในเรื่องเดียวกัน ซึ่งจะขอยกมาเป็นตัวอย่าง

"...ระบบเผด็จการสอนให้นิยมยกย่องมหาบุรุษ ให้เห็นแต่ความวิเศษมหัศจรรย์ของราชธานี ให้หันเหไปตามวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชนชั้นสูง ไม่ให้ออกไปรับใช้สังคมหรือเกลือกกลั้วกับประชาชนคนส่วนใหญ่ตามวิถีการศึกษาแบบประชาธิปไตย ไม่ให้มีการยั่วให้คิดแย้ง หากให้คิดเหมือนกัน แบบตามผู้นำ เพื่อตามสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ยิ่งกว่าเชื้อตามหลักแห่งอิทัปปัจจยตาในพระพุทธานุสา ยิงขยายการศึกษาออกไปในชนบทมากเพียงไร เยวชนย่อมทั้งบ้านเข้ามาสู่เมืองมากเท่านั้น และยิ่งผูกขาดอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจอุตสาหกรรมไว้ในเมืองหลวง ผู้คนก็ย่อมต้องทั้งภูมิลำเนาเดิมมาสู่กรุง จนเกิดสลัมขึ้นเป็นครั้งแรกที่ในกรุงเทพฯ ซึ่งแออัดยัดเยียดหมดสภาพความเป็นบ้าน โดยการเป็นเมืองอย่างใหม่ชนนิคมมหานคร หรือ cosmopolitan city เราก็จัดการบริหารกันไม่เป็น จึงมีพิษภัยที่ร้ายแรงต่างๆ สืบมาจนทุกวันนี้

"...ยิ่งรัฐผูกขาดทางการศึกษาเพียงใด แม้ให้มีมหาวิทยาลัยเอกชน ก็ยังคงเป็นดังแบบอเมริกันอยู่นั่นเอง สักแต่ว่าทำตามๆ กัน โดยมุ่งผลกำไรอย่างปราศจากทิศทางแห่งการพัฒนาความเป็นมนุษย์ไปสู่ความบริสุทธิ์

และเป็นตัวชี้ทางปัญญา ย่อมยากที่จะพัฒนาการศึกษาในระบบไปสู่ความดี ความงาม และความจริง เพื่อเป็นมโนธรรมสำนึกในการชี้นำประเทศชาติบ้านเมืองไปสู่อิสรภาพในทางวิชาการ

"วันเสียแต่รัฐจะให้อิสรภาพกับการจัดการศึกษาแก่เยาวชนมากขึ้น เพื่อความเป็นไทยของเราในการแสวงหาทิศทางใหม่ๆ จึงจักบังเกิดดวงประทีปอย่างใหม่ให้แก่สังคมได้ หากไม่ก็ต้องอาศัยมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งถ้าฉลาดพอก็จะสามารถใช้ระบบทุนนิยมอย่างสงวร โดยไม่มุ่งโลกเจตนาเป็นที่ตั้ง หากใช้เงินตรามาจัดการศึกษาโดยมุ่งให้นักศึกษาบังเกิดความรู้ตัวทั่วพร้อม เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง และมุ่งรับใช้สังคม โดยเข้าใจคุณธรรมเดิมของเราอย่างไม่หลงตามวัฒนธรรมแบบกามบริโภคเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้ครูและศิษย์ต้องเป็นกัลยาณมิตรของกันและกันด้วย"

ฉะนั้นการยกเครื่องเมืองไทยปี ๒๐๐๐ เฉพาะเรื่องการศึกษา จึงควรยกเลิกการผูกขาดการศึกษาโดยรัฐ แต่รัฐจะทำหน้าที่บริการและอุดหนุนทางด้านงบประมาณให้แก่เอกชน บัณฑิตชน ชุมชน และรัฐเอง ให้สามารถจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบ และงบประมาณนั้นต้องส่งไปให้เด็กเป็นผู้ตัดสินใจใช้ในรูปแบบของคู่มือการศึกษาหรือเงินกองทุนจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ถ้าทำได้เช่นนี้ ก็จะทำให้เกิดการศึกษาที่หลายรูปแบบ อันจะเป็นทางเลือกให้กับเด็กๆ และประชาชน

ปัจจุบันนี้ พ่อแม่หลายครอบครัวพยายามหาทางเลือกให้การศึกษา กับบุตรหลานของตนนอกเหนือจากการศึกษาทางเดียวที่รัฐกำหนดไว้ในการศึกษาภาคบังคับ เช่น การศึกษาแบบมนุษยนิยมหรือนีโอฮิวแมนนิส การศึกษาแบบซัมเมอร์ฮิล การศึกษาในครอบครัวที่เรียกว่า Home School การศึกษาแบบวอลดอร์ฟ และการศึกษาในรูปของศาสนาต่างๆ แต่การศึกษแบบนี้ ยังไม่ได้รับการอนุญาตให้ทำได้อย่างอิสระเป็นทางการ ยังต้องอาศัยโครงสร้างในระบบการศึกษาของรัฐเป็นตัวหลักร่วม

ในระดับอุดมศึกษา ก็มีความพยายามจัดการศึกษาที่ไปให้พ้นกรอบ

ทุนนิยมที่เน้นบริโภคนิยม เช่น เสริมสีกชาลย์ เป็นตัวอย่างดังแนวคิดของสถาบันนอกระบบแห่งนี้แถลงไว้

"การศึกษาสมัยใหม่โดยมากได้ทำลายความมั่นใจในความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน แยกผู้เรียนออกจากสภาพที่เป็นจริงในสังคม ออกจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของบรรพชน และออกจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เน้นที่การพัฒนาทางสมอง ตรรกะ เหตุผลทำให้เกิดความเข้าใจอันมีขอบว่าคนเราจะต้องประสบความสำเร็จในชีวิต ในทางยศศักดิ์อิศรฐาน โดยการแย่งแย่งแข่งดีกันเองในหมู่มนุษย์ และการเอาชนะและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไร้ขอบเขต

"การศึกษาเช่นนี้ ทำให้เราแต่ละคนขาดความพอใจและภูมิใจในชีวิตตามความเป็นจริง เกิดการเบียดเบียนกันในสังคมทุกระดับ ธรรมชาติแวดล้อมที่เกื้อหนุนชีวิตถูกทำลายลงอย่างมากมาย จนกลายเป็นภัยพิบัติที่กำลังคุกคามความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์มนุษย์เองและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในโลก

"เสริมสีกชาลย์ เป็นขบวนการที่มุ่งแสวงหาการศึกษาทางเลือกที่จะทำให้ผู้เรียนรักและรู้จักตนเอง ภูมิใจในความเป็นมนุษย์ขั้นพื้นฐาน และพอใจในชีวิตตามความเป็นจริง หวงแหนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่น สำนึกถึงความยุติธรรมในสังคม และเกิดกำลังใจที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดียิ่งขึ้น มีความสำนึกทางนิเวศวิทยา โดยตระหนักว่า มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบธรรมชาติทั้งมวล และจำเป็นต้องมีความรักและผูกพันต่อสิ่งแวดล้อมยิ่งกว่าการถือตัวว่าเป็นนายเหนือธรรมชาติ และพยายามควบคุมใช้ประโยชน์จากธรรมชาติแต่ฝ่ายเดียว พร้อมจะปกป้องรักษาธรรมชาติแวดล้อมให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ โดยเริ่มจากถิ่นฐานที่ตนอาศัยอยู่เป็นต้นไป...

"โดยนัยหนึ่ง "เสริม" นั้นมาจากตัวย่อภาษาอังกฤษว่า S E M ซึ่งเราหมายถึง Spirit in Education Movement ขณะเดียวกัน "เสริม" ก็เป็นชื่อที่เราตั้งเพื่อเป็นเกียรติแก่ท่านนายแพทย์เสริม พริ้งพวงแก้ว ปุชนิยบุคคล

ผู้ยืนหยัดอยู่ข้างความถูกต้องดีงาม และอยู่ข้างผู้ยากไร้อย่างเข้าใจทุกขสัจ
ของสังคมมาโดยตลอด

“ส่วนคำว่า “สิกขาลัย” นั้น โยงกลับไปหาหลักไตรสิกขา คือ “ศีล”
อันได้แก่ การเรียนรู้เพื่อไม่เอาเปรียบตนเองและผู้อื่น “สมาธิ” อันได้แก่
การฝึกปรีชาทางจิตใจและอารมณ์ ควบคู่กันไปให้สอดคล้องกับหัวสมอง
“ปัญญา” เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ กว้างขวาง และลึกซึ้ง อย่าง
มีใจกว้างและอ่อนน้อมถ่อมตน แทนการรู้เป็นเสี่ยงๆ อย่างยึดมั่นถือมั่น
เพื่อลดความเห็นแก่ตัว ให้ความรู้กับความรักปรารถนาดีกันเพื่อดำเนินชีวิต
ในการเกื้อกูลตนเองและผู้อื่น สัตว์อื่น ทั้งนี้หมายถึง การศึกษาของศรัทธาที่
สนับสนุนให้ผู้เรียนฝึกฝนตนเองในทุกด้านของชีวิต ตั้งแต่ทัศนคติการมอง
โลก การสร้างแรงจูงใจที่ถูกต้อง การเจรจาสื่อสารที่เกื้อกูลการดำรง
ชีวิตที่ไม่เบียดเบียนเพื่อนสรรพสัตว์และธรรมชาติ การพากเพียรในทาง
ความดี ความงาม และความจริง และการเจริญสมาธิภาวนาเพื่อรู้จัก
ตนเองและความจริงอย่างลึกซึ้ง พูดอีกนัยหนึ่ง “สิกขา” หมายถึงการ
ศึกษาที่เลื้อยให้บุคคลเข้าถึงแก่นแท้แห่งชีวิต มีชั้นตะและความเข้าใจในเรื่อง
ความเป็นธรรมทางสังคม และมีความรักความเข้าใจต่อระบบนิเวศวิทยา
ทั้งมวล สามารถผสมผสานความรู้ทางสมองและหัวใจเข้าด้วยกัน เพื่อ
แสวงหาความดี ความงาม และความจริง...

“สิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับซึ่งแตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ ทั่วไป คือ
เราจะเน้นที่ความสามารถในการเข้าถึงองค์ความรู้โดยตัวของผู้เรียนเอง
ที่ “เสมอสิกขาลัย” ผู้เรียนจะมีเวลาอยู่กับตัวเอง อยู่กับธรรมชาติรอบข้าง
และมีเวลาอย่างเหลือเฟือเพื่อฝึกฝนขัดเกลาจิตใจ และพัฒนาองค์ความรู้
ต่างๆ ในตัวของเขาเองขึ้นมา พวกเขาจะสามารถเข้าถึงความรู้เหล่านี้ได้
โดยการอ่านหนังสือที่รวบรวมไว้ในห้องสมุด พวกเขาจะสามารถแลกเปลี่ยน
ความคิดได้อย่างใกล้ชิดและอย่างลึกซึ้งกับผู้สอน ในบรรยากาศ
ของกัลยาณมิตร มากกว่าจะเป็นการรับฟังทางเดียว ในขณะที่เข้าเรียน
พวกเขาจะมีโอกาสอาศัยจิตตสิกขา อาศัยการปฏิบัติสมาธิภาวนา และ

ประยุกต์พิธีกรรม เข้าช่วยเสริมความองอาจทางจิตใจให้เกิดขึ้น พร้อมไปกับการเจริญเติบโตทางสติปัญญาด้านอื่น"

นอกจากนั้น การศึกษาทางเลือกยังจะเป็นตัวแก้ปัญหาการจัดการศึกษาในกลุ่มเด็กที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเด็กยากจนหรือเด็กมีสตางค์ ซึ่งมีมากมายหลายประเภทในสังคมไทยปัจจุบัน อันจะไม่ขอลงรายละเอียดในที่นี้

การศึกษาทางเลือกนั้นไม่ได้หมายถึง โรงเรียนทางเลือก เท่านั้น แต่ยังหมายถึง วิชาทางเลือก หรือ ความรู้ทางเลือก ซึ่งเด็กๆ สามารถหาโรงเรียนเพื่อเรียนวิชาที่เหมาะสมกับตน และหาวิชาจากครูที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในระบบโรงเรียน แต่อาจจะเป็นผู้ชำนาญการในบางเรื่อง เช่น ดนตรี คอมพิวเตอร์ วิชาช่างไฟฟ้า หรืออื่นๆ ได้ในชุมชน อันเป็นวิชาที่เด็กสนใจและถนัด ถ้าทำเช่นนี้ได้ ก็จะทำให้เด็กสามารถไปเรียนกับผู้รู้จริง ผู้ชำนาญจริง ซึ่งมีอยู่ในชุมชนทั่วไป อย่างที่รัฐได้ยกย่องคนพวกนี้ในรูปของศิลปินแห่งชาติ ปรมาจารย์ชาวบ้าน หรือเกษตรกรแห่งชาติ ถ้าเปิดวิชาทางเลือกก็จะทำให้บุคคลที่ทรงคุณค่าเหล่านี้ได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ เพียงแต่รัฐอาจจะเข้าไปดูแลโครงสร้างของหลักสูตร ส่วนเนื้อหาให้เด็กและผู้สอนกำหนดเอง

การเรียนกับบุคคลที่สังคมยกย่องเหล่านี้ เด็กๆ จะไม่ได้แต่วิชาอย่างเดียว คุณธรรมที่ท่านเหล่านั้นยึดถือเป็นแบบฉบับของการดำเนินชีวิต ก็จะถูกถ่ายทอดทางอ้อมไปสู่เด็กๆ โดยไม่ต้องเป็นการยึดเย็ดคุณธรรมและจริยธรรมแบบจอมปลอมที่ทำกันอยู่ในสังคมทั่วไป แต่ทั้งนี้ รัฐและสถาบันการศึกษาของรัฐต้องร่วมกับชุมชนในการยกย่องและแสวงหาผู้รู้เหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เป็นการเล่นพรรคเล่นพวก

จะขอยกตัวอย่างโรงเรียนทางเลือกในประเทศสหรัฐอเมริกา จากข้อเขียน โรงเรียนทางเลือก ของ ดร. ประกอบ คุปรัตน์ ในหนังสือพิมพ์ สยามโพสต์ ฉบับวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๘ ให้ดูเป็นตัวอย่าง

"...ในระบบการศึกษาก็เช่นกัน เป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย เกือบร้อยละ ๘๕ - ๙๐ ของระบบการศึกษาไทยถูกผูกขาดโดยภาครัฐ บริการที่เสนอให้จึงจำกัดทางเลือกของประชาชน มีเสนอให้ส่วนใหญ่เพียงสิ่งที่ไม่ดีพอและสิ่งที่เลวยิ่งกว่า สำหรับการศึกษาที่จัดโดยเอกชนนั้นก็มิแต่จะสูญหายร้อยหรือไปทุกขณะ มีแต่เจ้าของโรงเรียนที่กำลังคิดจะขายกิจการ ขายที่ดินให้เขาไปทำศูนย์การค้าหรืออาคารพาณิชย์ การศึกษาของไทยนั้นกำลังเดินหลงทางโดยคิดว่า คุณภาพนั้นคือการทำให้มีมาตรฐาน และการมีมาตรฐานนั้นคือการต้องทำให้ทั้งระบบนั้นเหมือนกัน กัน ซึ่งไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น

"แท้จริงแล้วระบบการศึกษานั้น สามารถจัดให้เป็นระบบมีทางเลือกได้แตกต่างกันได้ และแตกต่างอย่างมีคุณภาพ ลองดูตัวอย่างกิจการโรงเรียนที่ได้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา

"ในมหานครนิวยอร์ก ไม่ใช่แดนแห่งความศิวิลลียเสมอไป มีแหล่งเสื่อมโทรมอยู่มากมาย และในบรรดาแหล่งเสื่อมโทรม หรือที่เขาเรียกว่า Ghetto นั้น ย่านฮาเล็มจัดว่าขึ้นชื่อมากที่สุด เป็นฉากของภาพยนตร์อาชญากรรมทั้งหลายมากที่สุด เป็นย่านคนดำผู้ยากไร้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

"ครั้งหนึ่ง เมื่อกว่า ๒๐ ปีมาแล้ว ในย่านฮาเล็มตะวันออก (East Harlem) ประชาชนในเขตการศึกษาที่ ๔ จัดได้ว่าอับโชคที่สุด เมื่อจัดระดับความสามารถของนักเรียน มีเพียงร้อยละ ๑๕ เท่านั้น ที่มีความสามารถในการอ่านได้มาตรฐาน ในด้านเวลาการเรียนของผู้เรียนก็เป็นไปอย่างขาดๆ หายๆ ณ ที่นี้ไม่มีครูที่โนนอยากมาทำการสอน เพราะครูส่วนใหญ่ในโลกนี้ล้วนชอบสอนเด็กๆ ที่ไม่มีปัญหาทั้งนั้น

"ในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ หรือ ๒๑ ปีมาแล้ว ศึกษาธิการเขตชื่อ Anthony Alvarado และผู้ช่วยครูใหญ่ชื่อ John Falco ได้เสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยให้มี โรงเรียนทางเลือกใหม่ ขึ้น หรือที่เขาเรียกว่า Alternative Schools โรงเรียนทางเลือกของเขานั้นตั้งชื่อเสียหว่า สถาบัน หรือ "Academy" ซึ่งเขาก็ตั้งชื่อเป็น สถาบันอาชีพบ้าง สถาบันวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

โรงเรียนไอแซค นิวตัน เพื่อการวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์บ้าง

"โรงเรียนเหล่านี้มีการเรียนการสอนทางด้านวิชาการพื้นฐาน เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และสังคมศาสตร์ เหมือนโรงเรียนทั่วไป แต่ให้โอกาสผู้เรียนแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนเฉพาะของตนไปในส่วนที่ตนสนใจ การเสนอทางเลือกสำหรับโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา ซึ่งก็ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมในเขตเมืองหลวงเช่นนี้ ไม่นานนักโรงเรียนทางเลือกใหม่เหล่านี้ ก็ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

"หลังจากนั้น บรรดาพ่อแม่ผู้ปกครองก็เริ่มให้ความสนใจในโรงเรียนทางเลือกใหม่ในเขตการศึกษาที่ ๔ เหล่านี้ แต่ก็เป็นทางเลือกของพ่อแม่ผู้ปกครองภายในเขตการศึกษา (educational zone) ยังไม่เป็นระบบเรียนข้ามเขตได้ อย่างไรก็ตาม แรงกดดันจากพ่อแม่ผู้ปกครองที่ต้องการทางเลือกเริ่มมีมากขึ้น จนในปี ค.ศ. ๑๘๘๓ จึงได้ปล่อยให้โรงเรียนทางเลือกได้มากขึ้นในระดับมัธยมตอนต้น ปี ค.ศ. ๑๙๙๐ เขตการศึกษาได้ปล่อยให้มีการข้ามเขตโรงเรียน (school zone) กันได้ เพื่อให้เกิดการแข่งขันและทางเลือกซึ่งกระทำกันถึง ๒๑ โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนทางเลือกแบบเฉพาะอีก ๔ แห่ง

"ในแนวความคิดใหม่นี้ "โรงเรียน" ไม่เหมือนกับคำว่า "ตึก" หรือ "อาคารเรียน" เพราะบางตึกเรียนมีโรงเรียนอยู่ถึง ๓ โรงเรียน จำนวนอาคาร ๒๐ แห่ง มีโรงเรียนอยู่ ๕๒ โรง โรงเรียนทางเลือกนั้นเขาเจตนาจะให้มีขนาดเล็ก (Small School) ให้มีนักเรียนอยู่ระหว่าง ๕๐ - ๓๐๐ คน เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นความเป็นกันเอง มีการเอาใจใส่กันเป็นส่วนตัว การที่ทำให้โรงเรียนมีขนาดเล็กนั้นเป็นผลดีมาก เป็นการทดแทนส่วนขาดของเด็กและเยาวชนทั้งหลายที่ต้องใช้ชีวิตในมหานคร ที่มนุษย์แต่ละคนล้วนขาดความเป็นตัวตน ขาดความเป็นเอกเทศ ทุกคนล้วนอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมแบบฝูงชน กลายเป็นมนุษย์นิรนาม ในการบริหารงานนั้น ศึกษาริการใช้ระบบการกระจายอำนาจครูแต่ละโรงเรียนจัดการศึกษาของตนเองไปตามแนวคิดและจุดประสงค์ อาจารย์ใหญ่ (Principal) ทำหน้าที่ดูแล

กิจการโดยทั่วไปของโรงเรียนแต่คนที่ดูแลกิจการด้านการศึกษาแท้จริงของโรงเรียนคือ ผู้อำนวยการ หรือเขาตั้งชื่อว่า Directors ซึ่งจะทำหน้าที่ทั้งสอนและบริหารรวมไปกับครูทั้งหลายในการขยายกิจการนั้น ถ้าครูคนใดในระบบเดิมเบื่อหน่ายกับการเรียนการสอนแบบเดิมๆ แล้วแก้ปัญหาไม่ตก ก็สามารถมาขอเปิดกิจการโรงเรียนเพิ่มขึ้นได้ ศึกษาธิการก็แทบจะไม่ขัด

"หลักการบริหารง่ายๆ ของศึกษาธิการ Alvarado ก็คือ รับผิดชอบต่อครูที่เต็มไปด้วยความฮึดฮัดขัดแย้งนั้น ให้ได้ใช้พลังสร้างสรรค์ของตนไปในสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดี ปล่อยให้ความคิดที่หลากหลายนั้นได้งอกงามไปตามทางของมัน

"สำหรับนักเรียนที่ก้าวร้าว และครูในแต่ละโรงเรียนที่กลายมาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาแก่กัน ครูต้องการนักเรียนที่เรียนตามความสนใจเรียนแล้วก็สอนสนุก ส่วนนักเรียนก็เป็นส่วนที่ได้เลือกครูอย่างที่เขาพอใจ ทั้งหมดนี้ไม่ใช่เรื่องของการตามใจผู้เรียนเพียงเพื่อหวังคะแนนนิยมในปี ค.ศ.๑๙๙๘ หรือหลังจากเริ่มโครงการได้ ๑๕ ปี ผลความสามารถทางการอ่านของผู้เรียนจากเดิมร้อยละ ๑๕ ได้เพิ่มเป็นร้อยละ ๖๔ ที่สามารถอ่านได้เท่ามาตรฐานหรือดีกว่า ผลการเรียนในส่วนอื่นๆ ก็ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งด้านความสามารถทางการเขียนและวิชาการด้านอื่นๆ

"โรงเรียนทางเลือกที่ได้ประสบความสำเร็จในเขตที่ใดๆ ก็คิดว่าสิ้นหวังแล้วอย่างในเขตซาเล็มตะวันออกนี้ ได้เป็นแรงจูงใจให้กับครูอาจารย์และนักการศึกษาทั้งหลายเป็นอย่างมาก"

ที่ยกข้อเขียนต่างๆ มาขีดยาว เพราะเห็นว่า การนำเสนอความคิดปฏิรูปการศึกษาอื่นๆ มักจะเลยข้อเขียนที่แสดงแนวคิดนอกกรอบที่มุ่งลดบทบาทโรงเรียนของรัฐ

ถ้าสังคมไทยมีความกล้าหาญพอที่จะเปิดเสรีทางการศึกษา การศึกษาในปี ๒๐๐๐ จะเกิดการขับเคลื่อนอย่างหลากหลาย จะเป็นกระแสให้เกิดสิ่งใหม่ทางการศึกษาในสังคม ซึ่งนั่นก็คือการปฏิรูปการศึกษาอย่าง

แท้จริง เพราะการศึกษาคือการทดลอง

ในประวัติการศึกษา ยังไม่มีวิธีการศึกษาแบบใดแบบเดียวที่สรุปได้ตรงกันว่าเป็นวิธีการศึกษาที่เหมาะสมกับเด็กที่สุด เพราะเด็กๆ มีความหลากหลายอันเกิดมาจากการเลี้ยงดูและวัฒนธรรมของชุมชนที่แตกต่างกัน รวมทั้งฐานะทางชนชั้นและเศรษฐกิจที่เด็กนั้นสังกัดอยู่

การศึกษาที่ดีเกิดจากการทดลองของนักคิดที่สนใจการศึกษาสำหรับเด็ก และทำการทดลองอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่การจะทำเช่นนั้นได้ สังคมนั้นต้องเป็นสังคมเสรีประชาธิปไตย ที่รัฐและข้าราชการไม่ประสงค์ จะใช้การศึกษาเป็นตัวถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมือง หรือถ่ายทอดกรอบความคิดใดความคิดหนึ่ง เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะเด็ก สบายยอม กับโครงสร้างของสังคมที่เป็นอยู่ ซึ่งในขณะนี้ทั่วโลกมีโรงเรียนทางเลือกกว่า ๖,๐๐๐ โรงเรียน และในอดีตก็มีโรงเรียนทางเลือกโดยนักการศึกษาสำคัญๆ เช่น เอ.เอส.นิล, เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ และลีโอ ตอลสตอย สำหรับเมืองไทย โรงเรียนแนวคิดใหม่ทางการศึกษาก็มี เช่น โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก (ของ มูลนิธิเด็ก) โรงเรียนอมตยกุล (ของ ดร. เกียรติวรรณ อมตยกุล) หรือโรงเรียนเพิ่มผลผลิตภาพของชุมชน (ที่ ดร. อภิชัย พันธเสน นำเสนอ) โรงเรียนแสงอรุณ (ของมูลนิธิสถานแสงอรุณ) ฯลฯ

บทบาทของรัฐจะต้องคอยดูแลให้เกิดความเป็นธรรมทางการศึกษาดูแลมาตรฐานบางอย่างที่วัดและตรวจสอบได้ โดยร่วมกับชุมชนและปัจเจกชน และรวมถึงตัวเด็กเองด้วย นอกจากนั้น รัฐก็มีหน้าที่จัดสรรงบประมาณ การศึกษาแบบใหม่ให้ตรงไปที่ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนกำหนดการใช้จ่ายทางการศึกษาตามความถนัดของผู้เรียนเอง ในรูปของคู่มือการศึกษา หรือกองทุนในรูปแบบต่างๆ แน่นนอน จะต้องมีการจัดเก็บภาษีใหม่ แต่โดยหลักการคือ รัฐจะต้องทำให้การศึกษามีหลายรูปแบบและมีราคาถูกลง เข้าถึงง่าย การศึกษาจะกลายเป็นการศึกษาตลอดชีวิต กับการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล และทำให้คนทั้งมวลจักมีส่วนร่วมจัดการศึกษา อันเกิดประโยชน์ต่อชีวิตของเขามากที่สุด

ในเรื่องการศึกษาบางประเภทที่อาจจะขาดหายไปในสังคมและเป็นคนความจำเป็นในด้านการผลิตโดยรวมของประเทศ รัฐก็ยังคงมีหน้าที่จัดได้เช่นเดิม แต่การจัดสรรงบประมาณควรมีส่วนที่让孩子หรือผู้เรียนมีอำนาจกำหนดการจัดการและคุณภาพการศึกษาด้วย

การทำเช่นนี้ได้ จะเป็นการปฏิรูปครูซึ่งเป็นกำลังคนใหญ่ของกระทรวงศึกษาธิการมานานนับ ๑๐ ปี จะเกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ หรือขบวนการเรียนรู้ใหม่ จะเกิดการปฏิรูปการบริหารจัดการ ซึ่งไม่สามารถทำได้ในโครงสร้างอันใหญ่โตของกระทรวงศึกษาธิการปัจจุบันนี้

การศึกษาหลังปี ๒๐๐๐ ต้องเป็นการศึกษาเพื่อสันติภาพ

ในโลกสมัยใหม่ มนุษยชาติต้องเผชิญกับปัญหามากมาย ที่เป็นผลมาจากการพัฒนาแบบยับเยิน ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ต่อสังคมมนุษย์และสังคมธรรมชาติ ดังที่เห็นกันอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการทำลายธรรมชาติและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั้งมือ แบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา อันก่อให้เกิดความผันแปรทางธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศที่ร้อนขึ้น น้ำในมหาสมุทรเริ่มสูงขึ้น โอโซนชั้นบรรยากาศเริ่มเสียหาย อันก่อให้เกิดพิษภัยแก่มวลมนุษย์ สัตว์ และพืชทั้งมวล

นอกจากนั้น ในส่วนของชุมชนมนุษย์ ได้สร้างมลพิษทางอากาศ ผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยเฉพาะในชุมชนเมืองใหญ่ ทำให้เกิดการแปลกแยกจากธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพักผ่อนนอนหลับ การกินอยู่ ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหากับตนเองและสิ่งแวดล้อม ดังที่ทราบกันอยู่

ในเรื่องทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ก็ก่อให้เกิดการแข่งขันและแย่งชิงทรัพยากร จนก่อให้เกิดความเกลียดชัง อันส่งผลไปถึงการเลี้ยงดูเด็ก และการให้การศึกษาแก่บุตรหลาน ที่เน้นการไปช่วงชิงทรัพยากรและการมีชีวิตที่สูงเด่นกว่าคนอื่นในสังคม และยังรวมตัวกันไปแข่งขันระดับโลก โดยมีได้

มีการพิจารณาว่าสิ่งที่ดำเนินไปอยู่นั้นได้สร้างปัญหาให้สิ่งแวดล้อมและสังคมมนุษย์อย่างไรบ้าง

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของโลกทัศน์ในการมองโลกและชีวิตรวมถึงธรรมชาติแวดล้อม แล้วนำมากำหนดการกระทำ ซึ่งทั้งหมดล้วนแต่เป็นโลกทัศน์ที่นำไปสู่ความรุนแรง และกลไกที่สร้างโลกทัศน์ที่นำไปสู่ความรุนแรงตัวหนึ่งก็คือ การศึกษา ทั้งที่อยู่ในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน อันได้แก่การศึกษาที่ผ่านสื่อต่างๆ จนหล่อหลอมรวมกันเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองและมากำหนดเป็นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ ที่เน้นการแข่งขันและการเอาชนะผู้อื่น ซึ่งย่อมจะเป็นการศึกษาเพื่อสงคราม หรือการศึกษาเพื่อความรุนแรงมากกว่าการศึกษาเพื่อสันติภาพ หรือการศึกษาเพื่อความสงบสันติ

ถ้าพิจารณาปัญหาโดยใช้โลกทัศน์แบบพุทธศาสนา ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดซึ่งกันและกัน โลกทัศน์ของคนก่อให้เกิดระบบการเมือง ระบบการเมืองก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างกันก่อให้เกิดการศึกษา และการอบรมเลี้ยงดู การศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูก่อให้เกิดโลกทัศน์วงจรรเล็ๆ ที่คิดขึ้นอย่างง่าย ๆ เช่นนี้เป็นไปตามเหตุปัจจัย อันเป็นหลักที่อยู่ใน ปฏิจจสมุปบาท หรือ อิทัปปัจจยตา ของพุทธศาสนา

การศึกษานั้นมี ๓ ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของการฝึกฝนหาความรู้และความชำนาญเพื่อใช้ประกอบอาชีพ อีกส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพภายในของมนุษย์ และอีกส่วนหนึ่งเป็นการเรียนรู้ วิธีการมองโลกและชีวิต เพื่อจัดความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งต่อตัวเอง ต่อคนอื่น และต่อชุมชน ทั้งสามส่วนมีความสัมพันธ์กัน ความรู้และความชำนาญเป็นเครื่องมือของโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งรอบๆ ตัวและต่อตัวเอง ปัจจัยภายในของมนุษย์ก็มีส่วนผลักดันวิธีคิด วิธีการมองปัญหา การศึกษาที่ผ่านมาได้สร้างโลกทัศน์ที่คับแคบ เป็นไปเพื่อตัวเองและชุมชนของตัวเองเท่านั้น และมุ่งเอาชนะธรรมชาติและคนอื่น ทั้งที่ก่อนหน้านี้ ก่อนที่จะรับการศึกษาแบบตะวันตก การศึกษาของสังคมไทยที่ถูกกำกับด้วยโลกทัศน์แบบพุทธ

ศาสนาปนกับพราหมณ์และการนับถือผี ซึ่งจะกำกับมนุษย์ไม่ให้ไปรุกราน
ธรรมชาติจนเกินงาม

น่าสังเกตว่า ธรรมชาติแวดล้อมได้ถูกทำลายไปมากกว่าสมัยที่สังคม
ไทยยังไม่รับการศึกษาและการพัฒนาแบบตะวันตก โลกทัศน์ที่สำคัญที่
มาับการศึกษาแบบตะวันตกก็คือ โลกทัศน์ที่ละการดำเนินชีวิตแบบสันโดษ
และเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่ให้ประชาชนยึดถือ คือ งานคือเงิน เงินคืองาน
บันดาลสุข ส่วนโลกทัศน์ทางการเมืองก็คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
สำหรับการวางตัวกับสิ่งแวดลอม ก็รับวิธีคิดของชาวตะวันตกที่ว่า คนเป็น
นายเหนือธรรมชาติ

หรือถ้าจะสรุปการศึกษาแบบฝรั่งที่เรารับเข้ามาเพื่อสร้างโลกทัศน์
ใหม่นั้น อาจยกข้อเขียนของ อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ จากบทความชื่อ
"พิจารณาการศึกษาของไทย จากอดีตจนปัจจุบัน และหาทางออกสำหรับ
อนาคต" เป็นบทสรุปดังนี้

"หารู้ไม่ว่า การรับความคิดและการศึกษาอย่างฝรั่งมานั้น เป็นการ
ย้ายวิถีชีวิตอย่างเป็นองค์รวมของเรา เพราะการปรับวิถีชีวิตอย่างฝรั่งหมาย
ความว่าต้องมีหน้าที่การงานอันต่างไปจากบ้าน ให้เน้นทางด้านหนังสือยิ่ง
กว่าคำพูด ให้เน้นประสิทธิภาพยิ่งกว่าคุณภาพแห่งความเป็นคน เน้นความ
สำเร็จของงานยิ่งกว่าคุณค่าและศักดิ์ศรีของแต่ละคน เน้นที่ประสิทธิภาพ
ยิ่งกว่าคุณงามความดี"

การศึกษาเพื่อสันติภาพ โดยพื้นฐานก็คือ การศึกษาที่มุ่งที่ความสุข
ของเด็กๆ ถ้าเด็กเติบโตอย่างมีความสุข จิตใจของเด็กก็จะปราศจากความ
เกลียดชัง อันนำไปสู่ความรุนแรงและข้อขัดแย้งในใจ แต่การจะทำได้
นี้ได้ ต้องให้เด็กได้คงการเรียนรู้และเข้าใจโลกตามความเป็นจริง โดยมี
ความเมตตาเป็นตัวกำกับ

การศึกษาสำหรับเด็กดังกล่าว คงต้องเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา ตลอด

ถึงครอบครัวและสังคม

สำหรับโรงเรียน จะต้องยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางความเชื่อของครอบครัว และความแตกต่างในทางชีววิทยาของเด็กเอง ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกศึกษา เพื่อเตรียมตัวสำหรับการมีชีวิตในอนาคตได้อย่างมีความสุขที่เหมาะสมกับศักยภาพภายในของเด็กเอง ไม่มีใครมีชีวิตอยู่ในอนาคตได้มากกว่าเด็ก เพราะฉะนั้นเด็กควรมีสติเตรียมตัว เตรียมความรู้สำหรับอนาคตของเขา โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้ให้คำปรึกษา

ข้าพเจ้าขอยกข้อเขียนของนักการศึกษาที่เก่าแก่คนหนึ่ง ที่ได้จัดการศึกษาเพื่อความสุขของเด็ก แล้วขอตั้งคำถามหลังจากนั้นว่า การศึกษาที่เราจัดกันมาในรูปแบบปัจจุบันกว่า ๑๐๐ ปีนั้น ได้นำพามนุษยชาติไปทางไหน สงคราม หรือ สันติภาพ สันติสุข หรือ ความรุนแรง บุคคลผู้นั้นคือนาย เอ.เอช. มิลส์ นักการศึกษาชาวสก็อต ที่ทำโรงเรียนเพื่อความสุขของเด็กในประเทศอังกฤษ ที่ชื่อว่า ซัมเมอร์ฮิล เขากล่าวว่า

"จุดมุ่งหมายของการมีชีวิตในความคิดของข้าพเจ้าคือ การหาความสุข ซึ่งหมายถึงการแสวงหาความสนใจในชีวิต การศึกษาควรจะเป็นการเตรียมตัวเพื่อการมีชีวิต เมื่อพูดเช่นนั้น วัฒนธรรมของเราดูไม่ใช่สิ่งดีงามเลย การศึกษา วิธีทางการเมือง หรือระบบเศรษฐกิจของเรา ล้วนแล้วแต่เป็นหนทางไปสู่การทำสงครามระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ยาทาที่ใช้อยู่ก็ไม่อาจจะลดความเจ็บไข้ได้ป่วยของมนุษย์ลงได้ ศาสนาก็ไม่อาจจะช่วยให้มนุษย์พ้นจากการขูดรีดและการโจรกรรม เราอ้างว่า เรามีสิ่งที่เรียกว่ามนุษยธรรม แต่เราก็กินยอมรับให้มีกีฬาสาธิตเพื่อความสนุก เมื่อเป็นเช่นนั้น เราจะได้รู้อย่างไรว่าเราประสบความสำเร็จ ความเจริญที่เรามองเห็นในยุคสมัยของเรานั้นที่แท้เป็นเพียงความเจริญด้านเครื่องจักรกลเท่านั้น ความเจริญในด้านวิทยุ โทรทัศน์ เครื่องไฟฟ้า และเครื่องบินไอพ่นเท่านั้นเอง ทุกวันนี้เรากำลังพัวพันพัวพันกับสงครามโลกครั้งที่ ๓ ที่อาจจะเกิดขึ้น

ซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญทางด้านวัตถุและความป่าเถื่อนล้าหลังใน
ความสำนึกทางสังคมของเราเอง

“ถ้าหากว่าเราอยากจะตั้งคำถามกับสิ่งต่างๆ รอบตัวเรา เราสามารถ
จะสรรหาคำถามที่ทำให้เรารู้สึกแย่งได้หลายคำถาม เป็นต้นว่า ทำไมคน
จึงมีโรคภัยไข้เจ็บมากกว่าสัตว์ประเภทอื่นๆ ทำไมคนเราต้องเกลียดกันถึง
ขนาดทำสงครามฆ่าฟันกันในเมื่อสัตว์อื่นไม่ทำเช่นนั้น ทำไมมะเร็งจึงแพร่
หลายมากมาย ทำไมจำนวนคนฆ่าตัวตายจึงมีมากขึ้น ทำไมจึงมีอาชญา
กรรมทางเพศมากขึ้น ทำไมคนจึงสามารถจะเกลียดคนด้วยกันได้ถึงขนาด
เป็นลัทธิต่อต้านคนยิว ทำไมนิโกรจะต้องถูกเกลียดชังและถูกดูถูกเหยียด
หยาม ทำไมจึงมีการค้าทาสและลอบกัด ทำไมการฆาตกรรมจึงกลายเป็นเรื่อง
ลามกและหยาบคาย ทำไมคนที่เป็นลูกไม่มีพ่อจะต้องเป็นที่น่าอับอายของ
สังคม ทำไมศาสนาที่ไม่ได้ให้ความรักและความหวังแก่มนุษย์เลยจึงยังมีอยู่
และอีกหลายพันคำถามที่เราอาจจะตั้งขึ้นมาได้ เกี่ยวกับอารยธรรมที่เราเคย
ไม่ว่าเป็นสิ่งเลิศจนเลย”

การตั้งคำถามสำหรับการศึกษา ปี ๒๐๐๐ ไม่ใช่เพราะเราตื่นตระหนก
กับยุคโลกาภิวัตน์ ที่สร้างทางด่วนข้อมูลและโลกที่ไร้พรมแดน แต่เราควร
ตระหนักกับสิ่งที่เราทำมานานนับศตวรรษว่า ทำไมยังคงไม่สามารถขจัด
ความเกลียดชังในตัวมนุษย์ ทั้งที่มีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสัตว์และพืช
พันธุ์ของโลก เราไม่รู้ตัวว่าเราทำอะไรลงไปกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เรา
เกลียดชังต่อธรรมชาติหรือ ถึงเราจะปฏิเสธ แต่การทำลายและใช้ทรัพยากร
ธรรมชาติอย่างยับยั้ง การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตจนหลายชนิดได้สูญพันธุ์ไปจาก
โลกนี้ เราทำสิ่งเหล่านี้ไปด้วยความรักหรือความเกลียดชังกันแน่

การศึกษาเพื่อสันติภาพ จึงต้องเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความรัก
ความเมตตาต่อจิตใจของมวลมนุษย์แบบไร้พรมแดน ต่อสรรพสัตว์ใน
โลกนี้ และต่อสิ่งแวดล้อมทั้งมวล จงละทิ้งการศึกษาแบบชาตินิยม การ
ศึกษาที่เน้นการครอบครอง เน้นการแข่งขัน เน้นการช่วงชิงทรัพยากร และ

สุดท้ายต้องลดอิทธิพลของรัฐที่มีต่อการศึกษาลง ให้การศึกษากลับมาอยู่กับเด็ก กลับมาอยู่กับพ่อแม่ กลับมาอยู่กับครอบครัว กลับมาอยู่กับชุมชน กลับมาอยู่กับศาสนา นั่นก็คือเปิดโอกาสให้มีการทดลองการศึกษาเพื่อสันติภาพอย่างหลากหลาย เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมา การศึกษาก็คือการทดลองอยู่แล้ว แต่การทดลองในอดีตได้ตกอยู่ในมือของผู้ที่อ้างตัวเองว่าเชี่ยวชาญ โดยใช้อำนาจของระบบราชการเป็นตัวกำกับให้คนทำตาม แล้วผลก็คือ

“...การศึกษาสอนให้คนเห็นแก่ได้ เห็นแก่ตัว มากกว่าสอนคุณธรรม ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ...ความรู้ที่ได้จากการเรียน ถูกใช้เพื่อตนเองมากกว่าผู้อื่น ถ้าสบช่องโอกาสก็จะทำเพื่อตนเอง ...สอนว่า ความรู้เอาตัวรอดเป็นยอดเยี่ยม ...ขาดเนื้อหาให้คนรักทางสายกลาง ให้มีเมตตา มีอารมณ์ละเอียดละไม ...ระบบการเรียนและการสอน ไม่เป็นระบบคิดร่วมกัน ทำร่วมกัน และเรียนไปพร้อมๆ กัน เพื่อเสริมความรู้และการร่วมมือระหว่างกัน ...การฝึกวินัยของการศึกษา เป็นวินัยเพื่อตนเองมากกว่าวินัยการอยู่ร่วมในสังคม ...การจัดลำดับความสำคัญของวิชาและครูผู้สอน จะจัดวิชาสมองซีกความจำเด่น สมองซีกความคิดสร้างสรรค์จะด้อย วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ จะเด่น ส่วนวิชาศิลปะ ความเป็นมนุษย์ จะด้อย เน้นวิชาสอบเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งเน้นความจำ ท่องจำ ทั้งที่ทุกวิชาจะมีส่วนของความจำ ความคิด และจิตนาการ แต่ครูจะสอนซีกความจำ จำข้อมูลมากกว่าการคิดข้อมูล หรือที่มาของการคิดข้อมูล

“...การเน้นวิชาการที่สำคัญเพียงไม่กี่วิชา เป็นระยะเวลาหลายปี บวกกับคติเอาตัวรอดเป็นยอดเยี่ยม นำไปสู่การใช้ปัญญาและความรู้เอาประโยชน์เข้าตัว

“...การศึกษาค้นคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดั่งามของการอยู่ร่วมกัน และขาดรากทางประวัติศาสตร์ชุมชน...วัฒนธรรมอะไรที่อยากให้การศึกษาสราง แต่ระบบการศึกษาไทยไม่ได้สร้าง คือวัฒนธรรมการรู้จักแพ้รู้จัก

ชนะ รู้จักเสียประโยชน์ส่วนตนให้สังคม มีอารมณ์ละเอียดละไม รักการ
กีฬา รักศิลปะ รักความยุติธรรม ทั้งหมดการศึกษาควรสร้างให้กลายเป็น
เป็นธรรมชาติของสังคม...การศึกษาทำให้เกิดคติ ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็จะเอาด้วย
กล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็จะเอาด้วยคาถา ไม่ได้ในสภาก็เอนอกสภา...การศึกษา
ต้องทำให้หลุดจากวิธีคิด ถูกกับผิด ไซ่กับไม่ใช่ มึงกับกู ได้กับเสีย

"...อาจารย์ผู้สอนในอุดมศึกษาส่วนใหญ่ใช้ความรู้เก่าที่เคยเรียน
มาแล้ว...การบริหารการจัดการเป็นแบบราชการ ซึ่งมีลักษณะคงที่ ไม่ใช่
เพื่อการเปลี่ยนแปลง

"...การเรียนการสอนขาดเสรีที่จะให้นักศึกษาคิด ซ้ำสอบเป็นแบบ
ท่องจำ อาจารย์ไม่ทำการบ้านในการสอนและสอบ นักศึกษามุ่งท่องจำ ไม่
ชอบห้องเรียน

"...การศึกษาก้าวไม่ทันการวิวัฒนาการสังคม...ความไม่ไว้วางใจ
ในการคุมมาตรฐานการศึกษา โดยเฉพาะการโกงและการช่วยกันในห้องสอบ
ซึ่งมีอยู่ทั่วไปที่ครูช่วยเด็ก แม้แต่ในการกีฬา จะมีปัญหาในการฉ้อโกงให้
คิดคะแนนสอบเข้ามหาวิทยาลัยจากคะแนนในโรงเรียน...มีคนรู้มากขึ้นแต่
คิดไม่เป็น ทำงานเป็นกลุ่มไม่ได้ ...ครูมีหนี้สิน ๓๐,๐๐๐ ล้านบาท

"...ภาชีอุปการณการศึกษาสูงมาก...บรรยากาศมหาวิทยาลัยด้าน
ประชาคมขาดหาย ทำให้การเรียนการสอนเป็นเพียงภารกิจระหว่างอาจารย์
กับนักศึกษา...รัฐควรอุดหนุนเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้คนจนมีโอกาส...การยุบ
สภาเมื่อ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๓๔ ทำให้ พรบ. การศึกษาตลอดชีวิตตก
ไป พรบ. นี้ มุ่งแก้วิกฤตการณ์ทางการศึกษา การขาดแคลนครูสอน การ
หลังไหลคนชนบทเข้าเมืองหลวง

"...วงการครูขาดแคลน ๗๐ สาขาวิชา ในขณะที่ข้าราชการกระทรวง
ศึกษาริการมีมากกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน ...ขาดการอบรมครูประจำการ ต้อง
อบรม ๕ - ๖ เดือน มีการประเมินคุณภาพทุกปี โดยให้โรงเรียนประเมิน มี
ห้องสมุดให้ครูศึกษา ...แก่การสอนให้รู้จักถ่ายทอดความรู้เป็น ...มีการ
สอนแบบใหม่ นำเทคโนโลยีมาใช้...บทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกชั้นเรียน

ดูแลกิจกรรม ให้กำลังใจเด็ก ...สอนเฉพาะในห้องไม่ได้ เด็กต้องมีส่วนร่วม
จัดการเรียนการสอน

"...ครูใช้บทบาทครอบงำ ต้องเปลี่ยนมาใช้เหตุผลได้แย่ง ใช้การถก
เถียง... จัดสื่อมวลชนศึกษาระหว่างครูกับเด็ก ...การศึกษามุ่งผลิตคนเข้าตลาด
แรงงานเฉพาะกิจ แรงงานอุตสาหกรรม ราชการเศรษฐกิจและธุรกิจ ไม่ได้
มุ่งการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนมนุษย์ แนวคิดแรกได้ครอบงำการศึกษาทั้ง
ระบบ ทำให้เด็ก ๆ ที่ถูกเกณฑ์ให้เข้าโรงเรียน กลับถูกทอดทิ้ง เพราะเรียน
แล้วกลับไปทำงานไม่ได้..."

นี่เป็นคำให้สัมภาษณ์ของครูโรงเรียนประถม มัธยม ข้าราชการ อาจารย์
มหาวิทยาลัย ปลัดกระทรวง เลขาธิการสภาการศึกษาฯ คณะบดีคณะครุ
ศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ นักสื่อมวลชน ในช่วงปี ๒๕๓๔ - ๒๕๓๙ ตามหน้า
หนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์ ซึ่งคัดมาเป็นบางส่วน เพื่อชี้ให้เห็น
ว่า ปัญหาการศึกษาไทยนั้นเป็นที่ตระหนักและรู้สึกกันไปทั่ว แต่ยังหาทาง
ออกไม่ได้ว่าจะแก้กันอย่างไร

แต่ที่อยากให้ตราไว้ก็คือ คนเหล่านี้ล้วนแต่เป็นคนที่มีอำนาจหน้าที่
ทางการศึกษาในระดับต่างๆ กัน แต่ไม่สามารถรวมตัวกันแก้ไขปัญหาดัง
กล่าวได้ และเชื่อแน่ว่าจะแก้ไม่ได้ ถ้าไม่คิดตั้งปัญหามาแก่นอกระบบ
และทำให้ระบบราชการที่ตนเองกำกับดูแลอยู่เล็กลง โดยให้เด็ก พ่อแม่
ผู้ปกครอง ประชาชน มีส่วนร่วมในการทดลองทางการศึกษา

ถ้าทำเช่นนี้ได้ จะเกิดระลอกคลื่นทางการศึกษาขนานใหญ่ อันนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาไทยโดยองค์รวม

การปฏิรูปการบริหารจัดการการศึกษา

ถ้าจะทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาสำเร็จ ต้องไม่ทำการปฏิรูปใน
โครงสร้างการบริหารและการจัดการทางการเมืองและระบบราชการเดิม

ต้องสร้างกลไกทางการเมืองและกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการกำหนดบทบาทของราชการใหม่หมด

ทั้งนี้ถ้าเราเชื่อมั่นในระบบของประชาธิปไตยที่ว่า ระบบประชาธิปไตยก็คือ ระบบที่สร้างเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง และทางการศึกษาวัดนมธรรม อันทำให้พลเมืองแต่ละคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองไปได้อย่างเต็มที่ บนพื้นฐานการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธี และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางและหลายรูปแบบ ในขณะที่ระบบเผด็จการนั้นไม่ว่าจะใช้ชื่ออะไร ก็คือระบบที่กดคนลงเป็นทาส ทั้งคอยบั่นทอนไม่ให้พลเมืองแต่ละคนได้พัฒนาศักยภาพของตนอย่างแท้จริง โดยการมีส่วนร่วมของพลเมืองเป็นไปแบบสยบยอมต่ออำนาจบังคับบัญชาเป็นขั้นเป็นตอน

ในสภาพการเมืองที่เป็นอยู่ การศึกษาและวัฒนธรรม รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของพลเมือง จะได้รับความสนใจจากนักการเมืองน้อยที่สุด เพราะทุกคนคิดว่าการศึกษาคือเรื่องง่าย และมีรูปแบบการจัดการที่แน่นอนอยู่แล้ว โดยอาศัยผู้ที่เชี่ยวชาญทางการศึกษา ซึ่งได้แก่อธิบดีของกรมกองต่างๆ ซึ่งปฏิบัติกรอยู่แล้ว

วิธีการทางการเมืองและการบริหารจัดการแบบนี้ ได้พิสูจน์แล้วว่าล้มเหลวมากกว่าประสบความสำเร็จ ถ้าวัดผลกันที่คุณภาพของผู้ที่จบการศึกษาจากสถาบันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับใด ผลการวิจัยเรื่องนี้มีปรากฏอยู่ทั่วไป รวมทั้งความรู้สึของผู้ปกครอง และหัวหน้าหน่วยงานทั้งภาครัฐกิจ เอกชน และหน่วยงานราชการ ด้วยเหตุนี้ จึงขอเสนอแนวทางการปฏิรูปและการจัดการบริหารการศึกษาใหม่ โดยมีความคิดพื้นฐานสำคัญ คือ

๑. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาทุกขั้นตอน ตามวิถีทางประชาธิปไตย

๒. ให้นโยบายการศึกษาและการจัดการศึกษาหลุดพ้นจากกรอบความคิดการเมืองในระบบที่เป็นอยู่

๓. ให้การบริหารจัดการหลุดพ้นจากอิทธิพลและข้อกำหนดทางการเมืองและระเบียบปฏิบัติราชการในแบบที่เป็นอยู่

๔. ให้ฐานการพัฒนาการศึกษาหลุดพ้นจากผู้เชี่ยวชาญฝ่ายเดียว และผู้มีอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นฐานการพัฒนาที่ใช้มากกว่า ๑๐๐ ปี แล้ว ที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน หรือการพัฒนาแบบยับเยิน จึงควรเปลี่ยนฐานการพัฒนามาอยู่ที่ประชาชนและชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดความแปลกแยกทางวัฒนธรรม และให้ประชาชนมีส่วนร่วมการเรียนรู้การพัฒนาของเขาเองอย่างใกล้ชิด ทั้งในระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ระดับชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญต้องวางระยะห่าง และการทำงานร่วมกันกับประชาชนในมิติใหม่

๕. ความเชื่อพื้นฐานการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่ใช่การพยายามทำให้ทุกคนเหมือนกัน หรือคิดคล้ายๆ กัน แต่ยอมรับความแตกต่างของกันและกัน และให้สามารถพัฒนาความแตกต่างนั้นได้ ตราบใดที่ไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และชุมชนอื่น และไม่ก่อให้เกิดความไม่สันติสุขในครอบครัวและชุมชน

วิธีการปฏิรูปบริหารการจัดการใหม่

ให้มีสภาผู้แทนการศึกษาแห่งชาติ

- สภาผู้แทนการศึกษามุขมณฑล หรือจังหวัด มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนทั่วไป
- สภาผู้แทนการศึกษามุขมณฑล หรือจังหวัด มาจากการเลือกตั้งในกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มวิชาชีพที่มีการจัดตั้งองค์กรที่มีกฎหมายรองรับ

สภาการศึกษาแห่งชาติมีหน้าที่ดูแลงาน ดังนี้

- งานกระทรวงศึกษาธิการ
- งานทบวงมหาวิทยาลัย
- งานสภาวิจัยแห่งชาติ
- งานสภาการศึกษาแห่งชาติ
- งานสภาสังคมสงเคราะห์
- งานสภาองค์กรพัฒนาเอกชน

- งานสภาสื่อมวลชน

ตำแหน่งต่าง ๆ มีดังนี้

สภาผู้แทนการศึกษาแห่งชาติมีอำนาจตั้งบุคคลดำรงตำแหน่งดังนี้

- นายกสภาผู้แทนการศึกษาแห่งชาติ เป็นรองนายกรัฐมนตรีโดยตำแหน่ง
- รมต. กระทรวงศึกษาธิการ
- รมต. ทบวงมหาวิทยาลัย
- เลขาธิการสภาวิจัยแห่งชาติ
- เลขาธิการสภาสังคมสงเคราะห์
- เลขาธิการสภาองค์กรพัฒนาเอกชน
- เลขาธิการสภาสื่อมวลชน

ทุกตำแหน่งมีอายุ ๔ ปี โดยไม่เปลี่ยนแปลงไปตามอายุของรัฐบาล

ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนการศึกษาแห่งชาติ

มาจากการเลือกตั้งทุกจังหวัด และการแต่งตั้งทางอ้อมจากสมาชิกสภาฯ มีอายุ ๔ ปี โดยไม่ขึ้นกับอายุของรัฐบาล

หน้าที่ของสภาผู้แทนการศึกษาแห่งชาติ

• ออกกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานในสังกัด แล้วส่งให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาตามกำหนดเวลา ซึ่งรายละเอียดเรื่องนี้ จะต้องทำการวิจัยเป็นต่างหาก แต่ให้อยู่บนหลักการพื้นฐานของความอิสระทางการเมือง แต่ยังให้มีการโยงใยกับสภาผู้แทนราษฎร

• กำหนดหลักสูตรกลาง ตามสัดส่วน ๓ : ๓ : ๓ : ๑ (หลักสูตรกลาง - หลักสูตรท้องถิ่น - หลักสูตรทางเลือกของผู้เรียน - หลักสูตรทั่วไป)

- บริการทางวิชาการ

- จัดอบรมความคิดใหม่ๆ และวิธีการใหม่ๆ
- วิจัย
- คู่มือมาตรฐานการศึกษาทางวิชาการ
- ประเมินผลร่วม
- ส่งเสริมการแปลและเขียนหนังสือ
 - ตำราวิชาการ
 - ความคิดใหม่
 - หนังสือประกอบการเรียน
- ทำสื่อการศึกษาผ่าน
 - วิทยุ
 - โทรทัศน์
 - ซีดีรอม
 - อินเทอร์เน็ต
 - ข้อมูล
 - สารคดี
 - บทเรียน
 - แบบเรียน
- บริหารงานสถานีวิทย์และโทรทัศน์สำหรับการศึกษา
- พัฒนาระบบการเรียนรู้อ
- พัฒนาความรู้จิตวิทยาเด็ก
- จัดและส่งเสริมหน่วยงานอื่น ในเรื่องการศึกษาเด็กเฉพาะทาง
 - เด็กๆ และเยาวชน ควรจะได้รับการศึกษาโดยผ่าน
- ครอบครัว
- สื่อมวลชน
- ชุมชน
- โรงเรียน
- สื่อคอมพิวเตอร์

- สถาบันทางวิชาการต่างๆ

พิพิธภัณฑ

ห้องสมุด

เวทีและลานทางวัฒนธรรม

นักวิชาการและผู้ชำนาญการอิสระ

จะต้องให้ส่วนต่างๆ ข้างต้น มีส่วนจัดการศึกษา โดยเด็กและเยาวชน ใช้คู่มือการศึกษาไปรับบริการในหลักสูตรทางเลือกของผู้เรียน หรือหลักสูตรกลาง รวมทั้งวิชาทางเลือก ผู้สอนทางเลือกและโรงเรียนทางเลือก

การมีส่วนร่วมกำหนดคุณภาพการศึกษาและทางเลือกทางการศึกษา โดยวิธีการจัดงบประมาณให้ผู้เรียนแทนการจัดงบประมาณให้ผู้สอนอย่างที่ทำกันมาแบบเดิม

- ให้ใช้งบประมาณไปที่ผู้รับบริการ คือเด็กและเยาวชน ในรูปของคู่มือการศึกษา
- มีการจัดงบประมาณการศึกษาที่แน่นอน โดยมีสัดส่วนกับผลิตภัณฑ์รวมประชาชาติ (GNP.) ไม่ต่ำกว่างบประมาณปีก่อน
- ใช้วิธีการจัดงบประมาณแบบควบคุมภายหลัง (post - check) แทนแบบควบคุมก่อน (pre - check)
- มีการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพ
- งบประมาณการศึกษาต่อหัว ถ้าให้ได้คุณภาพ ไม่ควรต่ำกว่า ๔๐,๐๐๐ บาท ต่อคนต่อปี ซึ่งต้องมีการพิจารณารายละเอียดของเงินงบประมาณก้อนนี้อีกต่างหาก

ให้ทุกส่วนของสังคม รวมทั้งรัฐบาล มีสิทธิจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ และให้ผู้รับบริการคือ เด็ก ผู้ปกครอง เยาวชน ตัดสินใจเลือกการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาพื้นฐาน คือ

- อ่าน เขียน ภาษาอย่างน้อย ๒ ภาษา
- เลข
- วิทยาศาสตร์

- จริยธรรมและวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม
- ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์

ทั้งหมดนี้อยู่ในหลักสูตรกลาง ๓๐ %

หลักสูตร

จะมี ๔ ลักษณะ คือ

- หลักสูตรกลาง ๓๐ %
- หลักสูตรท้องถิ่น ๓๐ %
- หลักสูตรทางเลือกเฉพาะผู้เรียน ๓๐ %
- หลักสูตรทั่วไป ๑๐ %

ครู

ครูจะมีการฝึกหัดครูหลายๆ แบบ ซึ่งไม่ควรผูกขาดโดยสถาบันราชการเพียงอย่างเดียวแบบที่เคยทำกันมา

ให้มีการฝึกอบรมครูอย่างหลากหลาย ให้เหมาะกับเด็กและการศึกษาทางเลือกที่จะเป็นมิติใหม่ของสังคมหลังปี ๒๐๐๐

ผู้ที่มีสิทธิเป็นครู ควรเน้นที่ประสบการณ์ และความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของชุมชนเพิ่มขึ้น โดยไม่ควรให้สิทธิเฉพาะผู้มีวุฒิต่างครูเท่านั้น

บทสรุป

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่น่าเสนอในบทความนี้ เป็นการเสนอการปฏิรูปการศึกษาเพื่อเพิ่ม ทางเลือก หรือ กระแสรอง ให้แก่สังคมไทย โดยเฉพาะเด็กไทย เพราะระบบการศึกษาของไทยที่ผ่านมาเป็นการเดินตาม กระแสหลัก ที่รับอิทธิพลจากตะวันตก ไปพร้อมๆ กับระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม ซึ่งกระแสหลักของสังคมโลกตะวันตกจะ

เป็นผู้กำหนด โดยผ่านการกำกับนโยบายของรัฐบาลในแต่ละประเทศ

กระแสการพัฒนาในโลกนี้ มีสองกระแสคือ **กระแสหลัก** กับ **กระแสรอง** หรือที่บางครั้งเรียกว่า **กระแสทางเลือก** สำหรับกระแสทางเลือก อาจแตกออกไปได้หลายกระแส เป็นกระแสน้อยๆ ที่มีอิทธิพลเฉพาะกลุ่ม หรือชุมชนเล็กๆ กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในโลกนี้ (รวมทั้งในโลกตะวันตก) แต่มักจะถูกทำให้แปลกแยกจากสังคมและอำนาจรัฐโดยกระบวนการของรัฐเอง ซึ่งในสมัยก่อน ประชาชนที่เลือกกระแสรองมักจะถูกตั้งข้อหาทางการเมือง ทั้งจากรัฐและสังคม ว่าเป็นคอมมิวนิสต์บ้าง เป็นฝ่ายซ้ายบ้าง ทั้งที่ปัจเจกชนหรือกลุ่มชนเหล่านั้นอาจจะไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองในแนวทางดังกล่าวเลย

สิ่งที่เป็กระแสหลักในปัจจุบัน เห็นได้ชัดตั้งแต่ระบบการเมืองที่เป็นแบบทุนนิยมเสรี ระบบบริโภคเป็นแบบบริโภคนิยม โดยเน้นนิยมวัตถุเป็นหลัก ระบบเศรษฐกิจเน้นระบบอุตสาหกรรมและระบบเกษตรก็เช่นกัน สำหรับวิถีชีวิตก็เน้นวิถีชีวิตแบบเมืองมากกว่าวิถีชีวิตแบบชุมชนชนบท มีทัศนคติต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและมนุษย์ เป็นเพียงทรัพยากรทางอุตสาหกรรมและระบบธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งจะขอแสดงเปรียบเทียบกระแสการพัฒนาสองกระแสให้พิจารณาพอเป็นสังเขป

กระแสหลัก - กระแสรองในสังคมไทย

ระบบ	กระแสหลัก	กระแสรอง
การเมือง	- ทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย - การเมืองแบบชนชั้นนำ - รวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง - ปฏิรูประบบการเมืองเดิม	- การเมืองสีเขียว/แนวคิดวิทยาการเมือง - การเมืองแบบประชาชนมีส่วนร่วม - กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น - แสวงหาระบบการเมืองใหม่
	ฯลฯ	ฯลฯ

ระบบ	กระแสหลัก	กระแสรอง
เศรษฐกิจ	- อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ - อุตสาหกรรมข้ามชาติ - ทุนข้ามชาติ/ทุนใหญ่ ฯลฯ	- อุตสาหกรรมขนาดเล็ก/สีเขียว - อุตสาหกรรมในชุมชนและครอบครัว - ทุนในชุมชนและครอบครัว/ทุนเล็ก ฯลฯ
การค้า	- พึ่งพาการส่งออก ฯลฯ	- พึ่งพาการใช้เองในชุมชนเหลือจึงขาย ฯลฯ
ธุรกิจ	- ขนาดใหญ่/มีสาขาทั่วประเทศและเชื่อมกับระบบโลก ฯลฯ	- ขนาดเล็ก/ธุรกิจชุมชน ฯลฯ
การพัฒนา	- การพัฒนาแบบยั่งยืน - เน้นวัตถุนิยมตะวันตก "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" - เน้นการใช้ทรัพยากรเป็นเพียงวัตถุดิบทางอุตสาหกรรม - ใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน ฯลฯ	- การพัฒนาแบบยั่งยืน - เน้นการอยู่อย่างเรียบง่ายแบบตะวันออก - เน้นคุณค่าของมนุษย์ สัตว์ ต้นไม้ และธรรมชาติ - ใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบทดแทน ฯลฯ
ทรัพยากร	- ใช้อย่างไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม - ไม่คิด "ทุน" ของทรัพยากรธรรมชาติ ในส่วนที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ คิดแต่ทุนที่นำทรัพยากรมาใช้ ไม่มีทุนทด	- ใช้อย่างคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม - ให้ความสำคัญต่อ "ทุน" ทางธรรมชาติ ที่ธรรมชาติสร้างสรรค์มานับล้านปี ฯลฯ

ระบบ	กระแสหลัก	กระแสรอง
	แทนธรรมชาติที่เสียไป ฯลฯ	
เกษตร	- เน้นเกษตรอุตสาหกรรม - เน้นเกษตรเคมี - เน้นการเกษตรปลูกพืชแบบเดียว ฯลฯ	- เน้นเกษตรขนาดเล็ก - เน้นเกษตรธรรมชาติ - เน้นเกษตรแบบผสมผสาน ฯลฯ
มนุษย์	- เป็นทรัพยากรของการผลิตอุตสาหกรรม - การพัฒนาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ - การพัฒนาได้ทำลายธรรมชาติส่วนดีของมนุษย์ แต่กลับไปส่งเสริมธรรมชาติส่วนไม่ดีของมนุษย์ให้เฟื่องฟู ฯลฯ	- มีลักษณะมนุษยนิยม - มนุษย์เป็นผู้กำหนดการพัฒนา - การพัฒนาต้องสอดคล้องกับธรรมชาติมนุษย์ ไม่ทำลายส่วนดีของธรรมชาติมนุษย์ แต่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติส่วนไม่ดี ฯลฯ
ชุมชน	- เน้นชุมชนขนาดใหญ่ - ถ้าเป็นชุมชนขนาดเล็ก จะถูกควบคุมโดยส่วนกลาง และมีรูปแบบเดียว ฯลฯ	- เน้นชุมชนขนาดเล็ก - ชุมชนขนาดเล็กที่มีความหลากหลาย และมีการปกครองตนเองได้ โดยให้มีอำนาจจากรัฐส่วนกลางน้อยที่สุด เพื่อให้มีเอกลักษณ์และความเชื่อของตนเอง โดยสามารถมีความ

ระบบ	กระแสหลัก	กระแสรอง
		สัมพันธ์กับชุมชนอื่น และความเป็นประเทศยังคงอยู่ได้ ฯลฯ
วิถีคิด	- แบบตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาเป็นกระแสหลัก ฯลฯ	- แบบตะวันออกถ้าเป็นแบบตะวันตกก็เฉพาะเท่าที่สอดคล้องและไม่ทำลายคุณค่าทางจริยธรรม ฯลฯ
วิถีชีวิต	- วัตถุนิยม - วิ่งตามกระแสโลกาภิวัตน์ ฯลฯ	- ธรรมชาตินิยม - กลับไปสู่วิถีชีวิตแบบธรรมชาติ ฯลฯ
การบริโภค	- เน้นการบริโภคไม่มีที่สิ้นสุด - ไม่มีขอบเขต ฯลฯ	- เน้นการบริโภคแต่พอดี - มีขอบเขต ฯลฯ
วัฒนธรรม	- รับวัฒนธรรมตะวันตกโดยเฉพาะวัฒนธรรมอเมริกัน - เน้นวัฒนธรรมภาคกลางเป็นหลัก ฯลฯ	- เน้นวัฒนธรรมท้องถิ่น - ประยุกต์พิธีกรรมและวัฒนธรรมใหม่ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ฯลฯ
อาหาร	- แบบภาคกลางเป็นหลัก	- อาหารท้องถิ่น

ระบบ	กระแสหลัก	กระแสรอง
	- แบบตะวันตก - อาหารขยะ (Junk Food) ฯลฯ	- อาหารธรรมชาติ - อาหารมังสวิรัต ฯลฯ
การแต่งตัว	- สากลตะวันตก ฯลฯ ฯลฯ	- พื้นบ้าน, ท้องถิ่น ฯลฯ ฯลฯ
การรักษาพยาบาล	- เน้นระบบการแพทย์ตะวันตก - การรักษาแบบแยกส่วนบนรากฐานภูมิปัญญาตะวันตก ฯลฯ	- ระบบการแพทย์แผนโบราณบนรากฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม - การรักษาแบบองค์รวมผสมผสานการแพทย์สมัยใหม่และสมัยเก่า - การรักษาตัวเองแบบธรรมชาติ ฯลฯ
ขนบการยุติธรรม	- เน้นระบบศาลแบบตะวันตก ฯลฯ	- ผสมระบบศาลแบบตะวันตกกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ และศาสนาของชุมชน ฯลฯ
ระบบการศึกษา	- แบบตะวันตกโดยเฉพาะอเมริกันเป็นกระแสหลัก - เน้นการศึกษาด้านสมองมากกว่าหัวใจ โดยเฉพาะขาดเรื่องอารมณ์ ความรู้สึก และเน้นสมองซีกเดียว	- เน้นการศึกษาทางเลือก - การศึกษาที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์ระหว่างสมองกับหัวใจ และเน้นการพัฒนาสมองสองซีก

ระบบ	กระแสหลัก	กระแสรอง
	- ทำเด็กให้เหมาะกับโรงเรียน - โรงเรียนขนาดใหญ่ - การศึกษาขนาดใหญ่ - การศึกษาระบบเดียว - การศึกษาทางเดียว - ผู้ขาดอำนาจการจัดการศึกษา - ปรัชญาการศึกษาแบบเดียว - การศึกษาเป็นเครื่องมือทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจ	- ทำโรงเรียนให้เหมาะกับเด็ก - โรงเรียนขนาดเล็ก (Small School) - การศึกษาหลายระบบ - การศึกษาทางเลือก - การศึกษาทางเลือก - กระจายอำนาจการศึกษา - ปรัชญาการศึกษาหลายแบบ - การศึกษาเป็นเครื่องมือของเด็กและมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกชนและสังคม
	ฯลฯ	ฯลฯ

การพัฒนาประเทศและชุมชน ที่ควบคุมโดยอำนาจรัฐส่วนกลาง อำนาจทางกฎหมาย และอำนาจทางการเงิน โดยวิธีการจัดงบประมาณและการจัดเก็บภาษี มากำหนดทางเลือกให้ประชาชนเฉพาะกระแสหลักเพียงกระแสเดียว ในขณะที่การพัฒนากระแสรองหรือกระแสทางเลือกอื่นๆ ถูกกระบวนการทางการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคมกันออกไป ซึ่งกระแสหลักที่ถูกกำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๗ ฉบับ ที่ผ่านมา ๓๕ ปี ได้แสดงผลกรรมที่ผิดพลาดเพียงใด และทำลายสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ ในสังคมอย่างยากที่จะเรียกกลับคืนมา ในขณะเดียวกันก็สร้างคุณค่าใหม่ที่เลวร้ายกว่ามาแทนที่ ดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว

ในสังคมหลังปี ๒๐๐๐ ควรจะสร้างระบบที่เปิดโอกาสให้สมาชิกของสังคมได้เลือกการพัฒนาประเทศ พัฒนาชุมชน ได้หลากหลายกระแส

เพิ่ม กระแสrong ใน กระแสหลัก ให้มีความหมายทางสังคม การเมือง และ เศรษฐกิจ เพื่อให้ความคิดเรื่อง พวกเรา กับ พวกเรา หดไป ความคิดเรื่อง ชั่วๆ กับ ขวาว หดไป สังคมต้องเปิดช่องทางให้กระแสใหม่ๆ ได้ มีโอกาสทดลองและเป็นทางเลือกของผู้คนใน สยามประเทศ แห่งนี้ การศึกษาน่าจะเป็นขบวนการหนึ่ง ที่สร้าง จิตสำนึกใหม่ จิตสำนึกของความ มีใจกว้าง จิตสำนึกของการยอมรับความแตกต่าง และจิตสำนึกของการ อยู่ร่วมกันบนความแตกต่างด้วยวิธีการแห่งสันติ เมื่อนั้นสันติสุขก็จะกลับ คืนสู่ครอบครัว คืนสู่ชุมชน และคืนสู่สังคมโดยส่วนรวม

บทสรุปของข้าพเจ้า คือ

ถ้า...เราทำครอบครัวให้เหมาะกับเด็ก

เราทำโรงเรียนให้เหมาะกับเด็ก

เราทำชุมชนให้เหมาะกับเด็ก

เราทำผู้ใหญ่ให้เหมาะกับเด็ก

และสุดท้าย เราทำการศึกษาให้เหมาะกับเด็ก

ฯลฯ

เมื่อนั้นเราจะได้เด็กที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีฐานการพัฒนา ในวัยเด็ก ที่มีความสุข

ผู้ใหญ่ที่มีความสุข จะสร้างสังคมที่มีความสุข

ความสุขย่อมทำให้เราสามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ได้อย่าง ไม่เจ็บปวด และมีสติ

สุดท้าย ปัญญาก็จะเกิดตามมา

บรรณานุกรม

นิติ เอียวศรีวงศ์, ๒๕๓๘, ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์, สำนักพิมพ์
มติชน

ประเวศ วะสี, ๒๕๓๘, ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ, มูลนิธิภูมิปัญญา

ประเวศ วะสี, เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่, อมรวิทย์ นาครทรรพ, กมล ภูประเสริฐ, กษมา
วรวรรณ ณ อยุธยา, ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เทียนฉาย กิระนันท์, รังสรรค์
ธนะพรพันธุ์, ๒๕๓๙, ปฏิรูปการศึกษาไทย : แนวทางสู่การปฏิบัติ, มูลนิธิสด
ศรี - สฤษดิ์วงศ์

ประกอบ คูปรีดน์, โรงเรียนทางเลือก, หนังสือพิมพ์ สยามโพสต์ ฉบับวันที่ ๒๔ พฤษภาคม
๒๕๓๘

ปรีดี พนมยงค์, ๒๕๓๕, แนวความคิดประชาธิปไตยของปรีดี พนมยงค์, มูลนิธิปรีดี
พนมยงค์

พระเดชฐี เมธงูโร บรรณานิการ, เสน่ห์ จามริก, ส. ศิวรักษ์, เอกวิทย์ ณ ฉลาง,อุทัย
ศุลยเกษม, นิติ เอียวศรีวงศ์, พิกพ ธงไชย ๒๕๓๑, พุทธศาสนากับการศึกษา
ไทย : แนวคิดและประสบการณ์, สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลดคิมทอง

พระธรรมปิฎกา (ป.อ. ปยุตโต), ๒๕๓๘, การพัฒนาที่ยั่งยืน, สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลด
คิมทอง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ๒๕๓๘, พุทธธรรม, มหาวิทยาลัยวงศราชวิทยาลัยใน
พระบรมราชูปถัมภ์

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), ๒๕๓๖, การศึกษา เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา,
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

พระราชวรมนี, ๒๕๒๖, พุทธศาสนากับสังคมไทย, สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลดคิมทอง

พระราชวรมนี, ๒๕๑๘, ปรัชญาการศึกษาไทย, สำนักพิมพ์เคล็ดไทย

พิกพ ธงไชย บรรณานิการ, ๒๕๒๖, ชีวิตจริงที่หมู่บ้านเด็ก : ชุมชนและโรงเรียน
ทดลองในอุดมคติ, สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์, การกำหนดอัตราค่าเล่าเรียนตามประโยชน์ของการศึกษา,
หนังสือพิมพ์ ผู้จัดการรายวัน, ฉบับวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๓๙

รัตน์ ังไชย, ๒๕๒๖, อารมณ์ ความรัก และเสรีภาพของเด็ก, สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลด
คิมทอง

วุฒิชัย มูลศิลป์, ๒๕๒๙, การปฏิรูปการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, ๒๕๓๘, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, สำนักกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.)

วรรณไวทยากร, ชุมชนบทความทางวิชาการ, ๒๕๑๔, การศึกษา, โครงการตำราสังคม
ศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

มัทนี เกษกมล แปลและเรียบเรียง, ๒๕๓๑, โรงเรียนแสนสนุก (The School of Joy),
สำนักพิมพ์รักลูก

สายพิน แก้วงามประเสริฐ, ๒๕๓๘, การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี, สำนักพิมพ์
มติชน

สถิตย์ แก้วเชื้อ, จิตรกร ตั้งเกษมสุข บรรณาธิการ, ๒๕๒๖, มองการศึกษาไทย อดีต
ปัจจุบัน อนาคต, วิทยาลัยครูอุดรธานี

ส. หลายน้อย, ๒๕๓๕, สอนกุหลาบ : ตำนานการศึกษาสมัยใหม่ในกรุงเทพฯ, สำนัก
พิมพ์มติชน

ส. ศิวรักษ์, ๒๕๓๘, พิจารณาการศึกษาของไทยจากอดีตจนปัจจุบันและหาทาง
ออกสำหรับอนาคต, เอกสารในเล่มศึกษาลัย

ส. ศิวรักษ์, ๒๕๓๐, ลอกคราบวัฒนธรรมฝรั่ง, สำนักพิมพ์อักษรสาส์น

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ๒๕๑๔, การศึกษา, วัดบวรนิเวศ
วิหาร

เสน่ห์ จามริก, ๒๕๓๓, แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย บทวิเคราะห์เบื้องต้น,
มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

อภิชาติ พันธเสน, ๒๕๓๙, พัฒนาศาสนาในประเทศไทย : สมุทัยและมรรค ความหวัง ทางออก และทางเลือกใหม่, สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา

คอร์รีน แม็คคัลฟลิน, กอร์ดอน เดวิดสัน เขียน, พงษ์ทิพย์ สำราญจิตต์ เรียบเรียง, พระไพศาล วิสาโล บรรณาธิการ, ๒๕๓๔, สวนแสงอรุณ : สร้างสรรค์ชุมชนบนเส้นทางสู่สังคมใหม่ (Builders of The Dawn), สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลด์คัมทอง

โคลิน ฮอดเกตต์ เขียน, ทิพย์ อุดมอิทธิพงศ์ แปล, โรงเรียนแห่งชีวิต : โคลิน ฮอดเกตต์กับโรงเรียนเล็กๆ ที่ฮาร์วาร์ดแลนด์ (The School is a Story), วารสาร Resurgence ฉบับกันยายน - ตุลาคม ๒๕๒๙

จิ้ง จากส์ รูสโซ เขียน, จินดา จินตนาเสรี แปล, ๒๕๑๗, สัญญาประชาคม (Social Contract), ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย

เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ เขียน, สันต์ สิงห์ภักดี แปล, ๒๕๓๓, ความรู้ในมือของความรัก (On Education), สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ เขียน, สุวรรณ วงศ์ไศยวรรณ สถานันท์ แปล, ๒๕๓๓, เรียบเรียงสังคม - ระบบศึกษา (Education and the Social Order), สำนักพิมพ์คบไฟ

บิลล์ เกตส์ เขียน, นพดล เวสสวัสดิ์ แปล, ๒๕๓๙, เส้นทางสู่นาคต (The Road Ahead), สำนักพิมพ์อัมรินทร์

พริตจ็อฟ คาปรา เขียน, วิภาดา กิตติโกวิท แปล, ๒๕๓๒, จุดเกิดแต่แห่งพิลึกส์ (Uncommon Wisdom), สำนักพิมพ์ดอกหญ้า

พริตจ็อฟ คาปรา เขียน, พระประชา ปสนนธมโม, พระไพศาล วิสาโล, สันติสุข โสภณศิริ, รสนา โตสิตระกูล แปล, ๒๕๒๙, จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ (The Turning Point), สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลด์คัมทอง

ฟิลิปเคช. คอมบี้ เขียน, ก่อ สวัสดิ์พานิชย์ แปล, ๒๕๓๕, วิกฤตการณ์ของโลกในทางการศึกษา ทศวรรษในศตวรรษ ๑๙๘๐ (The World Crisis Education : The View from the Eighties), กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

มาซาโนบุ ฟูกูโอกะ เขียน, รสนา โตสิตระกูล แปล, ๒๕๓๐, ปฏิวัติยุคสมัยด้วยฟางเส้นเดียว, (The One - Straw Revolution), สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลด์คัมทอง

ริค พิลด์, แพกกี เทย์เลอร์, เร็กซ์ เวอร์เนอร์, ริค อินกราสซี, รวบรวม, ขนิษฐา มุติวัฒนาสวัสดิ์ แปล, *ฝ่าฟันในป่าใหญ่ หาบน้ำลำนารใส (Chop Wood Carry Water)*, สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง

ลิโอ ตอลสตอย เขียน, สมบัติ พิศสะอาด แปล, ๒๕๓๙, *ตอลสตอยกับการศึกษา (On Education)*, สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก (อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์)

อดัม เคิล เขียน, วิศิษฐ์ วงวิญญู แปล, ๒๕๓๘, *การศึกษาเพื่อความเป็นไท (Education for Liberation)*, สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

เอ.เอส.นิล เขียน, เตือนตา สุวรรณจินดา, สมบูรณ์ ศุภศิลป์, นักแปลนิรนาม, ร่วมแปล, ๒๕๓๙, *ซีวิต เสรีภาพ ซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill)*, สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

เอ.เอส.นิล เขียน, สมบัติ พิศสะอาด แปล, ๒๕๓๒, *เสรีภาพไม่ใช่การตามใจ (Freedom not License)*, สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

อริค ฟรอมม์ เขียน, สมบัติ พิศสะอาด แปล, ๒๕๓๐, *หนีไปจากเสรีภาพ (Escape from Freedom)*, สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

ไอวาน อิลลิช เขียน, สันต์ สิงห์ภักดี, สันติสุข โสภณสิริ แปล, ๒๕๓๗, *ที่นี่ไม่มีโรงเรียน (Deschooling Society)*, สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

กรอบแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔), ๒๕๓๙, สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย, ๒๕๒๙, *วิกฤตการณ์การศึกษาไทย, วิทยาลัยครูนครราชสีมา*

ข่าวการศึกษา, *แฟ้มข่าว ๒๕๓๘ - ๒๕๓๙*, ศูนย์ข้อมูล - มูลนิธิเด็ก

โครงการ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์" หนึ่งในกิจกรรมเนื่องในโอกาสครบรอบ ๕๐ ปี ของธนาคารกสิกรไทย, ๒๕๓๙, *การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า*

อาจารย์สาร, มกราคม - มีนาคม ๒๕๑๘, *ปฏิรูปการศึกษา : ความฝันของขุนนาง, มูลนิธิเสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป*

ป๋าวจารย์สาร, ฉบับหัตถ์กะทิ, พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๓๙, บ้านคนเมือง : แหล่ง
มั่วสุมแห่งใหม่ของวัฒนธรรมทางเลือก, มูลนิธิเสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป

ป๋าวจารย์สาร ฉบับ หัตถ์กะทิ, กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๓๙, แหวกกกรอบการศึกษา,
มูลนิธิเสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป

ศูนย์ศึกษา, มกราคม - เมษายน ๒๕๑๘, การศึกษาและความเป็นไท, สมาคมการ
ศึกษาแห่งประเทศไทย

ศูนย์ประสานงานกลางองค์การภาคเอกชนต่อต้านยาเสพติด (ศอศ.), ๒๕๓๙, ข่าวสาร
ศ.อ.ศ. NGO - ANCC, ๒๕๓๗ - ๒๕๓๘, สมาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
ไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

สยามอารยะ, ปีที่ ๓ ประจำเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๙, วอลดอร์ฟ เสมสิกขาลัย ชัมเมอร์
ฮิล โลกาวัดตันปฏิรูปการศึกษา, สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์

สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรม
ราชินีนาถ ในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ, ๒๕๓๔, คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงาน
เยาวชนแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ, สภาองค์การพัฒนาเด็กและเยาวชน, องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสห
ประชาชาติ (ยูนิเซฟ), ๒๕๓๓, การประชุมสมัชชาแห่งชาติ ครั้งที่ ๑ ด้าน
การพัฒนาเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๓๙, แผนพัฒนา
การศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔)

เล่มสิกขาลัย : การศึกษาเพื่อชีวิต สังคม และธรรมชาติ, ๒๕๓๘, มูลนิธิเสฐียร
โกเศศ - นาคะประทีป

• เกี่ยวกับผู้เขียนบทความ •

๑. รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน

คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. นายพิภพ ธงไชย

- ผู้ก่อตั้งโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก

- กรรมการผู้จัดการ

สถาบันการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม มูลนิธิเด็ก

- กรรมการเลขานุการมูลนิธิเด็ก

- ประธานคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

● ภาคผนวก ●

ฉายวิสัยทัศน์ “ปรีดี” ด้านต่างประเทศ

นายวิสัยทัศน์ “ปรีดี” ต่างประเทศ*

บริเวณลานปรีดี หน้าตึกโดม ภายใน ม.ธรรมศาสตร์ เมื่อเช้าวันนี้ (๑๐ พ.ค.) เต็มไปด้วยความคึกคักเนื่องจากการจัดงานเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาลของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ยูเนสโกประกาศยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก

ในช่วงเช้ามีพิธีทำบุญตักบาตรพระสงฆ์จำนวน ๑๐๑ รูป และถวายสังฆทานพระสงฆ์จำนวน ๑๐ รูป จากนั้นเวลาประมาณ ๘.๐๐ น. มีพิธีสักการะอนุสาวรีย์ปรีดี พนมยงค์ ด้วยพานพุ่ม ดอกไม้จากวัดสุทธรรมาติ และพิธีมอบรางวัลทุนการศึกษา

และที่หอประชุมใหญ่ ม.ธรรมศาสตร์ เวลา ๙.๓๐ น. มีพิธีมอบปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ให้กับนายอัปสร เระห์มาน วาฮิด ประธานาธิบดีประเทศอินโดนีเซีย และปาฐกถาพิเศษเนื่องในวาระฉลอง ๑๐๐ ปี ก่อนที่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีจะกล่าวสุนทรพจน์เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณนายปรีดีในฐานะบุคคลสำคัญของโลก

* จาก ผู้จัดการรายวัน ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓

อันที่จริง บทบาทของ นายปรีดีในเรื่องต่างประเทศ มักไม่ค่อยมีคนพูดถึง ทั้งๆ เป็นบทบาทที่โดดเด่นและ สร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศ ชาติอย่างสูง

นโยบายการต่างประเทศ ล้ำยุค

ความสำคัญของนาย ปรีดีด้านต่างประเทศ มิได้ มีเพียงสถานะที่เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในช่วงระยะเวลาสั้นๆ หากแต่นายปรีดีเมื่อครั้ง ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็มีบทบาทโดดเด่นทางด้านต่างประเทศมา โดยตลอด

ดร. ประภัศร์ เทพชาติรี อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ กล่าวถึงบทบาทของนายปรีดีด้านนโยบายต่างประเทศว่า บทบาทสำคัญในการต่างประเทศก็คือ การก่อตั้งขบวนการเสรีไทย และ การดำเนินการให้รอดพ้นจากการเป็นผู้แพ้สงคราม ซึ่งถือว่าเป็นการใช้การ ทุตอย่างชาญฉลาด

“ในช่วงนั้น นายปรีดียึดหลักการทูตความเป็นกลาง ซึ่งถือว่าสำคัญ มาก และน่าจะเป็นแนวทางและมรดกตกทอดหลักที่คนรุ่นปัจจุบันน่าจะ นำมาใช้ในปัจจุบัน”

๑๐๐ ปีชาตกาล ปรีดี พนมยงค์ - เช้าวันนี้ด้ว แทนสมามคม ชมรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ ม. ธรรมศาสตร์ หากันไปวางพานพุ่มในวาระดัง กล่าวที่ลานปรีดี

ดร. ประภัศร์อธิบายว่า ที่ผ่านมามีหลายยุคหลายสมัยที่ไทยขาดการดำเนินนโยบายความเป็นกลาง ทำให้เกือบที่จะตกอยู่ในภาวะที่จะได้รับผลร้าย โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน หลังจากวิกฤติเศรษฐกิจ ไทยก็พึ่งสหรัฐและไอเอ็มเอฟ จนเป็นความเคยชินที่จะต้องพึ่งพาประเทศมหาอำนาจ

“เราน่าจะน่านโยบายเรื่องนี้มาใช้ โดยพยายามหาจุดสมดุล ไม่พึ่งพิงสหรัฐและไอเอ็มเอฟมากเกินไป และสัญลักษณ์หนึ่งของนโยบายต่างประเทศ ที่เรามักใช้นโยบายแบบลู่ลม ซึ่งบางครั้งดูเหมือนจะทำให้เราสามารถรอดพ้นจากวิกฤติไปได้เรื่อยๆ แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เหมือนกับเราไม่มีหลักการและวิสัยทัศน์”

ไม่เพียงแต่บทบาทเรื่องการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยหรือการพยายามแก้ไขสนธิสัญญาหลายๆ ฉบับ จนไทยสามารถหลุดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นกลายเป็นทุกสิ่งทุกอย่างทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ รศ.ดร. สุรัชย์ ศิริไกร อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวถึงบทบาทของดร. ปรีดี ทางด้านกิจการต่างประเทศว่า เป็นเรื่องที่มีการพูดถึงน้อยมากและไม่มีการเขียนถึงจุดนี้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งๆ ที่นายปรีดีมีบทบาทในด้านนี้อย่างสูงและมีความน่าสนใจมาก

“สิ่งสำคัญคือ นายปรีดีเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์สูงและยาวไกล โดยเฉพาะ นายปรีดีได้สร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และหากนายปรีดีได้มีโอกาสได้อยู่ทำงานต่อไป ไม่ใช่จะมีประโยชน์เฉพาะภายในประเทศ แต่นายปรีดีจะสามารถสร้างภารกิจที่มีประโยชน์ต่อภูมิภาคอย่างแน่นอน”

รูปธรรมภารกิจด้านต่างประเทศของนายปรีดีสมัยที่ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคือ ได้เจรจาแก้ไขสนธิสัญญาที่ตะวันตกมีต่อประเทศไทยอย่างไม่เป็นธรรมหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จนกระทั่งสามารถดำเนินการเจรจาได้สำเร็จเรียบร้อยไปทุกประเทศ

ในเรื่องของเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ นายปรีดีก็สามารถเจรจาขอให้เปลี่ยนจากการสำรองทุนจากเงินปอนด์สเตอร์ลิงที่จะต้องเก็บไว้ที่อังกฤษ เป็นทองคำและเก็บไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยแทน

และตั้งแต่ก่อนจะเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ นายปรีดีก็มองเห็นความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจที่กำลังจะเกิดขึ้น และจะส่งผลต่อประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงได้ประกาศนโยบายต่างประเทศยึดความเป็นกลาง และประโยชน์ของชาติอย่างสูงสุด

แต่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ สมัยที่จอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ยอมให้ญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านด้วยเหตุผล ของความสงบภายในประเทศ จนถึงกับได้มีการทำสัญญาฉบับระหว่างกัน ในการร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น โดยหวังที่จะได้ดินแดนที่เคยเป็นของไทย กลับคืนมา ซึ่งเป็นสิ่งที่นายปรีดีไม่เห็นด้วยมาตั้งแต่แรก

นายปรีดีก็ได้ทำสิ่งที่ชาญฉลาดคือ หนีไปอยู่ยุโรป เพื่อจะได้ไม่ต้อง เห็นหนังสือประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา เนื่องจากในตอนนั้น เป็นผู้สำเร็จราชการแทน ทำให้นายปรีดีไม่ได้เซ็นลงนามประกาศสงคราม

เมื่อสงครามเสร็จสิ้น ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแพ้ นายปรีดีก็ใช้ช่องโหว่นี้ให้หนังสือ นั้นเป็นโมฆียะ คือไม่มีผล ทำให้ไทยรอดพ้นจากการเป็นประเทศแพ้สงคราม

รศ.ดร. สุรชัย กล่าวว่ นายปรีดียังได้แสดงทัศนะที่ไม่เห็นด้วยกับ การใช้กำลังในการเรียกร้องดินแดนที่ไทยเสียไปให้ฝรั่งเศสกลับคืนมา โดย อาศัยช่วงเวลาที่ฝรั่งเศสกำลังเพลี่ยงพล้ำสงครามต่อเยอรมนี ซึ่งเห็นว่า เป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำ แต่แนวคิดในการแก้ไขของนายปรีดีจะยึดหลักสันติวิธี โดยมองเห็นว่า เป็นสถานการณ์ที่สามารถใช้การเจรจาได้ หรือนำ เรื่องขึ้นพิจารณาในศาลโลก

และเมื่อเสร็จสิ้นภารกิจเสรีไทยดังกล่าว นายปรีดีก็มีบทบาทสำคัญ ในการไกล่เกลี่ยปัญหาต่างๆ

“อาทิ ข้อเสนอ ๒๑ ข้อ ของญี่ปุ่นที่พยายามให้ไทยมีส่วนรับผิดชอบ ก็สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ”

นอกจากนี้ การที่ไทยต้องส่งข้าวหลายแสนตันเป็นค่าปฏิกรรมสงคราม ให้แก่อังกฤษ จนเกิดภาวะข้าวขาดแคลนในประเทศ แม้ ม.ร.ว. เส็นีย ปราโมช พยายามเจรจาต่อรองก็ไม่บังเกิดผล แต่นายปรีดีสามารถใช้ชั้น เชิงการทูตเจรจากับอังกฤษจนสามารถผ่อนผันได้เป็นอันมาก

จากภารกิจของขบวนการเสรีไทย แม้แต่สหรัฐก็ถือว่า ขบวนการ เสรีไทยมีส่วนสำคัญที่ทำให้สหรัฐสามารถชนะสงครามได้ ดังนั้น จึงได้

มอบเหรียญ Gold Medal Of Freedom ซึ่งเป็นเหรียญเกียรติคุณชั้นสูงสุดที่จะมอบให้คนต่างชาติแก่นายปรีดี โดยได้รับมอบจากประธานาธิบดีทรูแมน ประเทศสหรัฐอเมริกา

ช่วยชาติพ้นภัยหลังสงครามโลก

นายปรีดียังมองการณ์ไกลต่อเรื่องการปลดอาวุธทหารหลังเสร็จสิ้นสงคราม ซึ่งโดยปกติจีนเป็นฝ่ายเข้ามาปลดอาวุธในประเทศต่างๆ ที่เส้นขนานที่ ๑๖ แต่นายปรีดีไม่ยินยอมให้จีนเข้ามาปลดอาวุธในประเทศไทย เพราะเกรงจะทำให้ประเทศไทยถูกแบ่งแยกประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าต่อมา ความคิดของนายปรีดีก็เป็นจริง เหมือนที่เกิดในเยอรมนีและเกาหลี แต่ไทยสามารถรอดพ้นมาได้ โดยนายปรีดีเจรจาขอให้ Lord. Mount Batton เข้ามาดำเนินการแทน

ในยุคนั้น แม้นายปรีดีจะดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทน แต่สหรัฐฯ ก็ให้ความเชื่อถือต่อนายปรีดีเป็นอย่างมาก ซึ่งก็สามารถทำให้การต่างประเทศของไทยมีความเข้มแข็ง

ภายหลังสงคราม ม.ร.ว. เสนีย์ก็ได้ประกาศคืนดินแดนที่ไทยได้กลับคืนมาในช่วงจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แก่ ลาว เขมร กัมพูชา ไหมด

ต่อมาเมื่อนายปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้พยายามต่อรองกับฝรั่งเศสว่า ถ้าฝรั่งเศสจะไม่ให้เอกราชแก่ประเทศเหล่านั้น ประเทศไทยก็จะขอคืนมาเป็นสิทธิ์ของไทยแต่ฝรั่งเศสก็ไม่ยินยอมมอบคืนให้ไทย และได้มอบเอกราชให้คืนแก่ประเทศในอินโดจีน ดังนั้น นายปรีดีจึงหันไปสนับสนุนลาว เวียดนาม และกัมพูชา โดยการตั้ง South East Asian League หรือ SEAL ในวันที่ ๘ กันยายน ๑๙๔๗ เพื่อช่วยประเทศเหล่านี้เรียกร้องเอกราช

และเนื่องจากไทยเป็นเพียงประเทศเดียวที่รอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้น ไทยจึงต้องการเป็นเวทีให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกิดสันติภาพในภูมิภาค เพื่อการสร้าง "ดุลยภาพแห่งอำนาจ"

ในที่สุดแนวคิด SEAL ของท่านก็พัฒนามาเป็น ASIAN และประเทศไทยก็จะได้มิตร ได้บุญคุณ และมีบทบาทสำคัญในอินโดจีน

"น่าเสียดายที่นายบริติชกรัประหารจากผู้นำทหารเสียก่อน จนจอมพล ป. พิบูลสงครามได้กลับมาใช้อำนาจ และรัฐบาลในสมัยต่อๆ มา ก็เป็นเผด็จการทหารมาโดยตลอด"

รศ.ดร. สุรชัย กล่าวและว่า การเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านต่างประเทศเป็นไปในทางตรงข้ามอย่างสิ้นเชิง เพื่อจะเอาใจสหรัฐอเมริกา

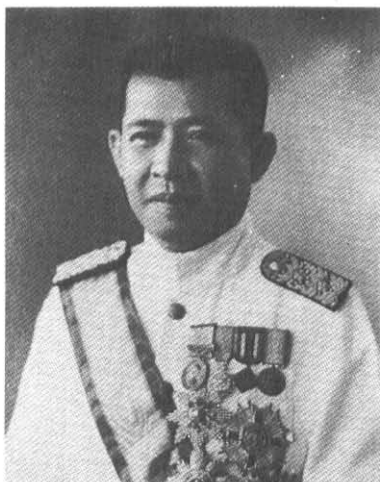
เนื่องจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม เคยเป็นบุคคลที่ฝรั่งเศสเห็นว่า เป็นจอมเผด็จการและอาชญากรสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงหันมาเอาใจสหรัฐโดยการเปลี่ยนจุดยืนทันที

"เหตุผลคือ เพื่อที่จะให้ได้รับการรับรองการเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งการที่ไทยให้ความสนับสนุนฝรั่งเศสและสหรัฐจนถึงสมัยสงครามเย็น ไทยก็ดำเนินนโยบายตามอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างสุดขีดทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการส่งทหารเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี เป็นฐานทัพของอเมริกาในการทิ้งระเบิดในอินโดจีน เป็นการดำเนินนโยบายที่เป็นศัตรูกับทุกประเทศในภูมิภาค"

"ผลที่ตามมาคือ เกิดความไม่สงบสุขในภูมิภาคยาวนานกว่า ๒๐ ปี จากสงครามอินโดจีนซึ่งหากนายบริติชยังอยู่ เชื่อแน่ว่าจะไม่เกิดสงครามขึ้น หรือเกิดขึ้นก็จะไม่รุนแรงเช่นนี้"

รศ.ดร. สุรชัย กล่าวในที่สุด

ภาคผนวก
(พิเศษ)

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘)

สถาบันพระมหากษัตริย์ กับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านอธิการบดี ท่านที่เคารพ
ทุกๆ ท่าน ในการกล่าวเรื่อง คุณูปการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อ
สังคมไทย ควรเริ่มต้นด้วยสัจธรรม สัจธรรมประการหนึ่งคือ ความเป็นจริงที่ว่า
สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเปลี่ยนแปลง สรรพสิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง นั่นคือ ทุกสิ่ง
ทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ตั้งแต่จักรวาลไปจนถึงอะตอม ท่ามกลางกระแส
ของความเปลี่ยนแปลง ถ้ามีระบบใดระบบหนึ่งที่ปรับตัวไม่ได้ ระบบนั้นย่อมเกิด
วิกฤตและเสื่อมสลายไป นี่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับระบบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น
ระบบชีวิตตั้งแต่จุลินทรีย์ไปจนถึงไดโนเสาร์ องค์กร สถาบัน บริษัท ตลอดจน
ไปจนถึงอารยธรรมต่างๆ เช่น อารยธรรมเมโสโปเตเมีย กรีก และโรมัน เป็นต้น
อารยธรรมเหล่านี้ล้วนเสื่อมสลายไปเพราะปรับตัวไม่ได้ท่ามกลางกระแสความ
เปลี่ยนแปลง ต้นเค้าของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกในปัจจุบันเกิดขึ้นเมื่อ
๓๐๐ ปีก่อน เริ่มต้นด้วยการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ อันนำไปสู่การปฏิวัติทาง
อุตสาหกรรม ซึ่งนำไปสู่อำนาจ และการแผ่ขยายอำนาจของมหาอำนาจตะวันตก
ไปทั่วโลก อันก่อให้เกิดกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เขย่ารากลไปทั่วโลก กระทบ
ประเทศน้อยใหญ่ทุกประเทศทั่วไป การที่ประเทศต่างๆ จะปรับตัวต่อกระแสการ
เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของโลก เป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะการที่จะปรับวิธีคิด
และปรับโครงสร้าง ไม่ว่าสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นเรื่องที่ยากมาก ประเทศต่างๆ
จึงประสบภัยพิบัตินานัปการ เช่น ความขัดแย้ง สงคราม ความผันผวนรุนแรง
ในสังคม วิกฤตการณ์วัฒนธรรม หรือวิกฤตการณ์ในรากเหง้าของตนเอง

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ และโดยเฉพาะรัชกาลที่ ๕ ทรงพยายามปรับ
ประเทศไทยให้มีความเป็นสมัยใหม่ กระแสความเปลี่ยนแปลงของความเป็นสมัย
ใหม่ของประเทศไทยและของโลกก่อให้เกิดความเครียดเชิงโครงสร้างในสังคมไทย
เพราะโครงสร้างทางสังคมปรับตัวไม่ได้ง่าย ๆ ความเครียดเชิงโครงสร้างนำไปสู่

จากคำกล่าวเปิดงานปรีดี พนมยงค์ หน้าตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๑๑
พฤษภาคม ๒๕๔๐ โดย ศนพ.ประเวศ วะสี

ความรุนแรงได้ ดังที่มีความพยายามที่จะก่อการปฏิวัติรัฐประหารที่เรียกว่า กบฏ
ในรัชกาลที่ ๖

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่เรียกว่า The Great Depression of ๑๙๓๐ เป็นกระแสใหญ่อีกกระแสหนึ่งที่เพิ่มความเครียดให้สังคมไทย ความเครียดเพราะกระแสความเปลี่ยนแปลงจะผลิตปัญหาารุนแรงต่างๆ เข้าสู่รัฐบาลที่รวมศูนย์อำนาจ ถ้าโครงสร้างอำนาจยังรวมศูนย์ ไม่ว่ารัฐบาลนั้นจะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือทหาร หรือพลเรือน ดังที่เราเห็นอุบัติเหตุเภทภัยที่เกิดขึ้นกับรัฐบาลต่างๆ เรื่อยมา การเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยสันติวิธีเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ ย้ายบทบาทจากจุดศูนย์รวมทางการเมือง อันเป็นจุดที่หล่อหลอมกลายเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ ซึ่งพันอันตรายจากความเครียด และการเป็นเป้าหมายการเมือง ทำให้เกิดความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์สืบมา

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์มีความปลอดภัยและมั่นคงยิ่งขึ้น ถ้าศึกษาความคิด บทบาท และพฤติกรรมของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎร ทั้งในระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และหลังจากนั้น จะเห็นว่าอาจารย์ปรีดี คือผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ นี่จะเป็นการตรงข้ามกับความพยายามสร้างภาพให้สังคมไทยเข้าใจไปว่าอาจารย์ปรีดีเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ท่านผู้มีเกียรติครับ ประสบการณ์ตรงอาจจะหลอกเราได้ เช่น ประสบการณ์โดยตรงกับพื้นผิวโลกจะทำให้เราคิดว่าโลกแบนเพราะเราเห็นอยู่ทุกวัน เราจะสรุปว่ามันแบน แต่การประมวลความรู้โดยอาศัยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าโลกกลม จากประสบการณ์ตรงจะคิดว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลกเพราะเราเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออกทุกเช้าและตกทางทิศตะวันตกอยู่ทุกเย็น มนุษย์จะเชื่อเช่นนั้นว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ฉะนั้นประสบการณ์ตรงอาจทำให้เราเข้าใจผิดได้ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ ทำให้เรารู้ความจริง

เรื่องท่านอาจารย์ปรีดี เช่นกัน ได้มีผู้สนใจสร้างภาพว่าท่านเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ จะพบความจริง ซึ่งตรงกันข้ามคือ ท่านเป็นผู้ที่พยายามที่จะพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในช่วงที่ท่านมีอำนาจทางการเมืองและในช่วงที่ท่านไม่มีอำนาจแล้ว จนวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน ถ้าวิญญูชนใช้การประมวลความรู้โดยหลักฐานจะพบความจริงตามนี้ ความจริงที่ตรงข้ามกับการเล่าลือประดู่เรื่องดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก หรือโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ความจริงเป็นเรื่องสำคัญ ความจริง ความรัก ความสมานฉันท์ เป็นเรื่องที่ไม่ไปด้วยกันได้ ความไม่จริงก่อให้เกิดความเกลียดชังความเป็นปฏิปักษ์ และความแตกร้าง ประเทศไทยมีความแตกแยกกันมากเป็นสังคมทอนกำลัง จนไม่มีกำลังที่จะเผชิญวิกฤตการณ์ต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ ความรักและความสามัคคี ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ถ้าคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว จะมองไม่เห็นความดีของอาจารย์ปรีดี ซึ่งมีเป็นอเนกประการ ถ้ารู้ความจริงว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ จะเห็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่ต่อสังคมไทยของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแห่งนี้ โดยมุ่งที่จะสร้างคนที่มีการศึกษาจำนวนมากขึ้นมามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย อาจารย์ปรีดีวางระบบการคลังของประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อาจารย์ปรีดีพยายามวางความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญาสิทธินอกอาณาเขตที่ไทยเสียเปรียบต่างประเทศและเสียศักดิ์ศรี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ถึง ๑๐ ปี เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นบุกไทย ยกทัพเข้ามาประเทศไทย และบังคับให้ประเทศไทยประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร อาจารย์ปรีดีในขณะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามพันธมิตรถือว่าประเทศไทยแพ้สงครามด้วย อาจารย์ปรีดีใน

ฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้ซึ่งประกาศ
สันติภาพเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔ โดยถือว่าการประกาศสงครามเป็นโมฆะ
ประเทศไทยไม่มีกรณีสงครามกับสัมพันธมิตร และดำเนินการเจรจากับฝ่าย
สัมพันธมิตรให้รับรองอิสรภาพของประเทศไทย

การประกาศสันติภาพของอาจารย์ปรีดีเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔
เท่ากับเป็นการกู้อิสรภาพของประเทศไทย จากการตกเป็นเมืองขึ้นของสัมพันธมิตร
จากคุณูปการในการรักษาบ้านเมืองไว้เมื่อพระมหากษัตริย์ยังทรงพระเยาว์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตอบแทนคุณงามความดีของ
ท่านอาจารย์ปรีดี ด้วยการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้ดำรงตำแหน่ง
รัฐบุรุษอาวุโส เป็นคนแรกและคนเดียวของประเทศไทย

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเป็นตัวอย่างของสามัญชนคนไทยที่มีความรักชาติบ้าน
เมืองอย่างแรงกล้า พยายามเรียนรู้จนเกิดปัญญา ใช้ปัญญาทำงานเพื่อประเทศ
ชาติ ดำรงตนอยู่ในความสุจริต ถูกต้อง มีความกล้าหาญ เป็นกำลังสำคัญใน
การก่อให้เกิดประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พิทักษ์สถาบัน
พระมหากษัตริย์ เชิดชู และพยายามพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ดำรงตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย นายกรัฐมนตรี เป็น
ผู้รักษากันเมืองไว้ในยามคับขัน ไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น นับว่า
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นคนดีศรีสยามโดยแท้

การที่มีคนไทยคนหนึ่งเป็นคนดีถึงขนาดนี้ เป็นเรื่องหาได้ยาก ควรที่สังคม
ไทยโดยเฉพาะอนุชนคนรุ่นหลังจะได้รู้ความจริง มีความภูมิใจในความดีของ
เพื่อนร่วมชาติที่ทรงคุณงามความดีอันสูงยิ่งเช่นนี้ และเกิดความบันดาลใจที่จะ
ทำความดีเพื่อชาติบ้านเมือง

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๓ หรือตรงกับ
ค.ศ.๑๙๐๐ ในปี ค.ศ.๒๐๐๐ หรือปี พ.ศ.๒๕๔๓ ปีข้างหน้าท่านจะมีชาติกาลครบ
๑ รอบศตวรรษ ในโอกาสเช่นนี้ ประเทศไทยควรจะกระทำอะไรอันเป็นสัญลักษณ์
เพื่อให้สังคมไทยระลึกถึงคุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโสมีต่อสังคมไทย เพื่อก่อให้เกิดกำลังใจในชาติบ้านเมืองในการที่จะก้าว
เดินต่อไปข้างหน้า รัฐบาลควรเป็นเจ้าภาพจัดงานโดยจะเรียกว่า "งานฉลอง

๑ ศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทย” หรือ “๑ ศตวรรษ ปรีดี คนดีศรีสยาม” หรือชื่ออื่นในทำนองนี้ก็ตาม ประกอบกับการสร้างสื่อในรูปแบบๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้จักคนไทยที่ประกอบคุณงามความดีแก่แผ่นดินเกิด นอกจากนั้นรัฐบาลควรจะดำเนินการเสนอให้ UNESCO ประกาศให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทยเป็นบุคคลสำคัญของโลก เพื่อโลกจะได้รับรู้การมีบุคคลสำคัญระดับโลกของประเทศไทย

ท่านผู้มีเกียรติครับ ถ้ารัฐบาลได้ทำตามนี้จะเกิดความเป็นมงคล มงคลกับรัฐบาลเอง และมงคลกับสังคมไทย คนไทยนั้นถือเรื่องมงคล มงคลเกิดจากความจริง ความงาม ความถูกต้อง การมีความกตัญญูทวนเวียนต่อคนที่มีบุญคุณ สังคมที่มีความกตัญญูทวนเวียนต่อคนที่ควรกตัญญูทวนเวียน ย่อมเป็นสังคมที่มีความเป็นมงคลอยู่ในตัว ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ นี้ หรือ ค.ศ.๒๐๐๐ จะเป็นปีแห่งชาตกาลครบรอบศตวรรษของคนไทยผู้ทรงคุณวิเศษอีกท่านหนึ่ง คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี การประกาศเกียรติคุณของคนไทยผู้ทรงคุณงามความดีสูงสุดมากกว่า ๑ คน ไม่ใช่ข้อเสียหาอะไร ตรงข้าม กลับจะเป็นไปในทางที่เป็นคุณยิ่งขึ้น เรายังมีคนไทยที่ทรงคุณงามความดีสูงจำนวนมากคนเท่าใดที่จะให้โลกได้รับรู้ ยังเป็นการดีเท่านั้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ สังคมไทยควรจะสละพ้นการคิดอย่างชาดุดมิกาวะ หรือคิดอย่างเด็กๆ ว่า ถ้ารักคนนี้ต้องไม่รักคนโน้น การคิดแบบแยกข้าง แยกพวก ได้ทำลายสังคมไทยมามากเกินไป ควรจะปรับเปลี่ยนวิธีคิดมาเป็นการคิดแบบเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ

ท่านที่เคารพครับ สังคมไทยตอนกำลังกันเองมามาก จนสังคมอ่อนแอ ถึงเวลาที่เราจะสร้างความรักความสมานฉันท์ ความเป็นมงคล ให้เกิดขึ้นในชาติ บ้านเมือง เพื่อสังคมไทยจะได้มีกำลังของแผ่นดินหรือภูมิพละในการดำเนินไปข้างหน้า สามารถเอาชนะอุปสรรคอันยากลำบากนานาประการ สามารถสร้างสันติภาพและสันติสุขให้เกิดขึ้นในแผ่นดินของเราให้จงได้ อันเป็นสิ่งปรารถนาสูงสุดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ขอขอบพระคุณครับ

ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี

เรื่อง การเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญ
บรรจุไว้ในปฏิทินของยูเนสโก

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ ในการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ (Anniversaries of great personalities and historic events) เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งชาตกาล และให้ความเห็นชอบโครงการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ เนื่องจากในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบชาตกาล ๑๐๐ ปี ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ซึ่งประกอบคุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกในด้านการศึกษา สันติภาพ ตลอดจนประชาธิปไตยแก่ชาวไทยและชาวโลก และเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ และราษฎรไทย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ เสียสละ ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป

ประชุมเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๓๖๑/๒๕๔๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าวดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลรายนามต่อไปนี้เป็นกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ คือ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)	๑๒. นายประเวศ วะสี
๒. พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)	๑๓. นายพนัส สิมะเสถียร
๓. ประธานรัฐสภา	๑๔. นายมารุต นุนนาต
๔. ประธานศาลฎีกา	๑๕. นายระพี สาคริก
๕. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์	๑๖. นายสถาพร กวีदानนท์
๖. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	๑๗. นายสุธี สิงห์เสน่ห์
๗. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา	๑๘. นายเสน่ห์ จามริก
๘. นายชวน หลีกภัย	๑๙. นายเสม พริ้งพวงแก้ว
๙. ม.ร.ว.เทพ เทวกุล	๒๐. นายเสริมศักดิ์ การุณ
๑๐. นายนิคม จันทรวิทุร	๒๑. นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์
๑๑. นายประมวล สกาวสุ	๒๒. นายอุทัย พิมพ์ใจชน

คณะกรรมการอำนวยการ

๑. นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
๓. รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย
๔. นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๕. ประธานมูลนิธิเสรีไทยโกศเค-นาคะประทีป
๖. ประธานชมรม ต.ม.อ.ก.สัมพันธ์

กรรมการ

๗. ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๘. ผู้แทนสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
๙. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑๐. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ
๑๑. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
๑๒. ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข

๑๓. ผู้แทนสำนักงานประมาณ	๓๒. ผู้แทนสมาคมสิทธิเสรีภาพแห่งประเทศไทย
๑๔. ผู้แทนกรมธนารักษ์	๓๓. ผู้แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
๑๕. ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย	๓๔. ผู้แทนคณะกรรมการการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย
๑๖. ผู้แทนการสื่อสารแห่งประเทศไทย	๓๕. ผู้แทนองค์การเครือข่ายเดือนตุลา
๑๗. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้แทน	๓๖. ผู้แทนสมัชชาคนจน
๑๘. ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หรือผู้แทน	๓๗. เลขาธิการสหพันธ์นิสิตนักศึกษา
แห่งประเทศไทย
๑๙. ผู้แทนสำนักจุฬาราชมนตรี	๓๘. นายกองค์การนักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๐. ผู้แทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย	๓๙. ประธานสภานักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๑. ผู้แทนมูลนิธิปริทัศน์ พนมยงค์	๔๐. นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ
๒๒. ผู้แทนมูลนิธิป๋วย อึ๊งภากรณ์	๔๑. นายจาตุรนต์ ฉายแสง
๒๓. ผู้แทนมูลนิธิโกมล คีมทอง	๔๒. นายปรีชา สุวธรรณัต
๒๔. ผู้แทนมูลนิธิซูวีย์ โอวาทวงษ์	๔๓. นายพินิจ จารุสมบัติ
๒๕. ผู้แทนมูลนิธิดวงประทีป	๔๔. นายพิรพันธุ์ พาลุสุข
๒๖. ผู้แทนมูลนิธิเด็ก	๔๕. นายโกศล พลกุล
๒๗. ผู้แทนมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม	๔๖. นายสมศักดิ์ สืบตระกูล
๒๘. ผู้แทนมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์	๔๗. นายอดิสร เพียงเกษ
๒๙. ผู้แทนมูลนิธิบูรณะชนบท	๔๘. นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
๓๐. ผู้แทนสถาบันสันติประชาธรรม	๔๙. นายอารีเพ็ญ อุตรสินธุ์
๓๑. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์
ในพระบรมราชูปถัมภ์	
๕๐. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กรรมการและเลขานุการ
๕๑. นายพนม เที่ยมประยูร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๒. นายพิภพ ธงไชย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
๒. ประธานมูลนิธิเสรีไทยโกเศศ-นาคะประทีป	ประธานกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
- กรรมการ
๓. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก
ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
๕. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์	๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
๕. นางสาวศิริ สุวรรณสถิตย์	๑๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศึกษาและประมวล
ผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการ
เสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ต่อองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และ
วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ	๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
	๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
	๑๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ สำหรับเด็กและเยาวชน	๒๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
๑๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา	๒๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
๑๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดประกวดภาพยนตร์ รางวัลพระเจ้าช้างเผือก	๒๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
๑๘. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัล ปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตยและสันติภาพ	๒๔. นางซุสสิพร เกษโกวิท
๑๙. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	๒๕. นางอุษฎิ บุญหัดคนกุล
๒๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๒๖. นายประเนต ภูมิถาวร
๓๒. นายพนม เอี่ยมประยูร	๒๗. นายวิชญ์ วรัญญู
๓๓. นายพิภพ ธงไชย	๒๘. นางวาทินี สายประดิษฐ์
๓๔. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์	๒๙. นายสันต์ หัตถิรัตน์
๓๕. นายกมล กมลตระกูล	๓๐. นายสุรพล นิติไกรพจน์
	๓๑. นายเหวง โตจิราการ
	กรรมการและเลขานุการ
	คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
	กรรมการและเลขานุการ
	คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
	คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
	คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. อนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์	ประธานอนุกรรมการ
๒. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษามหาวิทยาลัยและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ	
นายวิเชียร วัฒนคุณ	ประธานอนุกรรมการ
๓. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์	
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
๔. อนุกรรมการฝ่ายวิชาการ	
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
๕. อนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน	
นางสาววารี หะวานนท์	ประธานอนุกรรมการ
๖. อนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์	
นายมานิจ สุขสมจิตร	ประธานอนุกรรมการ
๗. อนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม	
นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์	ประธานอนุกรรมการ

๘. อนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ ประธานอนุกรรมการ
๙. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์ ประธานอนุกรรมการ
๑๐. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณรัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
สำหรับเด็กและเยาวชน
ผู้แทนมูลนิธิเด็ก ประธานอนุกรรมการ
๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา
นายสันติสุข โสภณสิริ ประธานอนุกรรมการ
๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก
นายโดม สุขวงศ์ ประธานอนุกรรมการ
๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย
และสันติภาพ
นายเสม พริ้งพวงแก้ว ประธานอนุกรรมการ
๑๔. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน ๑๐๐ ปี
รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
นายพิภพ อึ้งไชย ประธานอนุกรรมการ
๑๕. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
นายสุภัทร สุคนธวัต ประธานอนุกรรมการ
๑๖. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
นายกิตติศักดิ์ ประกิต ประธานอนุกรรมการ
๑๗. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
นายสุริชัย หวันแก้ว ประธานอนุกรรมการ
๑๘. อนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
นายพนม เขี่ยมประยูร ประธานอนุกรรมการ

ให้คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นนี้ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และในการนี้ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพิ่มเติมเพื่อดำเนินการใดๆได้ตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๐

(พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ)
นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๑๔๔/๒๕๔๐

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส

นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของรัฐบาลอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย และได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๖๑/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

๑. ให้ปรับปรุงชื่อคณะกรรมการฯ เป็นคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

๒. ให้แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ดังนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

นายอดุล วิเชียรเจริญ

คณะกรรมการอำนวยการ

นายบรรณิธิ เศรษฐบุตร

รองประธานกรรมการอำนวยการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นายบรรณิธิ เศรษฐบุตร

รองประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ

กรรมการ

๒. นางจารุพร ไวยนันท์

๗. นายตรวฑิต ตัมพานุวัตร

๓. นายจริยวัฒน์ สันตะบุตร

๘. นายภาณุพล ทรงประเสริฐ

๔. นายโชคชัย สุทธาเวช

๙. นางสุทธาสนี วัชรบูรณ์

๕. นายสมเกียรติ อภิญาชน

๑๐. นายอนันต์ วิริยะพินิจ

๖. นายบัณฑิต ล้ำชา

คณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของนายปรีดี พนมยงค์

๑. ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์ อนุกรรมการ ๒. นายนิคม จันทรวีฑูร ๓. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล ๔. นายปรีดี เกษมทรัพย์ ๕. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์ ๖. นายวิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ๗. นายประทุม โฉมฉาย ๘. นายสมจิตต์ อินสิงห์ ๙. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์	ประธานอนุกรรมการ ๑๐. นายสะอาด พิมพ์สวัสดิ์ ๑๑. นายระวี ฤกษ์จำนง ๑๒. นายสังัด ศรีวณิช ๑๓. นายศุภปรีดา พนมยงค์ ๑๔. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา ๑๕. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ ๑๖. นายชัยวัฒน์ สถาอานันท์
๑๗. นางสาวปราณี คุรุพัฒนารักษ์
- อนุกรรมการและเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

<p>๑. นายวิเชียร วัฒนคุณ</p> <p style="text-align: center;">อนุกรรมการ</p> <p>๒. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ</p> <p>๓. รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ</p> <p>๔. อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ
กระทรวงการต่างประเทศ</p> <p>๕. รองอธิการบดีฝ่ายวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์</p> <p>๖. ผู้อำนวยการกองสัมพันธ์ต่างประเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ</p> | <p style="text-align: center;">ประธานอนุกรรมการ</p> <p>๗. ผู้อำนวยการกองการสังคม
กรมองค์การระหว่างประเทศ
กระทรวงการต่างประเทศ</p> <p>๘. ประธานชมรม ต.ม.อ.ก. สัมพันธ์</p> <p>๙. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์
ในพระบรมราชูปถัมภ์</p> <p>๑๐. นายพนม เข้มมประยูร</p> |
|--|---|
๑๑. นายประณีต ภูมิถาวร
- อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๒. นางสาวสุทธิลักษณ์ จงอุตมสุข
- อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์

๑. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๒. นางยุพิน โกศวิฑูรย์	๔. นายทริภักดิ์ สุตะบุตร
๓. นายภัทรพงศ์ ศรีเขียวอินทร์	๕. นายอัคนี อรรถยานนท์
๖. นายคณิต พิชฌานิชย์	อนุกรรมการและเลขานุการ
๗. นางสมศรี กันตพงศ์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ

๑. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๒. นายจรัญ โฆษณานันท์	๖. นายพนม เอี่ยมประยูร
๓. นายชัยวัฒน์ นูนาค	๗. นางวาณี สายประดิษฐ์
๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์	๘. นายสมคิด เลิศไพฑูรย์
๕. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์	๙. นายสันติสุข โสภณสิริ
๑๐. นางสุภาพ ดวงใส	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๑. นางชนันดา อธิยะวุฒิ	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน

อนุกรรมการที่ปรึกษา	
๑. นายกสมาคมธรรมศาสตร์	๔. นายพนัส สิมะเสถียร
๒. นายดำรงศักดิ์ กฤษณมระ	๕. นายสุธี สิงห์เสนห์
๓. นายประมวล สภาวสุ	
๖. คุณาวรี หะวานนท์	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๗. นางจรรพพร ไวยนันท์	๑๔. นายสงคราม ชัยประวัติดำรงค์
๘. นายชัชวาลย์ ศรีศรี	๑๕. นายสม จาตุศรีพิทักษ์
๙. นายทองมา หงส์ลัดดาภิรมย์	๑๖. นายสมชาย สกุลสุวรรณ์
๑๐. นายนิรุต ชัยสุตร	๑๗. นายสุชนันต์ จิรจิรายะเว
๑๑. นางสาวประนอม ไผ่วินวัฒน์	๑๘. นายอุทัย อัครพัฒน์กุล
๑๒. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์	๑๙. ผู้อำนวยการกองคลัง
๑๓. นายวีระ มานะคงศิริพิพ	๒๐. หัวหน้างานการเงิน
๒๑. นางสาววรรณิ์ ส้าราญเวทย์	อนุกรรมการและเลขานุการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

๑. นายมานิจ สุขสมจิตร

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล ฉายาวัฒน์

๑๕. นางวัชรินทร์ วาณิชชา

๓. นายบำรุง สุขพรรณ

๑๖. นายสมเจตน์ ชวนชาติ

๔. นางสาววิภา สุขกิจ

๑๗. นายคณิต พิษวนิชย์

๕. นายสมหมาย ปาริจฉัตต์

๑๘. นายมนูญ พุดทอง

๖. นายกำแพง ภริตานนท์

๑๙. นายคณิศ พันธรัษฎราชเดช

๗. นายวรวิทย์ ศรีอนันต์รักษ์

๒๐. นายปราโมช สัมพุท

๘. นางพนิต พูนศิริวงศ์

๒๑. นายสมภพ ศรีสมวงศ์

๙. นายวิทยา ดันตสุทธิ์

๒๒. นางกรรณิการ์ วิริยะกุล

๑๐. นายสุวัฒน์ ทองชนากุล

๒๓. นายทวีสิน สถิตย์รัตนชีวิน

๑๑. นายตุลย์ ศิริกุลพิพัฒน์

๒๔. นายสมณา นทีไวยยะ

๑๒. นายสมชาย กรสวนสมบัติ

๒๕. นายรัชชัย ไพรัตนภา

๑๓. นายคำฤทัย วิริยะกุล

๒๖. นางอุบล แป๊ะยิ้มล่อง

๑๔. นายชวรงค์ ลิ้มปัทมปาณี

๒๗. นางสาวสุภาณี แก้วณิ

๒๔. นางนุตรธยาติ โกศลศักดิ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

๑. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายชูชาติ หมั่นอินกุล

๕. นายสุพจน์ แจ่งเร็ว

๓. นายทวีศักดิ์ ไยเมือง

๖. นางศุภกัญญา บุญทัศน์กุล

๔. นายนิวัติ กองเพียร

๗. นายอำนาจ เป้นสบาย

๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายระวี ฤกษ์จำนง

๖. นายวันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์

๓. นายกมล กมลตระกูล

๗. นายสมจิตต์ อินสิงห์

๔. นายคณิต พิษวนิชย์

๘. นายสันติสุข โสภณสิริ

๕. นายพิรุณ ฉัตรวานิชกุล

๙. นายสุภรณ์ พรหมพันธุ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. นายสมชาย หอมละออ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับ
เด็กและเยาวชน

๑. นายพิภพ ธงไชย

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล กมลตระกูล

๗. นายธีรพัฒน์ อัสวสังสิทธิ

๓. นางกาญจนา กาญจนสุต

๘. นางปริญญา ศรีชัยฤทัศน์

๔. นายจรัส ดิษฐากิษย์

๙. นายพิรุณ ฉัตรวณิชกุล

๕. นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ

๑๐. นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

๖. นางศุภฎี บุญทัศน์กุล

๑๑. นายสมบัติ บุญงามอนงค์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

๑. พระไพศาล วิสาโล

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๒. นายสันติสุข โสภณศิริ

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวฐิติมา คุณศิริานนท์

๗. นายนิพนธ์ แจ่มดวง

๔. นายธีรารัง ปัทมภาส

๘. นายวรพงศ์ เวชมาสินนท์

๕. นางสาวนงลักษณ์ ตรงศิลป์

๙. นายสมเกียรติ มีธรรม

๖. นางสาวนารี แซ่ตั้ง

๑๐. นางสาวสิริวรรณ นิจเจริญ

๑๑. นายสุรสม กฤษณะจุฑา

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก

๑. นายโตม สุวงศ์

ประธานอนุกรรมการ

๒. นายอดิศักดิ์ เข็กรัตน์

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางณิชา จิวยศเรษฐการ

๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๔. นายภาณุ อารี

๖. นางสาวชลิตา เอื้อบำรุงจิต

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางสาววิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตยและสันติภาพ

๑. นายเสม พริ้งพวงแก้ว

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายโคทม อารียา

๕. นายมาร์ค ตามไท

๓. นายเดช พุ่มคชา

๖. นายวิษณุ วรรณฤณ

๔. นางธีรนาถ กาญจนอักษร

๗. นายพิภพ ธงไชย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

๑. นายพิภพ ธงไชย

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นางดุขฎิ บุญทัศนกุล

๔. นายประเดิมชัย บุญช่วยเหลือ

๓. นายสมศักดิ์ สืบตระกูล

๕. นายชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ

๖. นายอนันต์ วิริยะพินิจ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นายก่อพงษ์ ดอนสกุล

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๑. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์

๓. นายพระนาย สุวรรณรัฐ

๒. นายทิวา เงินยวง

๔. นายเฉลิมชัย จรัสศรี

๕. นายสุภัทร สุนทรวัด

ประธานอนุกรรมการ

๖. นายปัญญา น้ำเพชร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๗. นายกฤษดา ณ บิ่อมเพชร

๑๒. นายจรัส ดิษฐาอภิชัย

๘. พันเอก (พ) ชยันต์ อัมพุนันท์

๑๓. นางสาวนัยนา สุภาพัง

๙. นาย योगยศ เล็กกลาง

๑๔. นายสันติ จิยะพันธ์

๑๐. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

๑๕. นางสาวดวงใจ สุภาพัง

๑๑. นายสมยศ พุกษากษมสุข

๑๖. นางสาวชลลดา บุญเกษม

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

๑. นายกิตติศักดิ์ ประกดี

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายอภิชัย พันธเสน

๖. นายธีรยุทธ บุญมี

๓. นายเกษียร เตชะพีระ

๗. นายพนม เอี่ยมประbour

๔. นายชัยวัฒน์ สถาอานันท์

๘. นายวรพจน์ วิชาญพิชญ์

๕. นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ

๙. นายประชา พุดานวัตร

๑๐. ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดปริติ พนมยงค์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

๑. นายสุริชัย หวันแก้ว

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายไชยันต์ รัชชกุล

๕. นางสาวพรเพ็ญ อันตระกูล

๓. นายเดช พุ่มคชา

๖. นายวิทยา สุจริตชนารักษ์

๔. นายบัณฑิต อ่อนดำ

๗. นางวิระดา สมสวัสดิ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

๑. นายพนม เอี่ยมประbour

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

๔. นายสมเกียรติ วรปัญญาอนันท์

๓. นายพิภพ ธงไชย

๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๖. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางวิภา เกตสระ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๘. นางสาววรรณวิภา แสงสารพันธ์

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้ให้แต่ละฝ่าย

๑. จัดทำแผนงานและรายละเอียดของงานที่จะจัดทำ โดยจะต้องอยู่ในขอบเขตของ
รายละเอียดของงานตามที่เสนอไว้ในโครงการ โดยเน้นว่าต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
๒. ระบุว่าเป็นแผนงานของฝ่ายใดและจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของแผนงานแต่ละเรื่อง
๓. จัดทำงบประมาณทั้งด้านรายรับและรายจ่าย รวมทั้งระบุแหล่งเงินทุนที่จะนำมาใช้จ่ายใน
การดำเนินการตามแผนงาน
๔. จัดทำตารางเวลาในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน
๕. เสนอแผนงานที่ได้จัดทำขึ้น ต่อคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อพิจารณานำเสนอให้คณะ
กรรมการอำนวยการอนุมัติและให้ความสนับสนุน และ
๖. ดำเนินการตามแผนงานที่ได้รับอนุมัติให้เสร็จเรียบร้อยตามเวลาที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๑

(นายชวน หลีกภัย)
นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๔๗/๒๕๔๒

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี

รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ จะเป็นวันครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย และได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๖๐/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๔๔/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๐ แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลตั้งมีรายนามต่อไปนี้ เป็นกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการดำเนินงาน

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ทำพระจันทร์

กรรมการ

คณะอนุกรรมการ

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ

๑. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ประธานอนุกรรมการ

๒. นายสมชัย ศรีสุทธิยากร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์

๕. นางสาวสุวดี เมฆา

๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์

๖. ประธานชมรมนักศึกษาเียนดีจากชนบท

๗. นางวนิดา จันทนทัศน์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. นางสาวดาวเรือง แนวทอง

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

อนุกรรมการ

๑. นายสมชาย วัชรสมบัติ

๒. นายสาโรช เมือกสำลี

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

นางสาวสุรัสวดี หุ่นยนต์

อนุกรรมการ

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

อนุกรรมการ

๑. นายศิริลักษณ์ บั้นบัวรุ่งกิจ

๓. นายจรเฐ พันธุ์เป็รื่อง

๒. นายคัมภีร์ ดิษฐกรณ

๔. นายศุภพงศ์ ขจรทิพย์

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการโครงการอนุสรณ์สถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. นายสมคิด สืบตระกูล

ที่ปรึกษา

๒. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

รองประธานอนุกรรมการ

๓. นายบุญลพ ทานาค

อนุกรรมการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

นายจรัส ดิษฐาภิรักษ์

อนุกรรมการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

นายโชคชัย สุทธาเวศ

อนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๒

(นายชวน หลีกภัย)

นายกรัฐมนตรี

ประกาศ อานันทมหิดล

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหาร
ราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความ
เห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
และปรากฏว่า ตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติ
หน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระ
มหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชา
สามารถบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะ
รัฐบุรุษอาวุโส และให้มีหน้าที่ปรึกษากิจราชการแผ่นดิน เพื่อความวัฒนาถาวร
ของชาติสืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘

เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๒ ตอน ๗๐ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘)

ที่ กต 0804/3367

กระทรวงการต่างประเทศ
สนธิสัญญาฯ ทท. 10400

23 พฤศจิกายน 2542

เรื่อง องค์การยูเนสโกประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก

เรียน ประธานคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก (ดร.วิเชียร วัฒนคุณ)

อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ ทม 0701/4392 ลงวันที่ 24 กันยายน 2542

ตามหนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่อ้างถึงแจ้งมติของคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก มอบหมายให้ ดร. วิเชียร วัฒนคุณ ประธานอนุกรรมการฯ และ ดร.ประณิต ภูมิถาวร อนุกรรมการและเลขานุการ เดินทางไปร่วมสังเกตการณ์และติดตามการประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ 157 ขององค์การยูเนสโก ระหว่างวันที่ 5 - 22 ตุลาคม 2542 ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

กระทรวงการต่างประเทศได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสว่า เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2542 ที่ประชุมคณะกรรมการธิการ (Commission) 1 ของการประชุมสมัยสามัญ (General Conference) ขององค์การยูเนสโก ได้พิจารณารับรองการเสนอให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลฮาวาย เป็นบุคคลสำคัญของโลก ตามการเสนอของคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) และ เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 ในที่ประชุมสมัยสามัญ (General Conference) ครั้งที่ 30 ขององค์การยูเนสโก ได้มีมติประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลฮาวาย เป็นบุคคลสำคัญของโลกอย่างเป็นทางการแล้ว และจะมีการจัดพิมพ์การเฉลิมฉลองบุคคลและเหตุการณ์สำคัญเป็นรูปเล่มเพื่อนแจกจ่ายประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกต่อไปโดยองค์การยูเนสโกจะเข้าร่วมเฉลิมฉลองด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายชูชัย เกษมตานติ)

รองปลัดกระทรวงฯ ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

กรมองค์การระหว่างประเทศ

กองการสังคม

โทร. 643-5065, 643-5066

โทรสาร 643-5064

ดวางมลเชียงใหม่
วิถีสังคมไทยชุด 7 การศึกษาเพื่อ
 1303011025007 DD/46110385
 231103(4/10)A44CD **110 บาท**

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล
 นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
 (๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓)
 และในวาระที่องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ใน
 ปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญของโลก (ค.ศ. ๒๐๐๐ - ๒๐๐๑)

ISBN 974-7834-13-8

9 789747 834130

ราคา ๑๑๐ บาท